

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

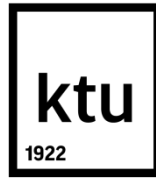
VAIDAS BARANAUSKAS

EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ NAUDOJIMO
VERTINIMAS

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: prof. dr. Jadvyga Čiburienė

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

**EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ NAUDOJIMO
VERTINIMAS**

VERSLO EKONOMIKA (621L17001)

MAGISTRO DARBAS

Studentas _____
Vaidas Baranauskas VMGMVE-5
2016 12 19

Vadovė _____
Prof. dr. Jadvyga Čiburienė
2016 12 19

Recenzentė _____
Prof. dr. Daiva Dumčiuvienė
2016 12

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Ekonomikos ir verslo fakultetas

(Fakultetas)

Vaidas Baranauskas

(Studento vardas, pavardė)

Verslo ekonomika, 621L17001

(Studijų programos pavadinimas, kodas)

Baigiamojo magistro darbo „Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų naudojimo vertinimas“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

20 _____ m. _____ d.
_____ Kaunas _____

Patvirtinu, kad mano **Vaido Baranausko** baigiamasis magistro darbas tema „Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų naudojimo vertinimas“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Vaidas Baranauskas. The Assessment of the European Union Structural Funds Operation. Master's Final Thesis in Business Economics. Study Programme 621L17001. Supervisor prof. Dr. J. Čiburienė, Department of Economics, the School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Social Science: Economics

Key words: structural funds, assessment, methods, regional policy.

Kaunas, 2017. 75 p.

SUMMARY

After Lithuania became a full-fledged member of the European Union (EU) certain changes occurred which contributed to the improvement of living standards in Lithuania. Free movement of goods, capital, services, and people among the member states, and especially EU financial support, brought in a number of economic changes to Lithuania. Therefore, the assessment of the EU Structural Funds operation became a very relevant topic. It is important not only to absorb EU structural funds, but to ensure that it is used effectively to obtain the greatest possible economic benefits. This encourages a discussion about the appropriate use of funds, the improvement of the operational process, while approaching toward the main goal of EU regional policy is the convergence of all the EU member countries.

The object of the research is EU structural assistance provided in the programming period of 2007-2013.

The aim of the research is to analyze objectives, main instruments and supports methods of the EU regional policy, in order to assess the EU structural funds operation in Marijampolė Municipality.

Objectives:

1. To evaluate the significance and challenges of the EU structural funds operation of the programming period of 2007-2013.
2. To analyse objectives, main instruments of the EU regional policy.
3. To examine the EU structural funds impact to the macro-economic indicators.
4. To analyse assessment's methods of the EU structural funds operation.
5. To assess the EU structural funds operation in Marijampolė Municipality.

The EU regional policy is an instrument to create welfare in Lithuania. In order to improve economical situation of the country, the goals of the EU policy must be implemented while solving problems related to the EU structural funds operation in Lithuania.

One of the main problems is the lack of effectiveness in the operation of EU structural funds. After analyzing the impact on the macro-economic indicators, a conclusion was made, that the EU

support would contribute to ensuring a positive impact on the member's economy if EU funds were used efficiently. Only in this case, the member would receive a long-term positive impact on the economy.

The assessment of EU structural funds operation in Marijampolė Municipality has shown that EU investments had no impact on the investigated economic indicators at the municipality level. Most of the funds were invested to the improvement of the environment in order to attract more investors. It can be assumed, that the impact will occur in the long-term or the problem is the inefficient use of the funds.

TURINYS

ĮVADAS.....	10
1. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ NAUDOJIMO SVARBA IR EFEKTYVUMO DIDINIMO PROBLEMATIKA.....	11
1.1. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų naudojimo svarba ir problemos.....	11
1.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų naudojimas ir regiono vystymasis.....	15
2. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ NAUDOJIMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	17
2.1. Europos Sąjungos regioninės politikos tikslai, priemonės ir instrumentai.....	17
2.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų koncepcija.....	26
2.3. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų poveikis makroekonominiams rodikliams	29
2.4. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų naudojimo efektyvumo vertinimo metodai	33
3. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ NAUDOJIMO VERTINIMO METODOLOGIJA.....	43
4. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ NAUDOJIMO MARIJAMPOLĖS SAVIVALDYBĖJE TYRIMAS	45
4.1. Europos Sąjungos struktūrinės paramos paskirstymas Lietuvoje ir poveikio analizė.....	45
4.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų naudojimo Marijampolės savivaldybėje tyrimas .	52
4.2.1. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų įsisavinimo ir poveikio analizė.....	52
4.2.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų naudojimo Marijampolės savivaldybėje vertinimas	56
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	65
LITERATŪRA.....	67
PRIEDAI.....	74

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. EK įvykdytų mokėjimų dalis nuo visų skirtų ES struktūrinių fondų ES (sudaryta pagal Gyvenimas ES, 2016).....	11
2 pav. Sanglaudos politikos finansavimo dalis valstybės kapitalo investicijose ES 2007-2013 m. laikotarpiu, proc.(Devyni sanglaudos politikos privalumai, 2016).....	13
3 pav.ES struktūrinių fondų ir ES regioninės politikos tikslų sąsaja (sudaryta pagal Structural Cohesion Funds for...,2016).....	21
4 pav. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos ir konvergencijos tikslo ryšys (sudaryta pagal Nacionalinė bendroji strategija, 2012)	23
5 pav. Ekonomikos augimo veiksmų programos ir konvergencijos tikslo ryšys (sudaryta pagal Nacionalinė bendroji strategija, 2012)	24
6 pav. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos ir konvergencijos tikslo ryšys (sudaryta pagal Nacionalinė bendroji strategija, 2012)	25
7 pav. Europos socialinio fondo intervencijos pagal tikslus (sudaryta pagal Europos parlamento ir tarybos reglamentą dėl ESF, 2006)	27
8 pav. Europos regioninės plėtros fondo intervencijos pagal tikslus (sudaryta pagal Europos parlamento ir tarybos reglamentą dėl ERPF, 2006)	28
9 pav. Sanglaudos fondo intervencijos (sudaryta pagal Tarybos reglamentas, įsteigiantis SF, 2006)...	29
10 pav. Programos vertinimo kriterijai ir svarbiausi klausimai (sudaryta pagal ES struktūrinės paramos vertinimas, 2010).....	35
11 pav.ES paramos administravimo schema (Administravimo schema, 2011).....	40
12 pav. ES struktūrinės paramos lėšų naudojimo dinamika Lietuvoje, mlrd. EUR (sudaryta pagal Detali 2007-2013 m. ES paramos panaudojimo statistika, 2016).....	46
13 pav. ES struktūrinės paramos lėšų paskirstymas Lietuvos apskrityms, proc. (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016)	47
14 pav. ES struktūrinės paramos suma, tekusi vienam gyventojui apskrityje 2015 m., EUR (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016; Lietuvos Statistikos departamento duomenis, 2016)	47
15 pav. ES struktūrinės paramos lėšų paskirstymas pagal veiklos programas, proc. (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016)	48
16 pav. ES struktūrinių fondų lėšų paskirstymas vienam apskrities gyventojui pagal veiksmų programas 2015 m., EUR (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016; Lietuvos Statistikos departamento duomenis, 2016)	49
17 pav. Regioninis BVP vienam gyventojui, to meto kainomis, palyginti su šalies vidurkiu 2007 m. ir 2015 m., proc. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2016)	50

18 pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio kitimas lyginant su Lietuvos vidurkio kitimu 2007-2015 m., proc. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2016)	52
19 pav. ES struktūrinės paramos lėšų paskirstymas Marijampolės apskrityje 2015 m., mln. EUR (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016).....	53
20 pav. ES struktūrinių fondų išmokėtos lėšos Marijampolės savivaldybei pagal veiksmų programas 2015 m., proc. (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016)	53
21 pav. Projektų vykdytojams išmokėtų ES struktūrinės paramos lėšų tempas Marijampolės savivaldybėje, mln. EUR (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016)	54
22 pav. ES paramos investicijos pagal veiksmų programas viešajame ir privačiajame sektoriuose 2015 m., mln. EUR (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016)	55
23 pav. Vidutinio gyventojų užimtumo pokytis, lyginant su Lietuvos vidurkio procentiniu pokyčiu 2008-2015 m., proc. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2016)	56
24 pav. Marijampolės savivaldybės užimtumo lygio ir ES struktūrinės paramos lėšų priklausomybė 2007-2015 m.	57
25 pav. Marijampolės savivaldybės nedarbo lygio ir ES struktūrinės paramos lėšų priklausomybė 2007-2015 m.	58
26 pav. Marijampolės savivaldybės tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.	59
27 pav. Marijampolės savivaldybės materialinių investicijų, tenkančių vienam gyventojui ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.	61
28pav. Marijampolės savivaldybės bruto darbo užmokesčio ir ES struktūrinės paramos lėšų priklausomybė 2007-2015 m.....	62
29 pav. Marijampolės savivaldybės veikiančių ūkio subjektų ir ES struktūrinės paramos lėšų priklausomybė 2007-2015 m.....	63
30 pav. Marijampolės savivaldybės neto migracijos ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.....	64

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. ES regioninės politikos tikslų apibūdinimas mokslinėje literatūroje	19
2 lentelė. Strategijos prioritetinės kryptys ir jų uždaviniai (sudaryta pagal Nacionalinę bendrąją strategiją, 2012).....	22
3 lentelė. Makroekonominių rodiklių sąvokos (sudaryta pagal Vainienė, 2008).....	30
4 lentelė. ES struktūrinių fondų lėšų poveikio makroekonominiams rodikliams tyrimų rezultatai.....	31
5 lentelė. Paramos vertinimo metodai pagal vertinimo kriterijus (sudaryta pagal LR Finansų ministerija, 2010)	37
6 lentelė. Vertinimo metodikos ir jų esmė	41
7 lentelė. Koreliacijos koeficientų įverčių skalės reikšmės (sudaryta pagal Čekanavičius, 2014)	44
8 lentelė. ES struktūrinės paramos lėšų pasiskirstymas Lietuvos regionuose pagal pasirašytas sutartis, mln. EUR (sudaryta pagal Detali 2007-2013 m. ES paramos panaudojimo statistika, 2016)	46
9 lentelė. Nedarbo lygio kitimas Lietuvos apskrityse 2007-2015 m., proc. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2016)	51
10 lentelė. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2007-2015 m., EUR (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2016)	51
11 lentelė. Gyventojų užimtumas Marijampolės regione, tūkst. EUR (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2016)	55
12 lentelė. Užimtumo lygio ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.....	57
13 lentelė. Nedarbo lygio ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.....	58
14 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.....	59
15 lentelė. Materialinių investicijų ir ES struktūrinių fondų investicijų ryšio rodikliai	60
16 lentelė. Bruto darbo užmokesčio ir ES struktūrinių fondų investicijų ryšio rodikliai.....	61
17 lentelė. Veikiančių ūkio subjektų ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.....	62
18 lentelė. Neto migracijos ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.....	63

IVADAS

Temos aktualumas. Po įstojimo į Europos Sąjungą (toliau – ES) Lietuvoje įvyko tam tikri pokyčiai, lėmę Lietuvos gyventojų gyvenimo kokybės gerėjimą. Nevaržoma prekyba tarp šalių, laisvas gyventojų judėjimas, o ypač ES parama įnešė Lietuvai nemažai ekonominių permainų. Todėl ES struktūrinių fondų lėšų naudojimas, jo vertinimas pastaruoju metu tapo itin aktuali tema. Svarbu yra ne tik kuo sparčiau įsisavinti ES struktūrinių fondų lėšas, tačiau užtikrinti, kad jos būtų naudojamos efektyviai gaunant kuo didesnę ekonominę naudą. Tai skatina diskusijas apie tinkamas lėšų panaudojimo sritis, panaudojimo procesų tobulinimą, artėjant link pagrindinio ES regioninės politikos tikslo – visų ES šalių narių konvergencijos.

Struktūrinė parama Lietuvai svarbi ir tuo, kad tinkamai panaudota, ji ypač teigiamai veikia verslo rėmimo, užimtumo skatinimo, civilizuotų darbo santykių plėtrą. ES finansinės paramos poveikis šalies konkurencingumui pasireiškia spartinant pramonės ir prekybos vystymąsi, atveria platesnes galimybes edukacinės veiklos regionuose skatinimui, gyventojų verslumo ugdymui.

Tyrimo problema. Europos Komisijos (toliau – EK) duomenimis Lietuva buvo viena iš greičiausiai ES lėšas įsisavinančių valstybių lyginant su kitomis ES valstybėmis narėmis. Todėl kyla klausimas, ar sparčiai įsisavintos lėšos buvo panaudotos efektyviai, kokia gauta nauda?

Darbo objektas – 2007-2013m. ES struktūrinių fondų lėšos.

Darbo tikslas: Išanalizavus ES regioninės politikos tikslus, pagrindinius instrumentus bei paramos vertinimo metodus, įvertinti ES struktūrinės paramos naudojimą Marijampolės savivaldybėje.

Uždaviniai:

1. Ištirti 2007-2013m. ES struktūrinių fondų lėšų naudojimo svarbą ir problemas;
2. Išanalizuoti ES regioninės politikos tikslus, pagrindinius instrumentus;
3. Išnagrinėti ES struktūrinių fondų lėšų poveikį makroekonominiams rodikliams;
4. Išanalizuoti ES struktūrinių fondų lėšų naudojimo vertinimo metodus;
5. Atlikti ES struktūrinės paramos naudojimo Marijampolės savivaldybėje vertinimą.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė ir sintezė, lyginamosios analizės metodas, loginė analizė ir sintezė, grafinė analizė, statistinių duomenų analizė, tiesinės regresijos modelio taikymas.

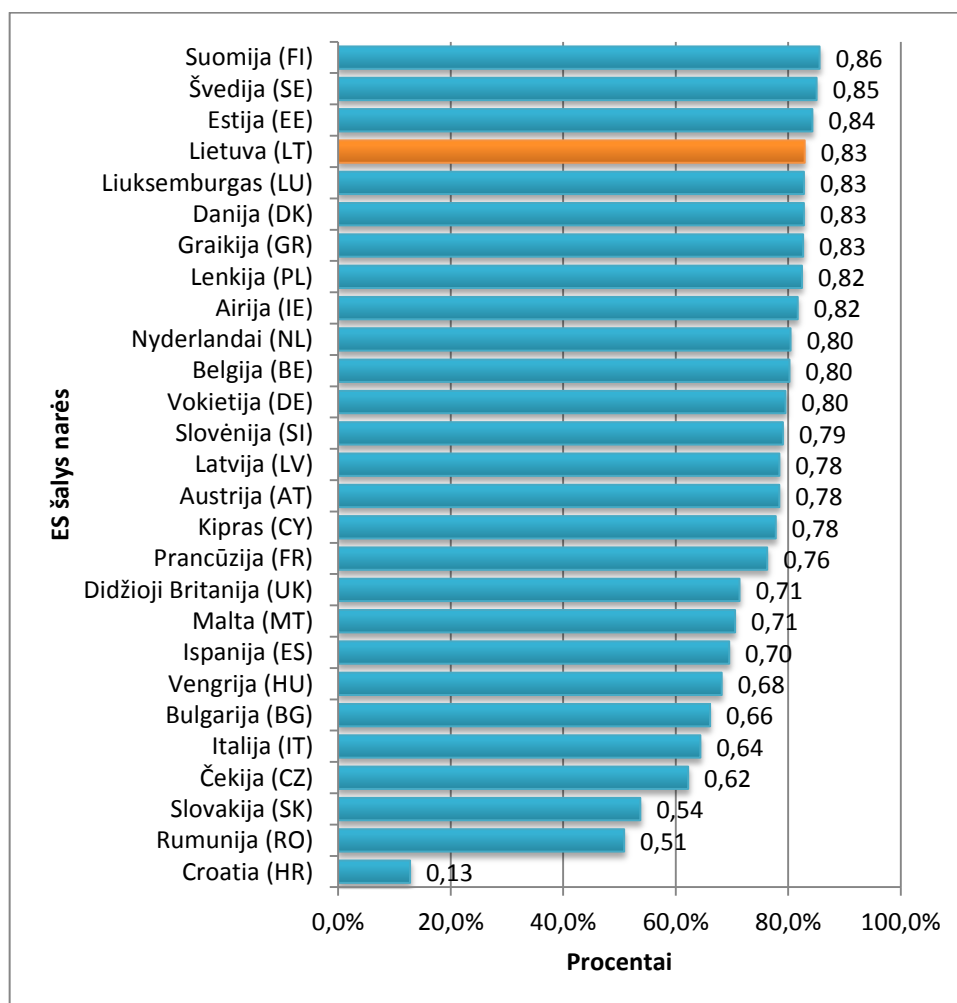
1. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ NAUDOJIMO SVARBA IR EFEKTYVUMO DIDINIMO PROBLEMATIKA

1.1. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų naudojimo svarba ir problemos

ES yra vienas iš labiausiai išsivysčiusių ekonominių regionų pasaulyje. 2004m. į ES įstojus dešimt naujų valstybių, išsivystymo netolygumai tarp šalių narių tapo labai akivaizdūs. Todėl šiuo laikotarpiu ES turi du svarbius tikslus – tai darni ES plėtra bei ekonominės ir socialinės sanglaudos skatinimas tarp ES šalių narių.

Lietuva pagal išsivystymo lygį yra viena iš skurdžiausių ES šalių narių. Todėl Lietuvai yra ypač svarbu aktyviai dalyvauti ES politikos procese, norint tapti ekonomiškai stipresne šalimi.

Lietuva norėdama pasinaudoti ES suteiktomis sąlygomis, stengiasi aktyviai dalyvauti ES politikos veikloje. Tą įrodo 2 pav. pateikti duomenys. EK duomenimis Lietuva yra viena iš pirmaujančių ES šalių narių tarpe, įsisavinant struktūrinių fondų lėšas.

1 pav. EK įvykdytų mokėjimų dalis nuo visų skirtų ES struktūrinių fondų ES (sudaryta pagal Gyvenimas ES, 2016)

Iš **Klaida! Nerastas nuorodos šaltinis.** pateiktų duomenų 2015-05-31 dienai matyti, kad Lietuva yra penktoje vietoje pagal įsisavintų lėšų kiekį. Daugiausiai lėšų įsisavino Portugalija – 86,8 proc. nuo visų skirtų lėšų, Suomija – 85.6 proc., Švedija – 85,1 proc. Mažiausiai lėšų įsisavinusi Kroatija – 12,8 proc.

Daug mokslininkų analizavo ES struktūrinės paramos svarbą, akcentuodami jos teikiamą naudą.

Remeikienė, Gasparenienė ir Grikštaitė (2015) ES struktūrinės paramos naudą įžvelgia teigiamu poveikiu šalies ekonomikos vystymuisi, t.y. infrastruktūros gerinimas, investicijos į naujų produktų gamybą, inovacijas, verslo plėtrą ir kt.

Beržinskienė, Cibulskienė ir Būdvytytė-Gudienė (2012) nagrinėjo ES struktūrinės paramos panaudojimo svarbą ir teigė, jog ES struktūrinės paramos panaudojimas Lietuvoje yra itin aktuali tema, kad paramos teikiama nauda pasireiškia tik tinkamai ją panaudojus – gaunami laukiami rezultatai: šalies ekonominis augimas, regionų netolygumų mažėjimas, inovacijų diegimas, kvalifikuotų specialistų ugdymas.

Šeštojoje ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ataskaitoje (2014) taip pat akcentuojama ES politikos svarba visoms ES valstybėms narėms. Teigiama, kad didėja, galimybės įsidarbinti, tobulinami kvalifikaciniai įgūdžiai, gerėja regionų infrastruktūra. „Sanglaudos politika, kurią įgyvendinant remiami pagrindiniai ekonomikos augimo veiksniai, padeda ES regionams sparčiau augti“ (p.20).

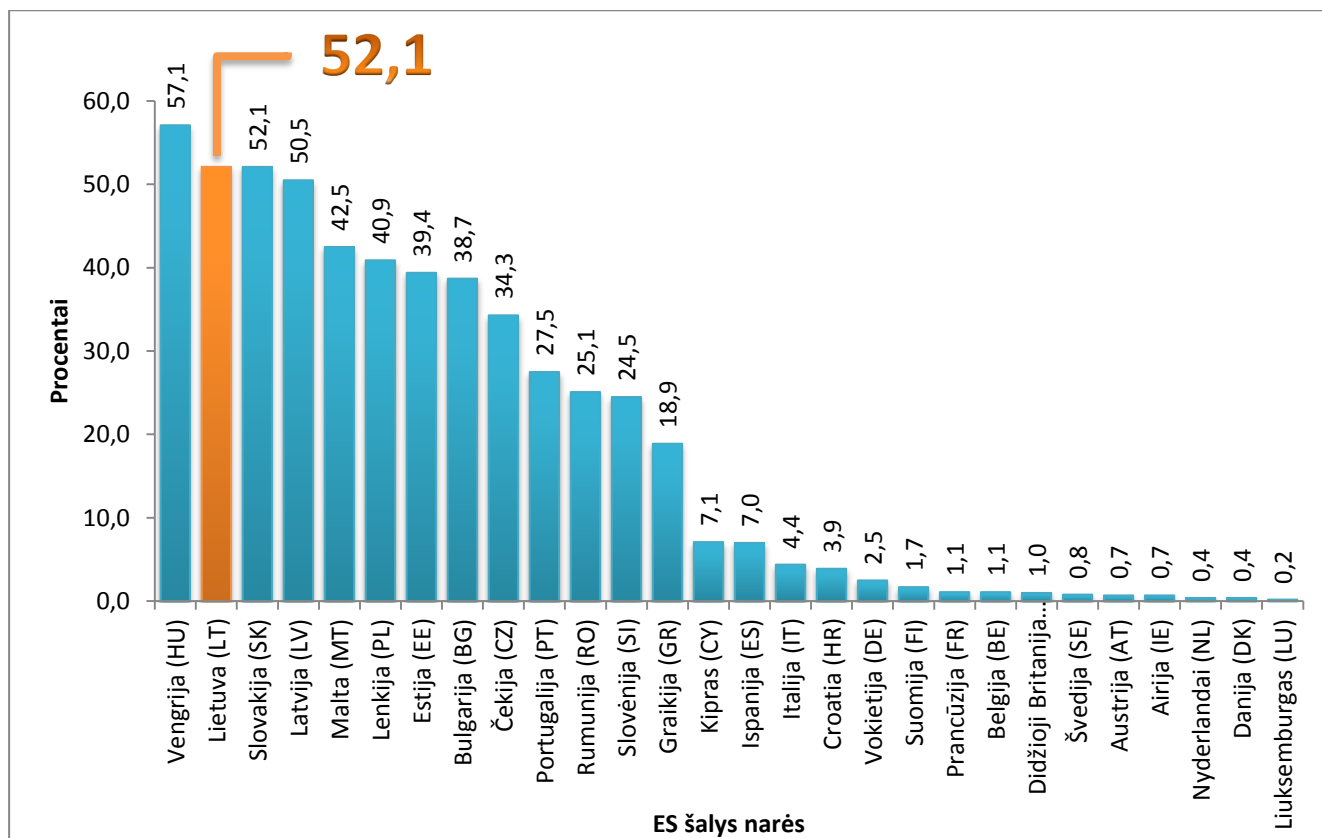
Kraujelytė (2006) teigia, kad ES parama teikia naudą tik efektyviai ir savalaikiai ją naudojant. Tik tokiu būdu Lietuva ir kitos mažiau išsivystę ES narės galės greičiau pasivyti senųjų ES narių plėtros rodiklius.

Lietuvos laisvosios rinkos institutas (2011) (toliau – LLRI) išskiria esminę ES paramos naudą – galimybę investuoti, kurios dauguma sektorių neturėtų, jei nebūtų vykdoma ši ES politika.

LLRI (2011) apibendrina ir pateikia ES struktūrinių fondų lėšų naudą:

- galimybė ES lėšas panaudoti investuojant ir iš dalies ar visiškai pertvarkant valstybės valdomus sektorius;
- papildomų, didelio masto investicijų atsiradimas;
- tikslingai naudojant lėšas sukuriamos prielaidos greitesniam ekonomikos augimui;
- ES lėšos gali būti Lietuvos panaudojamos privalomiems ES reikalavimams tenkinti.

2007-2013 m. ES sanglaudos politikos investicijos ES šalims narėms buvo svarbus finansavimo šaltinis, sudarantis iki 60 proc. valstybės kapitalo investicijų. (žr. 2 pav.).

2 pav. Sanglaudos politikos finansavimo dalis valstybės kapitalo investicijose ES 2007-2013 m. laikotarpiu, proc.(Devyni sanglaudos politikos privalumai, 2016)

Lietuva pagal šį reitingavimą yra antroje vietoje – ES investicijos sudaro 52,1 proc. valstybės kapitalo investicijų.

Analizuojant ES struktūrinių fondų teikiamos paramos naudą, akcentuotinos su struktūrinių lėšų panaudojimu susijusios problemos.

Puidokas ir Daukaitė (2013) tyrė struktūrinių fondų efektyvaus įsisavinimo kliūtis. Tyrime nustatyta, kad pagrindinės kliūtys yra administracinės, projektų rengimo bei gebėjimų trūkumas. „Žmogiškųjų išteklių trūkumas yra viena iš svarbiausių problemų; nors Lietuvos universitetai parengia daug jaunų specialistų, tačiau tikrai gerų specialistų vis dar trūksta. Dabartiniams specialistams reikėtų daugiau kompetencijos“ (p. 73).

Antrą kliūtį įvardija kaip aiškių paramos paskirstymo prioritetų nebuvimą „Lietuvoje strateginės projektų sritys nėra labai aiškios. Dėl šios priežasties atsiranda per daug prioritetų.“[...] Problema yra ta, kad nacionaliniams ir regioniniams projektams trūksta koordinacijos ir stebėsenos“ (p.74).

Dumčiuvienė ir Stravinskas (2012) bei LLRI (2011) išvelgia panašias ES paramos lėšų panaudojimo problemas:

- konkurencijos iškraipymas. Įmonėms, kurios negauna ES paramos sunkiau konkuruoti su tomis, kurios ją gauna. Paramą gauna tik tie sektoriai, kuriems suteikta ES paramos pirmenybė;
- paramos kapitalizavimas. Kuomet paramos gavėjui skirta didelė lėšų suma iškelia sektoriaus išteklių paklausą, kartu ir kainas;
- iškraipoma privataus sektoriaus motyvacija. ES parama gali tapti įmonėms kaip vienu iš būdų išsilaikyti, bet ne kurti pridėtinę vertę šalies ekonomikai;
- prielaidos korupcijai. Siekdami naudos sau rinkos dalyviai gali siekti daryti įtaką ES lėšas administruojančių institucijų sprendimams dėl sau palankių aplinkybių;
- poveikis infliacijai. Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama turi įtakos kainų augimui šalyje.

Šeštojoje ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ataskaitoje (2014) teigiama, kad naudojant fondų lėšas, programose svarbu nusistatyti aiškiai apibrėžtus tikslus ir sutelkti visą dėmesį į jų siekimą. Nes dažnai tikslai lieka neaiškūs, o didžiausias dėmesys kreipiamas į išlaidas ir administravimo taisykles. Kas trukdo tinkamai įvertinti lėšų poveikį ir nustatyti ar lėšos naudojamos tinkamai.

Adomynienė (2014) išskiria šias pagrindines problemas:

- darbuotojų įgūdžių stoka, skirstant ir įsisavinant ES paramą;
- finansuojami projektai atrenkami pagal tam tikrus nustatytus kriterijus, ne pagal realius regiono poreikius;
- netinkamas ES lėšų paskirstymo mechanizmas (vyriausybė o ne rinka paskirsto išteklius);
- didesnę paramą gauna didesni regionai, neatsižvelgiant į realią regiono padėtį.

Išanalizavus skirtingų mokslininkų straipsnius bei pateiktas su ES paramos naudojimu susijusias problemas, galima jas suskirstyti į šias pagrindines kategorijas.

- administracinės (kompetentingų specialistų trūkumas, stebėsenos trūkumas);
- teisinės problemos (vyriausybė, o ne rinka skirsto išteklius, projektai finansuojami pagal nustatytus kriterijus, o ne rinkos poreikius) ;
- finansinės problemos (korupcija, privataus sektoriaus motyvacijos iškraipymas, poveikis infliacijai, paramos kapitalizavimas).

Apibendrinant galima teigti, kad ES struktūrinė parama yra svarbi tiek Lietuvai, tiek kitoms ES šalims narėms, bei duoda šalims daugiau naudos nei žalos. ES parama Lietuvai atvėrė tokias investicines galimybes, kurios be ES paramos būtų neįmanomos, todėl labai svarbu tomis galimybėmis tinkamai pasinaudoti.

1.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų naudojimas ir regiono vystymasis

Verkulevičienė-Kriukienė ir Galinienė (2015) teigia, kad Lietuvoje nuo pat nepriklausomybės pradžios pradėjo formuotis regionų ekonominio išsivystymo skirtumai, kurie vis pamažu didėjo. Šie skirtumai paveikė ir žmogiškųjų išteklių sektorių: gyventojų ekonominio aktyvumo, išsimokslinimo, žinių, darbo įgūdžių ir kitas sritis.

ES struktūrinių fondų skiriamos lėšos teikia realią naudą šalims, tik tada kuomet tos lėšos yra naudojamos efektyviai. Nemažai mokslininkų, norėdami įvertinti teikiamos paramos efektyvumą, atliko tyrimus, nustatydami ryšį tarp ES investicijų ir rodiklių, nusakančių šalies ar regionų plėtrą.

Hurjui (2015) teigia, kad ekonominis regiono vystymasis paprastai išreiškiamas bendro vidaus produkto (toliau – BVP) lygio kitimu. Autorius analizavo ES regionų plėtros tendencijas, nagrinėdamas ES šalių narių BVP ir nedarbo lygio kitimą ES paramos 2000-2013 m. laikotarpiu.

ES šalių narių BVP augimas skyrėsi. Hurjui (2015) išanalizavo realiojo BVP vidutinį metinį augimo tempą. Teigiama, kad didžiausias kilimas buvo Lietuvoje – vidutiniškai 4,6 proc. per metus ir Estijoje – 4,5 proc. per metus, Latvijoje 4,4 proc., per metus. Mažiausi realiojo BVP vidutiniai augimo tempai per metus užfiksuoti Italijoje ir Portugalijoje – po 0,4 proc.

Užsienio mokslininkai Mohl ir Hagen (2011) analizavo ES struktūrinių fondų lėšų įtaką regionų užimtumo lygiui. Atliktuose tyrimuose autoriai teigia, kad ES struktūrinių fondų lėšos turi statistiškai teigiamą poveikį užimtumo lygiui regionuose, turinčiuose mažai žemos kvalifikacijos gyventojų, ir turi neigiamą poveikį užimtumo lygiui regionuose, kuriuose didžiąją dalį sudaro žemos kvalifikacijos gyventojai.

Puidokas ir Daukaitė (2013) tyrė ES regioninės politikos daromą įtaką Lietuvos regioninei politikai. Jie nurodo pagrindinį ES paramos lėšų naudojimo neefektyvumo veiksnį, stabdanti regioninį konkurencingumą, - tai kad didžiausios investicijos skiriamos didiesiems miestams. Dar vienas iš jų gautų rezultatų – paramos naudojimo kontrolės mechanizmo silpnumas. „Kontrolės mechanizmas Lietuvoje yra silpnas, nes sanglaudos politikos lėšos naudojamos neefektyviai. Tai rodo rezultatai, nes atotrūkis ir diferenciacija tarp regionų nemažėja“ (p. 74).

Bruneckienė ir Krušinskas (2011) tyrė ES struktūrinių fondų paramos daromą įtaką regionų plėtrai bei išsivystymo netolygumams. Tyrime daroma išvada apie regionų plėtros ir regioniniams projektams skiriamo finansavimo nesuderinamumą. „Žemiausių regionų plėtros indeksą turintys regionai turėtų gauti didžiausią paramą (vertinant šį rodiklį vienam gyventojui). Tuo tarpu esama situacija rodo, jog kai kurie žemo RPI regionai Lietuvoje pagal projektams skirtą finansavimo dalį vienam gyventojui yra taip pat pačiose žemiausiose pozicijose“ (p. 134).

2007-2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio Lietuvos miestams ir miesteliams vertinimo galutinėje ataskaitoje (2016), teigiama, kad didžiausių investicijų susilaukė ne tos savivaldybės,

kuriose gyvenimo kokybė buvo žemiausia. O vertinimo rezultatai gauti priešingi: savivaldybių, kuriose investicijos gyvenimo kokybei gerinti buvo nedidelės, gyvenimo kokybės indeksas pagerėjo ir atvirkščiai, savivaldybių, kuriose investicijos buvo didelės, gyvenimo kokybės indeksas sumažėjo. „Tai patvirtina, kad gyvenimo kokybė priklauso ne tik nuo ES investicijų, bet ir nuo kitų veiksnių, visų pirma, nuo konkrečios teritorijos savybių (vietos sąlygų arba teritorinio kapitalo)“ (p. 123).

2007-2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio Lietuvos miestams ir miesteliams vertinimo galutinėje ataskaitoje (2016), teigiama, kad, ES parama mažesniuose teritoriniuose vienetuose nedaro reikšmingos įtakos tos teritorijos ekonominiam vystymuisi, kadangi regionų plėtrą įtakoja vidiniai ir išoriniai veiksniai, pvz. ekonominė krizė. „Vien ES parama paaiškinti ekonominės regionų plėtros neįmanoma“ (p.104). Šiuo atveju galima daryti išvadą, kad mažesniuose teritoriniuose vienetuose galėtų būti analizuojamas ne tiesioginis ES paramos poveikis ekonominei regionų plėtrai, o atnaujintos infrastruktūros mastai.

Mokslinėje literatūroje teigiama, kad paramos naudojimo neefektyvumą sąlygoja finansavimo nesuderinamumas, t.y. jog daugiausiai ES struktūrinių fondų lėšų gauna ekonomiškai stiprūs regionai, kuriuose ekonominiai rodikliai ir taip yra aukštesni. Tokiu būdu netolygumai tarp regionų ne tik kad nemažėja, bet yra prielaida jų didėjimui.

Apibendrinant galima teigti, kad regionų vystymosi tempą įtakoja ne tik laiku panaudotos struktūrinės lėšos, bet ypač lėšų panaudojimo kryptingumas ir efektyvumas. Reikėtų akcentuoti, kad labai svarbu, jog ES lėšos patenka į skirtingus Lietuvos regionus, kuriuose atitinkamos regionų plėtros tarybos rengia regionams reikalingus plėtros planus, o tai sudaro galimybę efektyvesniam paramos lėšų panaudojimui ir sėkmingesniam regiono vystymuisi.

2. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ NAUDOJIMO TEORINIAI ASPEKTAI

ES yra valstybių narių ekonominis ir politinis susivienijimas, susikūręs tikslu skatinti ekonominį bendradarbiavimą ir siekiant, kad šalys dėl vykdomos tarpusavio prekybos, taps ekonomiškai vienos nuo kitų priklausomos ir vengs konfliktų.

ES siekdama įtakoti visų savo šalių narių ekonomikos augimą ir pagerinti žmonių gyvenimo kokybę vykdo regioninę politiką, kurios skiriamos lėšos padeda regionams išnaudoti savo ekonomines galimybes.

2.1. Europos Sąjungos regioninės politikos tikslai, priemonės ir instrumentai

Nors ES yra viena iš turtingiausių ekonominių regionų pasaulyje, tačiau valstybių narių regionų išsivystymo skirtumai labai dideli. 2004 m. į ES įstojus dar 10 valstybių, tie skirtumai dar labiau išryškėjo. Siekdama sumažinti ekonominius, socialinius skirtumus tarp ES šalių narių bei tarp regionų šalies viduje, ES įgyvendina regioninę politiką.

Tikslinga paminėti, kad regioninės politikos sąvoka glaudžiai susijusi su struktūrinės bei sanglaudos politikos sąvokomis, kurias mokslininkai tarpusavyje sieja skirtingai. Česonis (2012) teigia, kad regioninė politika kitaip dar yra vadinama sanglaudos politika. Kazėnas (2008) analizavo koks skirtumas yra tarp šių trijų sąvokų. Jis teigia, kad struktūrinė ir sanglaudos politika yra sinonimai, o regioninė politika yra siauresnė savo apimtimi nei struktūrinė politika. Kadangi regioninė politika labiau skirta skatinti regionų ekonominį augimą, o sanglaudos politika skiriama valstybėms, o ne regionams. Burneika (2013) pabrėžia, kad ES regioninė politika literatūroje įvardijama skirtingais terminais: struktūrinė politika – todėl, kad ES regioninė politika vykdoma per pagrindinius instrumentus – struktūrinius fondus; sanglaudos politika – ši sąvoka yra bendro pobūdžio ir sietina su integralumo terminu. Integralumas, tai sudarantis visumą, vientisas. Šios trys sąvokos bendrąja prasme yra sinonimai, tačiau autorius pabrėžia, kad vartotinas terminas – regionų politika.

Mokslininkai savo darbuose regioninės politikos sampratą formuluoja labai panašiai. Čaplikas (2006) ir Bagdzevičienė (2001) regioninę politiką apibūdina kaip visumą priemonių, nukreiptų į regionų plėtrą, palaikymą bei vienodą gyvenimo lygį visiems piliečiams.

Pirvu (2015) teigia, kad Europos sanglaudos politika yra svarbiausia priemonė įgyvendinant konvergencijos tikslus valstybėse narėse, t.y. skatinant ekonominę ir socialinę sanglaudą, mažinant skirtumus tarp regionų.

Aprāns (2014) teigia, kad regioninė politika – tai sutartų ir organizuotų priemonių visuma, skirta užtikrinti vystymąsi tam tikroje teritorijoje.

Pagal EK (2015) regioninė politika – tai investicijų politika padedanti visiems ES regionams padidinti ekonominį augimą ir pagerinti žmonėms gyvenimo kokybę. Regioninė politika vykdoma solidarumo principu – parama skiriama mažiau išsivysčiusiems regionams.

Česonis (2012) teigia, kad ES regioninė arba sanglaudos politika – tai ekonominių, socialinių ir politinių priemonių visuma, skirta mažiau išsivysčiusių regionų plėtrai bei sanglaudai tarp visų ES šalių narių skatinti, siekiant geresnės gyventojų gyvenimo kokybės.

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindinis ES regioninės politikos dėmesys skirtas šioms vertybėms – solidarumui ir sanglaudai.

Melnikas (2012) sanglaudą apibūdina kaip procesą, reiškiantį suartėjimą, skirtumo mažinimą, darnios plėtros siekių įgyvendinimą, taikos palaikymą.

Apžvelgus keleto mokslininkų teikiamas regioninės politikos sampratas, galima daryti išvadą, kad pagrindinis ES regioninės politikos tikslas yra solidarumo principu skatinti socialinę ir ekonominę ES šalių narių tarpusavio sanglaudą, bei sanglaudą tarp šalies atskirų regionų.

ES tarybos reglamente, nustatančiame bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo bei Sanglaudos fondo (2006), numatomi šie ES regioninės politikos tikslai:

1. **Konvergencijos tikslas** (*lot. convergens — suartėjantis, priešinga reikšmė divergencija, lot. divergentia — išsiskyrimas*) skirtas silpniau išsivysčiusioms šalims narėms ir regionams, kuriuose žemas užimtumo lygis ir BVP vienam gyventojui nesiekia 75 proc. ES vidurkio. Siekiama paspartinti jų konvergenciją, gerinti augimo ir užimtumo sąlygas, t.y., kurtinaujoves, gerinti aplinką ir administracinį efektyvumą, didinti žmogiškąjį kapitalą. Šiam prioritetui skiriama apie 82 proc. visų ES sanglaudos politikai numatytų lėšų;
2. **Regioninio konkurencingumo ir užimtumo tikslas** skirtas labiau išsivysčiusiems regionams, kurie nepretenduoja į pirmąjį konvergencijos tikslą. Šiuo tikslu siekiama didinti regionų konkurencingumą, užimtumą, patrauklumą, numatant ekonominius ir socialinius pokyčius. Šiam prioritetui skiriama apie 16 proc. visų ES sanglaudos politikai numatytų lėšų;
3. **Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslas skirtas** bendradarbiavimo palengvinimui per sienas bei regiono viduje, t.y. skatinti valdžios institucijų tarpvalstybinį bei vidaus bendradarbiavimą. Šiam prioritetui skiriama apie 2,5 proc. visų ES sanglaudos politikai numatytų lėšų.

2007-2013 m. ES struktūrinė parama Lietuvai skiriama parama pagal Konvergencijos ir Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetus.

ES regioninės politikos tikslai skirtinguose mokslinės literatūros šaltiniuose formuluojami skirtingai. 1 lentelė. pateikiami apibendrinti ES regioninės politikos tikslai, kuriuos apibrėžia skirtingi mokslininkai.

1 lentelė. ES regioninės politikos tikslų apibūdinimas mokslinėje literatūroje

Autorius	ES regioninės politikos tikslai
Scutariu, (2016)	Remti darbo vietų kūrimą; Didinti verslo konkurencingumą; Skatinti ekonominį augimą ir tvarų vystymąsi; Gerinti piliečių gyvenimo kokybę.
EK (2016)	Darbo vietų kūrimas; Verslo konkurencingumas; Ekonomikos augimas; Gyvenimo kokybės gerinimas.
Popescu, Florea, (2015)	Konvergencija tarp ES šalių narių, t.y. ekonominės ir socialinės sanglaudos skatinimas ir išsivystymo skirtumų tarp regionų mažinimas.
Česonis (2012)	Išsivystymo skirtumų tarp ES valstybių ir regionų mažinimas.
Pukelienė (2008)	Pajamų paskirstymo išlyginimas; Problemų sprendimų šalyje palengvinimas; Gerovės padidinimas aktyvinant nenaudotus gamybos veiksnius; Optimizuoti gamybos paskirstymą.
Čaplikas (2006)	Demokratijos plėtimas; Ūkio stiprinimas; Santarvės žemyne užtikrinimas.
Dumčius ir Šiupšinskas (2003)	Regionų išsivystymo skirtumų mažinimas.

Apibendrinus visus šiuos tikslus, galima suformuluoti vieną, visus šiuos aspektus apimantį tikslą – ekonominės, socialinės, teritorinės sanglaudos skatinimas.

Europos Sąjungos regioninė politika yra viena iš svarbiausių viešosios politikos sričių, kuriai 2007-2013 m. buvo skirta apie trečdalį viso šios sąjungos biudžeto. Siekiant nustatyti regioninės politikos tikslų, struktūrinių fondų lėšos teikiamos remiantis nustatytais principais (Tarybos reglamentas, nustatantis bendrąsias nuostatas..., 2006):

1. Papildomumas. Tai vienas iš svarbiausių principų, kuris nusako, kad ES struktūrinių fondų investicijos negali pakeisti viešųjų nacionalinių investicijų ar lemti jų sumažinimą, o gali tik jas papildyti.
2. Suderinamumas. Komisija ir valstybės narės užtikrina, kad fondų parama derintųsi su Bendrijos veikla, politika ir prioritetais ir papildytų kitus Bendrijos finansinius instrumentus. Šis suderinamumas ir papildomumas visų pirma nurodomas Bendrijos

strateginėse gairėse dėl sanglaudos, nacionalinėje bendrojoje strategijoje ir veiksmų programose.

3. Koordinavimas. Komisija ir valstybės narės įsipareigoja užtikrinti struktūrinių fondų bei kitų finansinių instrumentų intervencijų teikiamos paramos koordinavimą.
4. Atitiktis. Fondų finansuojami veiksmai atitinka Sutarties ir pagal ją priimtų aktų nuostatas.

Čaplikas (2006) išskiria dar vieną principą –subsidiarumo. Tai sprendimų priėmimas tame valdymo lygmenyje, kuriame sprendimai bus efektyviausi. Šį principą pritaiko regionai, atstovaudami savo teisėms ir savarankiškumui.

ES regioninės politikos priemonėmis siekiama sumažinti gerovės lygio skirtumus tarp ES regionų ir atskirų šalies regionų. Pagrindinis ES regioninės politikos įgyvendinimo instrumentas yra struktūriniai fondai. 2007 – 2013 m. investavimo laikotarpiu paramą teikė 3 struktūriniai fondai (Kas yra struktūrinė parama, 2008):

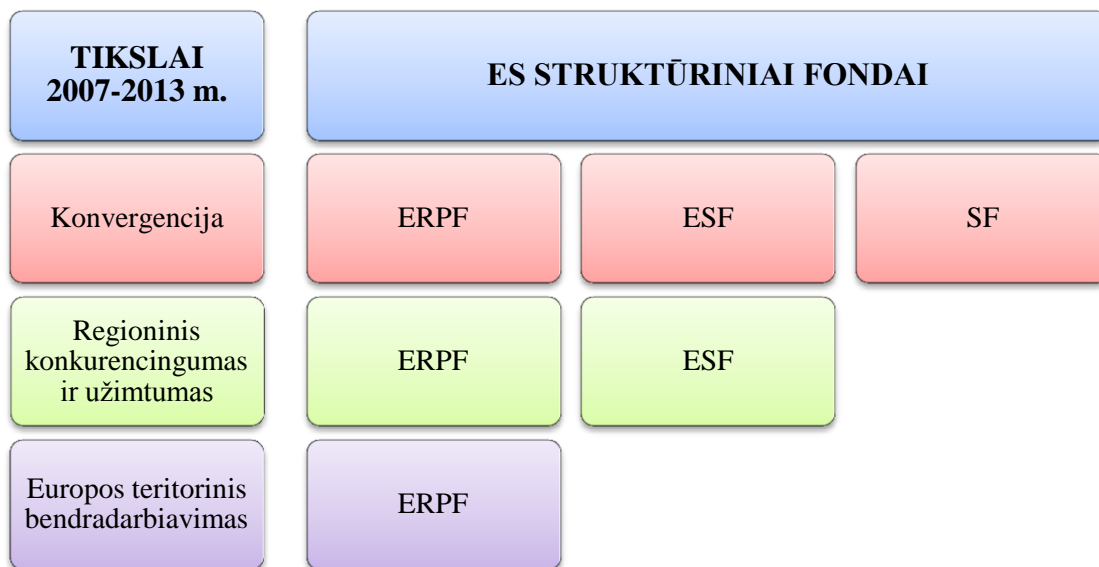
1. **Europos regioninės plėtros fondas** (toliau – ERPF) Investicijos į gamybą, infrastruktūrą, darbo vietų kūrimą, paramą smulkiam ir vidutiniam verslui.
2. **Europos socialinis fondas** (toliau - ESF). Finansuojami projektai, sprendžiantys užimtumo problemas, investicijos į švietimą ir profesinį mokymą, mokslinius tyrimus ir kt.
3. **Sanglaudos fondas** (toliau – SF). Sanglaudos fondo parama skiriama dideliems transporto ir aplinkos apsaugos projektams.

ES regioninės politikos įgyvendinimo instrumentai:

1. **Europos investicijų bankas (toliau – EIB)**. Banko tikslai yra didinti darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą Europoje, finansuoti veiklas, kurios skirtos klimato kaitos lėtinimui, skatinti ES politiką už Europos Sąjungos ribų.
2. **Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (toliau – ERPB)**. Bankas finansuoja vietinės aplinkosaugos infrastruktūros, energetikos, savivaldybių ir privataus verslo, informacinių technologijų, transporto ir kitose srityse.
3. **Europos investicijų fondas (toliau – EIF)**. Šis fondas finansuoja mažąsias ir vidutines įmones.

Hurjui (2015) prie ES regioninės politikos instrumentų išskiria ir Solidarumo fondą. Tai pagrindinė priemonė teikianti paramą regionams nukentėjusiems nuo stichinių nelaimių. Fondas buvo sukurtas kaip atsakas į niokojančių potvynių padarinius, nuo kurių nukentėjo Vidurio Europa 2002 m. vasarą.

Fondai, laikydamiesi jų veiklą reglamentuojančių nuostatų, padeda siekti trijų ES regioninės politikos tikslų.3 pav. detalizuojama, kokie fondai pasitelkiami, atskiram tikslui pasiekti.

3 pav. ES struktūrinių fondų ir ES regioninės politikos tikslų sąsaja (sudaryta pagal Structural Cohesion Funds for...,2016)

Apibendrinant pateikto 3 pav. duomenis, matyti, kad konvergencijos tikslui pasiekti yra pasitelkiami visi trys fondai – ERPF, ESF ir SF. Regioninio konkurencingumo ir užimtumo tikslui pasiekti – 2 fondai – ERPF ir ESF. O Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslui pasiekti pasitelkiamas vienas fondas – ERPF.

2007-2013 m. ES parama Lietuvai yra skirta pagal Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas, kurios skirtos šiai strategijai įgyvendinti.

Nacionalinėje bendrojoje strategijoje (2012) nurodomi strategijos prioritetiniai tikslai, kuriems pasiekti reikalingi koordinuoti valstybės veiksmai. 2 lentelė. pateiktos prioritetinės Nacionalinėje bendrojoje strategijoje kryptys ir jų uždaviniai.

2 lentelė. Strategijos prioritetinės kryptys ir jų uždaviniai (sudaryta pagal Nacionalinę bendroji strategija, 2012)

Pavadinimas	Uždaviniai
Produktyvūs žmogiškieji ištekliai žmonių visuomenei	pritraukti ir išlaikyti žmones darbo rinkoje; siekti aktyvesnio mokymosi visą gyvenimą; plėtoti aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą; siekti efektyvesnio viešojo administravimo.
Konkurencinga ekonomika	didinti produktyvumo lygį versle, ypač sudarant palankią aplinką inovacijoms ir smulkiąjam ir vidutiniam verslui; didinti aukštos pridėtinės vertės verslo lyginamąją dalį; efektyvinti ekonominę infrastruktūrą.
Gyvenimo kokybė ir sanglauda	geriau panaudoti vietos potencialą; teikti kokybiškas ir prieinamas viešąsias paslaugas; siekti geresnės aplinkos kokybės.

Nacionalinės bendrosios strategijos tikslai ir uždaviniai įgyvendinami per keturias veiksmų programas:

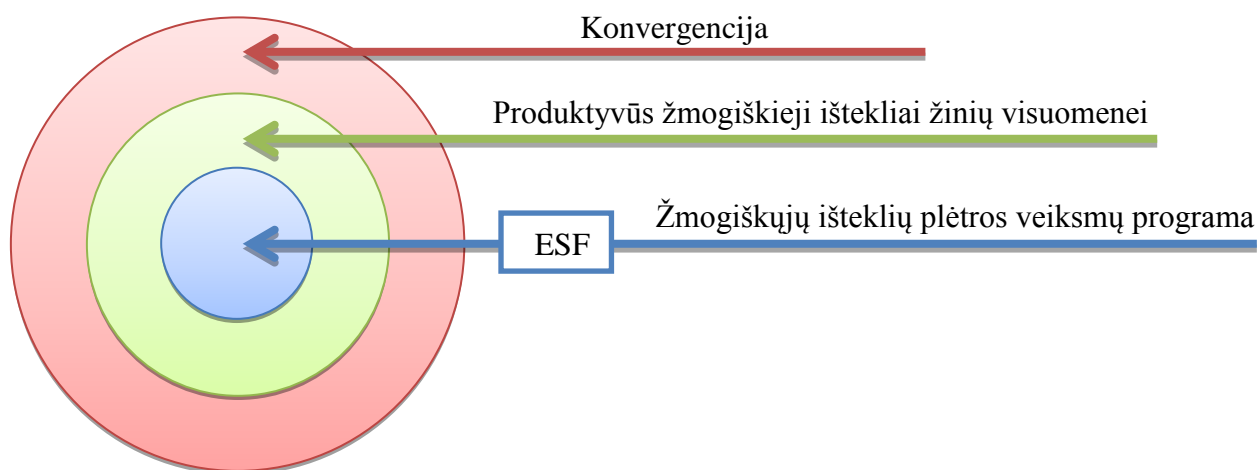
1. žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą;
2. ekonomikos augimo veiksmų programą;
3. sanglaudos skatinimo veiksmų programą;
4. techninės paramos veiksmų programą.

Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa. Šiai veiksmų programai buvo skirta 13,8 proc. nuo visų ES struktūrinės paramos lėšų, skirtų pagal konvergencijos tikslą. Programa skirta darbingo amžiaus žmonių paskatinimui veikti, nes tik investicijos į žmogiškuosius išteklius, garantuoja ilgalaikę ūkio plėtrą (Strategija ir veiksmų programos, 2014).

Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa buvo siekiama šių svarbiausių tikslų:

- didinti žmonių užimtumą ir aktyvumą, kuriant naujas darbo vietas ir užtikrinant lygias galimybes veikti darbo rinkoje ir visuomeniniame gyvenime;
- didinti mokymosi visą gyvenimą galimybes, plėtojant sąlygas veikliai žinių visuomenei;
- didinti Lietuvos mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros (toliau – MTTP) potencialą kartu gerinant žmogiškųjų išteklių kokybę ir kiekybę MTTP srityje;
- tobulinti administracinius gebėjimus ir didinti viešojo administravimo efektyvumą (2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, 2013).

4 pav. pavaizduota sąsaja tarp žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos ir pagrindinio ES politikos tikslo – konvergencijos.

4 pav. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos ir konvergencijos tikslo ryšys (sudaryta pagal Nacionalinę bendroji strategija, 2012)

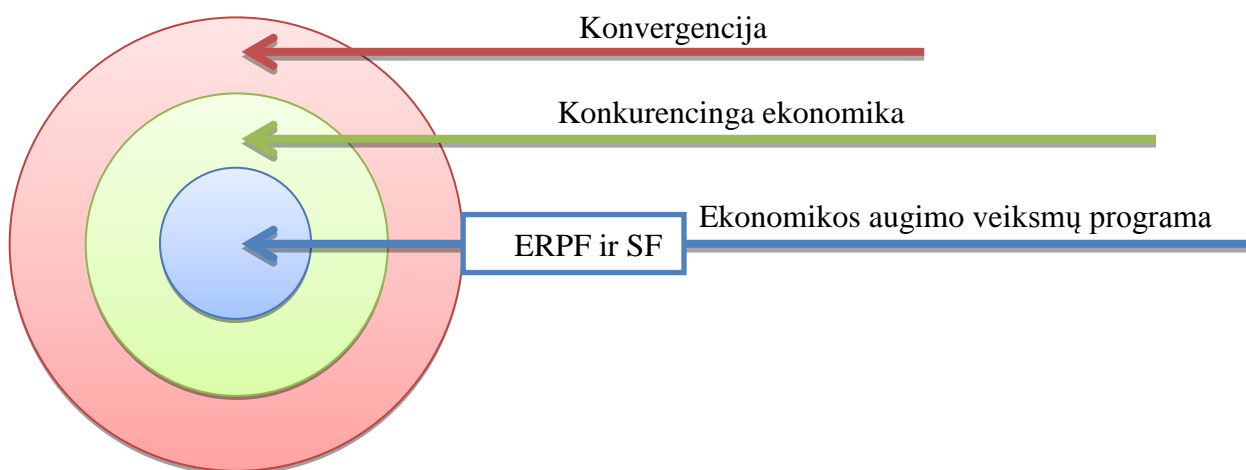
Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa skirta pirmosios nacionalinės bendrosios strategijos prioritetinės krypties „Produktyvūs žmogiškieji ištekliai žinių visuomenei“ uždaviniams įgyvendinti. Prioritetinė kryptis „Produktyvūs žmogiškieji ištekliai žinių visuomenei“ įgyvendina bendrą ES politikos konvergencijos tikslą. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa finansuojama per ESF.

Ekonomikos veiksmų programa. Šiai programai buvo skirta didžiausia paramos lėšų dalis – 45,72 proc. Siekiama sukurti konkurencinį pranašumą Lietuvos ūkyje, nuo kurio priklauso įmonių produktyvumo, darbuotojų atlyginimo ir kitų gerovės veiksnių kilimo tempai.

Svarbiausi ekonomikos augimo veiksmų programos tikslai:

- didinti aukštos pridėtinės vertės verslo lyginamąją dalį;
- didinti verslo našumo lygį, skatinant inovacijų diegimą ir palankios aplinkos smulkiajam bei vidutiniam verslui sudarymą;
- gerinti ekonominę infrastruktūrą(2007-2013 m. ekonomikos augimo veiksmų programa, 2013).

5 pav. pavaizduota sąsaja tarp ekonomikos augimo veiksmų programos ir pagrindinio ES politikos tikslo – konvergencijos.

5 pav. Ekonomikos augimo veiksmų programos ir konvergencijos tikslo ryšys (sudaryta pagal Nacionalinę bendroji strategija, 2012)

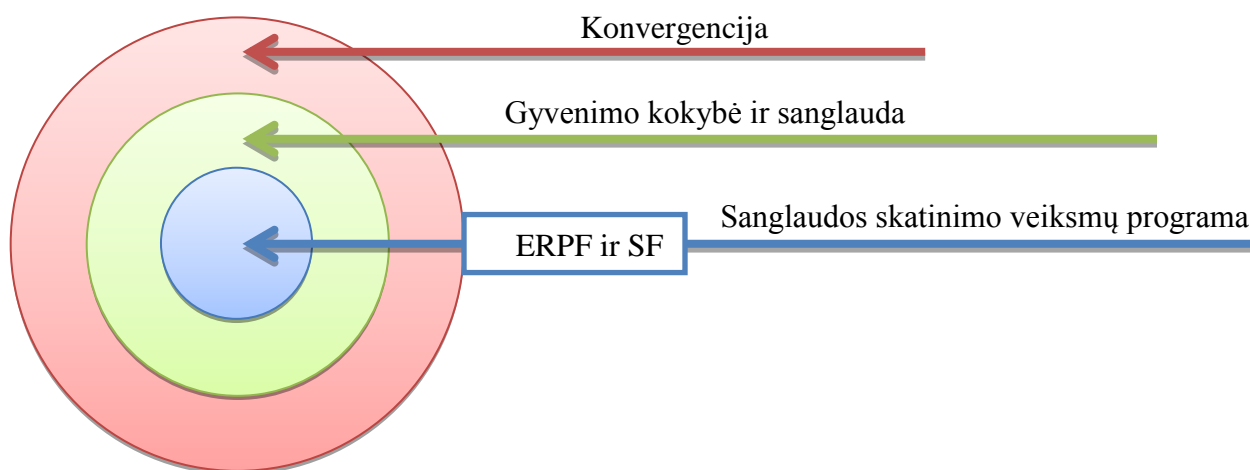
Ekonomikos augimo veiksmų programa skirta antrosios nacionalinės bendrosios strategijos prioritetinės krypties „Konkurencinga ekonomika“ uždaviniams įgyvendinti. O prioritetinė kryptis „Konkurencinga ekonomika“ įgyvendina bendrą ES politikos konvergencijos tikslą. Ekonomikos augimo veiksmų programa finansuojama per ERPF ir SF.

Sanglaudos skatinimo veiksmų programa. Šiai programai skirta 39,1 proc. ES struktūrinės paramos lėšų, gaunamų pagal konvergencijos tikslą. Programa nukreipta į darnios visuomenės kūrimą, gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimą (Strategija ir veiksmų programos, 2014).

Sanglaudos skatinimo veiksmų programos tikslai:

- sąlygų regiono plėtros potencialui sudarymas;
- prieinamų ir kokybiškų viešųjų sveikatos, švietimo, nestacionarių socialinių paslaugų, paslaugų neįgaliesiems užtikrinimas;
- didinti energijos panaudojimo efektyvumą, siekiant geresnės aplinkos kokybės (2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa, 2013)

6 pav. pavaizduota sąsaja tarp sanglaudos skatinimo veiksmų programos ir pagrindinio ES politikos tikslo – konvergencijos.

6 pav. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos ir konvergencijos tikslo ryšys (sudaryta pagal Nacionalinę bendroji strategija, 2012)

Sanglaudos skatinimo veiksmų programa skirta trečiosios nacionalinės bendrosios strategijos prioritetinės krypties „Gyvenimo kokybė ir sanglauda“ uždaviniams įgyvendinti. O prioritetinė kryptis „Gyvenimo kokybė ir sanglauda“ įgyvendina bendrą ES politikos konvergencijos tikslą. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa finansuojama per ERPF ir SF.

Techninės paramos veiksmų programa. Šiai programai buvo skirta 1,4 proc. ES struktūrinės paramos lėšų. Tai teminėms veiksmų programoms administruoti skirta papildoma veiksmų programa (Strategija ir veiksmų programos, 2014).

2007-2013 m. Techninės paramos veiksmų programoje (2013) pateiktas tik vienas tikslas „Techninė parama ES struktūrinės paramos, gaunamos pagal Konvergencijos tikslą, administravimui“ (p. 20).

Pagal šį prioritetą siekta šių uždavinių:

- sukurti ES struktūrinės paramos administravimo sistemą ir užtikrinti efektyvų jos funkcionavimą, įgyvendinant bendrąją nacionalinę strategiją ir visas keturias veiksmų programas;
- efektyviau informuoti visuomenę apie ES teikiamą struktūrinę paramą, pagal visas keturias veiksmų programas bei viešinti įgyvendinimo rezultatus;
- atlikti visų keturių veiksmų programų vertinimą ir sudaryti palankesnes sąlygas vertinimams atlikti.

Apibendrinant galima teigti, kad ES regioninė politika, tai priemonė Lietuvos gerbūviui kurti. Tam, kad Lietuvos ekonominė situacija gerėtų, reikia įgyvendinti ES politikos tikslus, sprendžiant pagrindines su lėšų naudojimu susijusias problemas Lietuvoje.

2.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų koncepcija

Struktūriniai fondai yra ES taikoma finansinė priemonė, skirta regionų plėtros skirtumams mažinti ir menčiau išsivysčiusių regionų plėtrai skatinti (Jakaitienė, Klyvienė, 2007).

Ekonomikos terminų žodyne struktūriniai fondai apibūdinami kaip, Europos Sąjungos finansiniai ištekliai, kuriais siekiama sumažinti regionų išsivystymo skirtumus ir skatinti menčiau išsivysčiusių regionų plėtrą (Vainienė, 2008).

Pirvu (2015) struktūrinius fondus įvardija kaip patrauklią finansinę priemonę, kuri suteikia galimybę investuoti, ypač krizės metu, kai privačios investicijos yra ribotos.

Scutariu (2016) išskiria pagrindinį struktūrinių fondų tikslą – siekiama šalių ekonominio augimo konkurencingumo padidinimo ir išsivystymų skirtumų tarp ES šalių mažinimo.

Skirtingais ES struktūrinės politikos programavimo periodais struktūriniai fondai keitėsi. Pirmuoju 2000-2006 m. periodu parama buvo teikiama iš 4 struktūrinių fondų ir sanglaudos fondo (Burneika, 2013):

1. Europos socialinis fondas skatino bedarbių ir rizikos grupėse esančių žmonių užimtumą ir integraciją, daugiausia remdamas įvairias mokymosi schemas;
2. Europos regioninės plėtros fondas finansavo infrastruktūrą, darbo vietas kuriančias investicijas, vietos plėtros projektus, pagalbą smulkioms įmonėms;
3. Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondas finansavo kaimo plėtros priemones ir pagalbą ūkininkams daugiausia atsilikusiuose regionuose;
4. Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas padėjo modernizuoti žuvininkystės pramonę ir reguliuoti išteklius;
5. Sanglaudos fondas. finansuoja atskirus daugiamilijoninius aplinkosaugos ir transporto srities projektus atsilikusiose valstybėse (šalies BVP 1 gyventojui žemiau 90 proc. ES vidurkio)

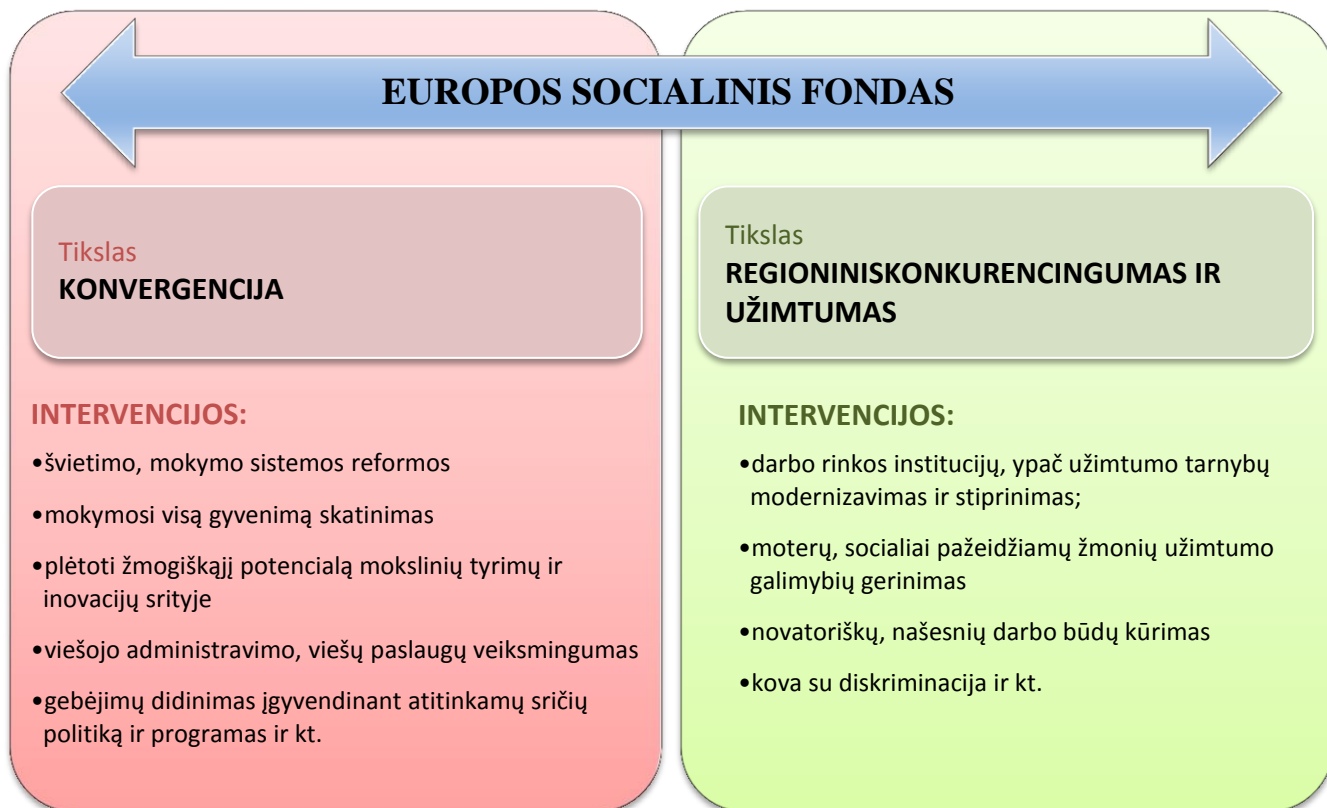
Kaip teigia Kazėnas (2008) pats ryškiausias 2007 m. struktūrinės politikos reformos bruožas yra struktūrinių fondų skaičiaus mažėjimas – pašalinami žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriai. Taigi, 2007-2013 m. laikotarpiu parama buvo teikiama jau tik iš trijų fondų:

1. Europos socialinio fondo;
2. Europos regioninės plėtros fondo;
3. Sanglaudos fondo.

Europos socialinis fondas. ESF buvo pirmasis struktūrinis fondas, įkurtas 1958 m. Romos sutartimi. Šio fondo tikslas buvo palengvinti darbuotojams įsidarbinti ir padidinti jų galimybes Bendrijoje keisti gyvenamąją ir darbo vietą, taip pat sudaryti jiems palankesnes sąlygas prisitaikyti prie

pramonės permainų ir gamybos sistemų pokyčių, ypač per profesinį rengimą ir perkvalifikavimą (Europos socialinis fondas, 2016).

7 pav. yra pateiktos prioritetinės ESF finansavimo sritys.

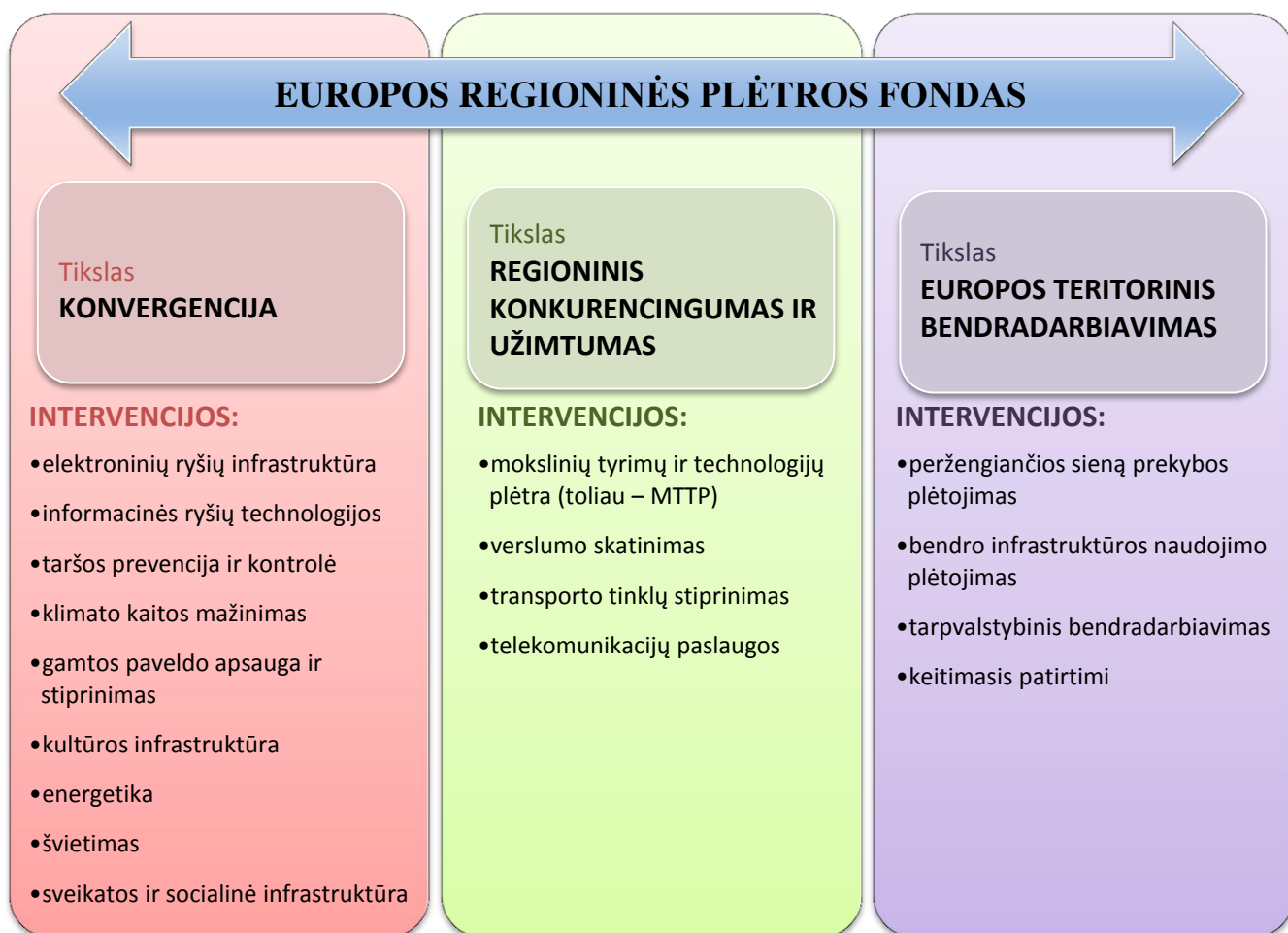

7 pav. Europos socialinio fondo intervencijos pagal tikslus (sudaryta pagal Europos parlamento ir tarybos reglamentą dėl ESF, 2006)

7 pav. rodo kad, SF finansavimo sritys atspindi šio fondo pagrindinius tikslus – socialinės atskirties mažinimą, žmonių integraciją į darbo rinką, kovą su nedarbu, lyčių lygių galimybių skatinimą.

Europos regioninės plėtros fondas. ERPF atsirado 1975 m. tikslas – padėti mažinti didžiausias ES regionų disproporcijas, prisidedant prie mažai išsivysčiusių regionų ekonomikos struktūrinių pertvarkymų.

4 pav. pateiktos prioritetinės ERPF finansavimo sritys.

8 pav. Europos regioninės plėtros fondo intervencijos pagal tikslus (sudaryta pagal Europos parlamento ir tarybos reglamentą dėl ERPF, 2006)

Apibendrinant 8 pav. pateiktas ERPF intervencijas, galima teigti, kad ERPF daug dėmesio skiria aplinkos apsaugai, infrastruktūrai, tarpvalstybiniam bendradarbiavimui .

Sanglaudos fondas. 1986m. Suvestiniu Europos aktu padedamas sanglaudos politikos pagrindas. 1993 m. įsteigiamas Sanglaudos fondas. Sanglaudos fondo tikslas – teikti finansinę paramą Bendrijos ekonominei ir socialinei sanglaudai stiprinti. Fondo lėšomis finansuojami transporto ir aplinkosaugos infrastruktūros plėtros projektai.

9 pav. nurodomos prioritetingos SF finansavimo sritys.

9 pav. Sanglaudos fondo intervencijos (sudaryta pagal Tarybos reglamentą, įsteigiantis SF, 2006)

Iš 9 pav. pateiktos informacijos, matyti, kad SF finansuoja kelias itin svarbias sritis, tai – transporto infrastruktūra bei energijos šaltinių atsinaujinimas.

Kuokštis (2014) teigia, kad “Vienas ryškiausių ir dažniausiai aptariamų ES poveikio ekonomikai kanalų – tai struktūriniai fondai „ (p.115). Autorius teigdamas, kad struktūriniai fondai ekonominės krizės laikotarpiu padėjo mažinti nedarbą, išvelgia ir keletą neigiamų struktūrinių fondų poveikio pasekmių. Struktūriniai fondai suteikia didesnę galimybę investuoti į žmogiškąjį kapitalą, skatinti technologinę pažangą, tačiau yra rizika, kad gali būti paskatinamos neefektyvios investicijos vien dėl to, kad jos atitinka nustatytus reikalavimus. Struktūriniai fondai gali paskatinti korupciją, konkurencingumo praradimą.

2.3. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų poveikis makroekonominiams rodikliams

Lietuvai ir kitoms šalims narėms įstojimas į ES įnešė daug permainų – laisva prekyba, laisvas prekių, paslaugų, žmonių judėjimas, ES finansinė parama. Visa tai turėjo didelį poveikį šių šalių ekonomikos augimui.

Lietuvai skiriama ES struktūrinių fondų parama padeda įgyvendinti nacionalinį ilgalaikį tikslą – išlaikyti pastovų ūkio augimą ir mažinti ekonominius netolygumus tarp Lietuvos ir ES vidurkio. Šiuo tikslu siekiama padidinti BVP augimą, sukurti kuo daugiau darbo vietų (ES struktūrinių fondų poveikio šalies ekonomikai vertinimas, 2012).

Šalies ekonominę padėtį apibūdina pagrindiniai makroekonominiai rodikliai (Milevskis, 2014):

- BVP – šalies situacija vertinama teigiamai, kai įmonių pajamos ir pelnas, arba jų augimo tempai vis didėja, BVP didėja;
- užimtumas – didėjantis užimtumas vertinamas kaip teigiamas poveikis šalies ekonomikai;
- nedarbo lygis – mažėjantis nedarbo lygis gerina šalies ekonominę padėtį;
- tiesioginės užsienio investicijos (toliau – TUI) – Jei šalyje sparčiai daugėja ar nuolat yra didelių TUI, tai verslo aplinka, investicijų atsipirkimo galimybės ir darbo našumas šalyje yra didesni nei kitose šalyse – teigiamai vertinama situacija.
- materialinės investicijos – didėjančios materialinės investicijos teigiamai veikia šalies ekonomiką .

3 lentelė. pateikiami makroekonominių rodiklių sąvokos.

3 lentelė. Makroekonominių rodiklių sąvokos (sudaryta pagal Vainienė, 2008)

Rodiklis	Apibūdinimas
BVP	Per tam tikrą laikotarpį sukurtų galutinio vartojimo prekių ir paslaugų pinigine išraiška. BVP vienam gyventojui apskaičiuojamas BVP sumą dalijant iš gyventojų skaičiaus.
Užimtumas	Dirbančių darbingo amžiaus žmonių skaičiaus santykis, palyginti su visa darbo jėga. Visiškas užimtumas yra tada, kai visi norintys įsidarbinti asmenys randa darbą.
Nedarbo lygis	Nevisiškas darbo jėgos panaudojimas ekonominėje veikloje. Nedarbo lygis įvertinamas pagal ieškančių darbo asmenų (bedarbių) ir visos darbo jėgos santykį.
TUI	Užsienio fizinių ir juridinių asmenų šalyje arba šalies fizinių ir juridinių asmenų užsienyje įsigyjamas ilgalaikis turtas, žemė, pastatai, įrenginiai ar veikiančios įmonės (jų akcijos).
Materialinės investicijos	Išlaidos ilgalaikiam materialiajam turtui įsigyti, sukurti ir esamam materialiajam turtui atnaujinti (jo vertei padidinti).
Bruto darbo užmokestis	Atlyginimas pinigais, apimantis tiesiogiai darbdavio darbuotojui mokamą pagrindinį darbo užmokestį ir papildomą uždarbį, įskaitant darbuotojo mokamas socialinio draudimo įmokas ir gyventojų pajamų mokestį.
Veikiantys ūkio subjektai	Tai juridinių asmenų registre įregistruoti, vykdančios ekonominę veiklą, turintys darbuotojų ir (arba) pajamų subjektai.

Nuo įstojimo į ES, Lietuva spėjo pasinaudoti dviejų laikotarpių paramomis, todėl ES struktūrinių fondų lėšų naudojimo tema yra labai aktuali. Nemažai užsienio ir Lietuvos mokslininkų atliko tyrimus, aiškindamiesi, kokį poveikį ES fondų lėšos turėjo šalių makroekonominiams rodikliams. Jų pateikiamos išvados yra labai skirtingos. 4 lentelė. pateikiami skirtingų autorių atlikti tyrimų rezultatai, nusakantys struktūrinės paramos poveikį šalies makroekonominiams rodikliams.

4 lentelė. ES struktūrinių fondų lėšų poveikio makroekonominiams rodikliams tyrimų rezultatai

Autorius	Tyrimo metodas	Rezultatai
Lietuvos Respublikos finansų ministerija(2015)	makroekonometrinių modeliavimą HERLIT modelis	Nustatytas ilgalaikis ES paramos lėšų poveikis BVP lygio didėjimui.
Dumčiuvienė, Stundžienė, Startienė (2015)	Regresinė analizė	Koreliacija tarp ES finansavimo ir ekonominių rodiklių: darbo našumo, nedarbo lygio ir BVP nėra reikšminga visoje ES.
Florio, Moretti (2014)	Regresinė analizė	Sanglaudos fondo parama verslui turi teigiamą įtaką užimtumo augimui Vokietijoje, Italijoje ir Ispanijoje.
Barcevičius(2013)	Literatūros analizė	Investicijos į Lietuvos socialinę sferą yra didelės, tačiau nepakankamos, kad būtų poveikis makro lygiu.
Stockholm School of Economics in Riga (2011)	Makroekonominis modelis	ES paramos lėšos įtakojo realaus BVP augimą Latvijoje. Didžiausia įtaka jaučiama 2011 m. Dėl ES paramos Latvijos realus BVP padidėjo 8,7 proc., o 2015 m. – 3,8 proc.
Agha, Turpin, Vedrine (2010)	Ekonometrinis metodas. SDPD duomenų modelis.	ES paramos lėšos, skirtos pagal konvergencijos tikslą, turi tiesioginį poveikį regiono BVP augimo tempams.
Busillo, Muccigrosso, Pellegrini, Tarola ir Terribile (2010)	Regresinė analizė	Analizavo ES struktūrinių fondų paramos poveikį ES šalių ekonomikai ir konvergencijai. Jų atlikti tyrimai parodė, kad ES paramos lėšos turėjo įtakos šalių ekonominiam augimui, tačiau labai nežymiai.
Jakaitienė, Klyvienė (2007)	Optimistinis ir pesimistinis prognozės scenarijai	BVP abiem prognozės scenarijų atvejais didėja, priklausomai nuo ES paramos. Vartotojų kainų indeksas didėja Investicijos auga

Apibendrinant 4 lentelė. pateiktą informaciją, galima daryti išvadą, kad ES paramos lėšos turi įtakos šalies makroekonominiams rodikliams, kadangi dauguma atliktų tyrimų rezultatai yra teigiami.

Campos, Coricelli, Moretti (2014) tyrė kokį poveikį šalių narių BVP lygiui turėjo apskritai pati narystė ES. Mokslininkai atliko tyrimą kontrafaktiniu metodu. Tyrėjai nustatė, koks bus šalių narių BVP lygis proc. po 10 metų nuo įstojimo į ES, lyginant su tuo, jei nebūtų įstojusios į ES. Tyrimo išvadose pateikiama, kad narystė ES didžiausią įtaką turėjo Lietuvos, Latvijos ir Estijos šalims.

Lietuvoje po 10 metų narystės ES, BVP lygis buvo 28 proc. didesnis, nei jeigu Lietuva nebūtų įstojusi į ES, Latvijos – 31 proc., Estijos – 24 proc.

Šalies ekonomiką ES struktūrinė parama veikia per paklausos ir pasiūlos pusės efektus. Paklausos pusės efektai yra trumpalaikiai, pasireiškiantys tik programos įgyvendinimo metu. Pasiūlos pusės efektai yra ilgalaikiai (ES struktūrinių fondų poveikio šalies ekonomikai vertinimas, 2012).

Pasak, Dilbos (2014), tiriant 2007-2013 m. paramos laikotarpį, trumpalaikis paramos poveikis ekonomikai labiausiai juntamas statybų sektoriuje, o ilgalaikis pasireiškia per ekonominę infrastruktūrą, mokslinius tyrimus, žmogiškųjų išteklių plėtrą.

Pasiūlos pusės ilgalaikis poveikis ekonomikai atsiranda per viešojo sektoriaus finansavimą, kuriuo siekiama:

- gerinti infrastruktūrą, kurią privatus sektorius naudotų gamyboje;
- tobulinti žmogiškuosius išteklius, kuriuos privatus sektorius naudotų kurdamas produkciją (Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų...,2011).

Apibendrinant galima teigti, kad ES struktūrinių fondų lėšų poveikis šalies makroekonominiams rodikliams skirtingų autorių traktuojamas skirtingai. Tam, kad ES parama darytų užtikrintai teigiamą įtaką šalies ekonomikai, reikalinga kad ES paramos lėšos būtų naudojamos efektyviai. Tik tokiu atveju šalis sulauks ilgalaikio teigiamo poveikio ekonomikai.

Pagrindinis makroekonominis rodiklis – BVP vienam gyventojui, atsižvelgus į kainų lygį (pagal perkamosios galios paritetą) yra šalies ekonominės konvergencijos vertinimo matas. Lietuva buvo pirmaujanti pagal BVP vienam gyventojui atsilikimo nuo ES vidurkio sumažinimą 2003-2013 m. (Kuokštis, 2014).

Butkus ir Matuzevičiūtė (2011) teigia, kad regionų ekonomikos konvergenciją grindžiančios teorijos, susilaukė daug mokslininkų kritikos, o tai lėmė divergencijos teorijų atsiradimą.

Literatūroje išskiriamos dvi pagrindinės konvergencijos teorijos – eksportu grįstas modelis ir neoklasikinė išorinio augimo teorija.

Neoklasikinė išorinio augimo teorija. Teorija remiasi paklausos pagrindu ir teigia, kad laisva nereguliuojama rinkos ekonomika natūraliai įtakoja regionų plėtros netolygumų mažėjimą.

Eksportu grįsta teorija. Ši teorija nepripažįsta galimybės gaminti įvairius produktus, teigdama, kad regiono ar šalies ekonomika gali augti vien dėl eksporto augimo (Kilijonienė ir Simanavičienė, 2010).

Apibendrinant konvergenciją grindžiančias teorijas, galima daryti išvadą, kad šios teorijos skatina suabejoti regioninės politikos reikalingumu, teigiant, kad šalių netolygumų problema išsispręs savaime.

Butkus ir Matuzevičiūtė (2011) konvergencijos teorijas vertina neigiamai, teigdami, kad nereguliuojamos rinkos veda į pusiausvyros nebuvimą ir priešingai skatintų ne konvergenciją o divergenciją.

Regionų išsivystymo skirtumų didėjimo – divergencijos procesą grindžiančiose teorijose akcentuojama, kad nesugebant paskirstyti išteklių ir ekonominės gerovės, rinka yra iškreipiama, turtingesnės šalys pelnosi iš skurdesnių. Išskiriamos dvi divergencijos teorijos (Kilijonienė ir Bruneckienė, 2011):

- Kumuliacinio augimo teorijoje teigiama, kad nesant valstybinio reguliavimo, didinami regionų išsivystymo skirtumai – laukiamas rezultatas – divergencija, priešingai nei neoklasikinėje augimo teorijoje.
- Augimo poliaus teorija. Pagrindinė augimo polių teorijų idėja ta, kad egzistuoja lyderiaujančios įmonės, kurios skatina kitus verslo dalyvius.

Mokslinėje literatūroje regionų ekonomikos konvergencijai vertinti dažniausiai naudojami du metodai (Butkus ir Matuzevičiūtė, 2011):

- β konvergencijos analizė. Įvertinama, ar atsiliekančių regionų ekonomikos augimo tempas greitesnis nei pirmaujančiųjų ir, ar jie vejasi pastaruosius pagal BVP ir kt. rodiklius. Šis metodas neleidžia įvertinti, kokie yra faktiniai regionų ekonomikos skirtumai
- α konvergencijos analizės tikslas – nustatyti, kokie yra skirtumai tarp regionų, ar laikui bėgant jie mažėja.

Butkus ir Matuzevičiūtė (2011) pritaikė konvergencijos vertinimo metodus, ir atliktas tyrimas parodė, kad ES šalyse regionai daugiau divergavo nei konvergavo. Regionai konvergavo tik Vokietijoje, Danijoje, Italijoje, Belgijoje, Austrijoje ir Ispanijoje.

Kilijonienė ir Bruneckienė (2011) nagrinėjo Lietuvos regionų ekonominius skirtumus, konvergencijos priežastis. Autoriai atliko tyrimą tikslu įvertinti Lietuvos regionų konvergenciją ir divergenciją. Atlikus tyrimą nustatyta, „analizuojamu laikotarpiu Lietuvos apskritims būdinga divergencija tarp regionų, vertinant regionų, sukuriama BVP, tenkančio vienam gyventojui, apimties skirtumus“ (p. 189). Autoriai siūlo, kad turėtų būti formuluojamos regionų augimo skatinimo strategijos ir regioninės politikos realizavimo kryptys.

2.4. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų naudojimo efektyvumo vertinimo metodai

Nuo XX a. dešimtojo dešimtmečio EK vis daugiau dėmesio pradėjo skirti paramos lėšų naudojimo vertinimui, kadangi buvo suprata, kad vertinimas įtakoja programų įgyvendinimo

efektyvumą, skaidrumą, atsakomybę už Bendrijos išlaidas. 1988 m. pirmą kartą EK ir valstybės narės įsipareigojo vertinti ES paramos lėšų poveikį. XX a. dešimto dešimtmečio viduryje EK Generalinis Direktoratas įkūrė specialų vertinimo veiklos koordinavimo padalinį. Buvo pripažinta, kad sukurta vertinimo sistema ne tik pagerino ES finansuojamų programų priežiūrą, bet padėjo plėtoti gerąją praktiką, kurią ir skatino EK (ES programų Lietuvoje vertinimo gairės, 2007).

Nakrošis, Jarmalavičiūtė ir Burakienė (2007) pateikia vertinimo sąvoką: „Vertinimu laikoma viešosios politikos ar jos dalies vertės analizė, skirta viešajai politikai ar jos daliai tobulinti ir už ją atsiskaityti. Vertinimo objektas yra viešoji politika ar jos dalis (programos, prioriteto, priemonės, projekto, sprendimo ar pan.)“ (p. 6).

ES politikos programos vertinamos įvairiais metodais. Vertinimo metodai, tai būdai nurodantys, kaip rinkti ir nagrinėti duomenis. Nakrošis (2007) pateikia šiuos duomenų rinkimo būdus:

- turimos informacijos analizė – renkama ir analizuojama informacija iš antrinių šaltinių. Ši analizė paprastai atliekama pradiniam vertinimo etape;
- anketinė apklausa – kiekybinis tyrimo metodas pagal iš anksto paruošus klausimus. Vertinimo metu gali būti atliekamos įvairių institucijų, programos naudos gavėjų, kitų tikslinių grupių apklausa;
- interviu – kokybinis tyrimo metodas, kai elektroniniu paštu, tiesioginio pokalbio metu, telefonu renkama informacija iš respondentų;
- atvejo analizė – visiškas vieno atvejo analizavimas. Atliekant vertinimą, kartais gali būti naudinga analizuoti keletą atvejų, kurie turi būti išsamūs ir tinkami;
- ekspertų nuomonė – ekspertų nuomonės analizavimas. Ekspertai atrenkami pagal jų žinias, kvalifikaciją ir patirtį tam tikrose sferose. Ekspertų apklausa vyksta vertinimo metu, atsakant į vertinimo klausimus.

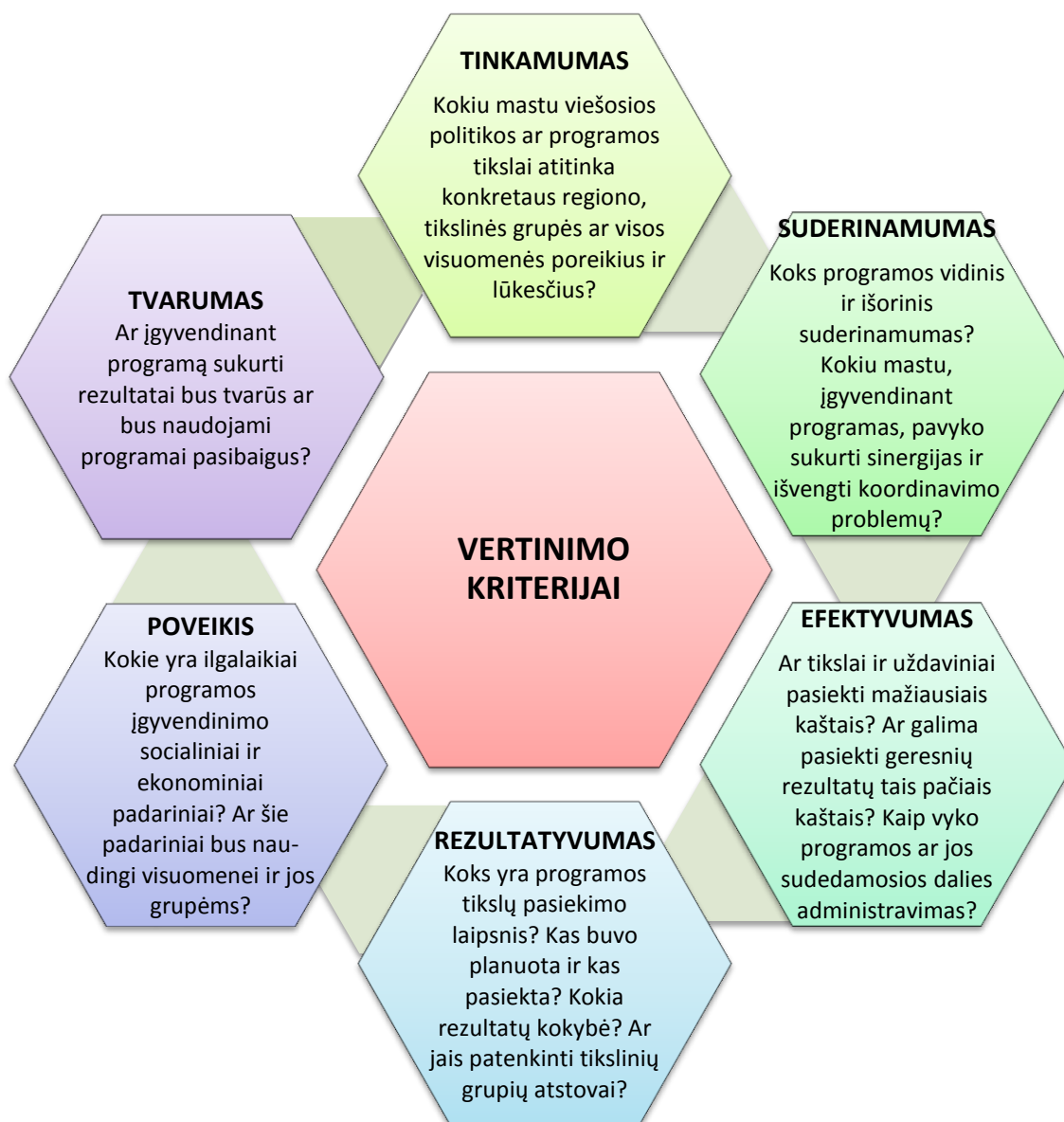
Nakrošio (2007) išskiriami duomenų analizės būdai:

- statistinė analizė – matematinių statistikos metodų (regresinė, koreliacinė, faktorinė ir kt. analizės) taikymas atliekant analizę. Ši analizė aktuali vertinant ryšius tarp kintamųjų vertinimo metu.
- matematinis modeliavimas – tai matematinių ryšių tarp kintamųjų nagrinėjimas. Ekonometrinė analizė, remiantis ekonomine teorija vykdoma remiantis statistiniais ir matematiniais metodais. Atliekant vertinimą, analizuojamas programos poveikis ūkio vystymuisi ar atskiriems ūkio sektoriams.

Apžvelgus mokslinius straipsnius, pastebima, kad Lietuvos mokslininkai savo darbuose paramos vertinimui dažniausiai naudoja informacijos lyginamąją analizę. Lyginamąją analizę savo darbuose naudojo tokie Lietuvos mokslininkai kaip:

- Bruneckienė ir Krušinskas (2011) turimos informacijos analizės metodu vertino paramos įtaką Lietuvos regionų plėtrai;
- Dumčiuvienė ir Stravinskas (2012) analizavo ES struktūrinių fondų poveikį Lietuvos ekonomikos plėtrai.
- Remeikienė, Gasparenienė ir Grikštaitė (2015) tyrė ES paramos poveikį Lietuvos ir ES šalių ekonomikoms.
- Žalevičienė (2012) vertino paramos įtaką regiono konkurencingumui

Vertinimas nusako programos ar viešosios politikos vertę pagal 10 pav. pateiktus kriterijus (ES struktūrinės paramos vertinimas, 2010):

10 pav. Programos vertinimo kriterijai ir svarbiausi klausimai (sudaryta pagal ES struktūrinės paramos vertinimas, 2010)

Tinkamumas. Kriterijus, pagal kurį vertinamas programos tikslų, uždavinių ir tikslinių grupių poreikių atitikimas, tinkamumas siekiant spręsti socialines ir ekonomines regiono problemas. Vertinimas pagal tinkamumo kriterijų gali būti atliekamas programos rengimo (pradinis tinkamumas) ir programos įgyvendinimo metu (tęstinis tinkamumas).

Suderinamumas. Programos vertinimo kriterijus, pagal kurį vertinama, kaip tarpusavyje suderinti tos pačios programos tikslai ir priemonės (vidaus suderinamumas) ir kaip programa suderinta su kitomis programomis (išorės suderinamumas)?

Efektyvumas. Programos vertinimo kriterijus, pagal kurį vertinamas programos ar jos dalies sąnaudų bei produktų ar rezultatų santykis.

Rezultatyvumas. Programos vertinimo kriterijus, pagal kurį vertinamas numatytų ir įgyvendintų programos ar jos dalies tikslų bei uždavinių santykis, t. y. jų pasiekimo laipsnis. Programos rezultatyvumas gali būti matuojamas ir programos įgyvendinimo metu, ne tik jai pasibaigus. Pagal rezultatyvumo kriterijų dažniausiai vertinami programos produktai ir rezultatai. Aukštesnio lygio tikslų pasiekimo laipsnis arba jo tikimybė matuojama poveikio kriterijumi.

Tvarumas. Programos vertinimo kriterijus, pagal kurį nustatoma programos ar jos dalies teigiamų padarinių (rezultatų ir poveikio) tęstinumo tikimybė pasibaigus programos įgyvendinimui ir finansavimui (vidutiniu ar ilgoju laikotarpiu). Programos padariniai yra tvarūs, jeigu jie išlieka pasibaigus programos finansavimui. Programos rezultatų ir poveikio tęstinumas priklauso nuo įvairių vidinių ir išorinių veiksnių.

Poveikis. Programos vertinimo kriterijus, pagal kurį nustatomi tiesioginiai ir netiesioginiai programos padariniai (nauda arba žala). Programos poveikis pasireiškia po tam tikro laiko užbaigus programą. Galima skirti konkretų ir bendrąjį programos poveikį. Konkretusis programos poveikis yra tiesiogiai susijęs su įgyvendintais veiksmais ir pasireiškia tiesioginiams naudos gavėjams praėjus keliems mėnesiams po programos įgyvendinimo. Bendrasis programos poveikis yra ilgalaikio pobūdžio, jis pasireiškia vėliau platesniu makroekonominiu lygmeniu ir didesnei gyventojų daliai. Poveikis gali būti teigiamas ir neigiamas, planuotas ir neplanuotas (ES struktūrinės paramos vertinimas, 2010).

Analizuojant Finansų ministerijos atliktus paramos vertinimus, pastebima, kad dažniausiai naudojami kiekybiniai ir kokybiniai vertinimo metodai pagal poveikio ir efektyvumo vertinimo kriterijus. Todėl tikslinga plačiau aptarti metodikos pagal vertinimo kriterijus turinį (žr.

5 lentelė.).

5 lentelė. Paramos vertinimo metodai pagal vertinimo kriterijus (sudaryta pagal LR Finansų ministerija, 2010)

Vertinimo kriterijus	Vertinimo turinys
Tinkamumas	programos tikslų atitikimas teisės aktams ar strategijoms; problemų ir uždavinių analizė; tikslinės grupės apklausa; modeliavimas.
Suderinamumas	programų ir finansuojamų sričių palyginimas; geresnio koordinavimo prielaidų vertinimas; tikslinės grupės apklausa.
Efektyvumas	efektyvumo, kaštų rezultatyvumo analizė; programos ar priemonės administravimo analizė.
Rezultatyvumas	stebėsenos informacijos analizė (Smart metodika); rezultatų kokybės vertinimas; paramos panaudojimo reitingai.
Poveikis	makroekonominis modeliavimas; faktų lyginimo analizė; loginiai modeliai.
Tvarumas	nuostatų, užtikrinančių tvarumą, vertinimas; sąlygų, būtinų tvarumui, vertinimas.

5 lentelė. susisteminti duomenys rodo, kad kiekvienas vertinimo kriterijus turi kelis atskirus paramos vertinimo metodus.

Pasak Nakrošio ir kt. (2007) vertinimai yra svarbūs, nes atlieka dvi pagrindines funkcijas:

- atskaitomybės funkcija. Atliktu vertinimu atsiskaitoma valdžiai bei piliečiams už paramos lėšų panaudojimą ir tikslų pasiekimą.
- viešosios politikos ir jos dalies tobulinimo funkcija: vertinimu tobulinama pati viešoji politika, gerinamos būsimos programos.

ES struktūrinės paramos vertinimo plane (2008), pagal pobūdį vertinimai skirstomas į einamuosius strateginius ir einamuosius veiklos. Einamieji veiklos vertinimai apima šias sritis:

- Stebėsenos nustatytų programų vertinimai, esant įgyvendinimo problemoms (dideli nukrypimai nuo pradinių tikslų).
- Veiksmų programų įgyvendinimo eigos vertinimai, susiję su kokybišku programų metinių įgyvendinimo ataskaitų rengimu.

- Rodiklių vertinimai. Analizuojamas programų rodiklių tinkamumas, duomenų kokybė, patikimumas, renkami papildomi duomenys, reikalingi programų rodikliams įvertinti ir kita.
- Programų administravimo efektyvumo vertinimai. Analizuojamos administruojančių institucijų funkcijų atlikimas, programų administravimo, finansavimo procesas ir kitos procedūros.
- Veiksmų programų tarpinis vertinimas, kuris organizuojamas pagal poreikį.

Einamieji strateginiai vertinimai apima šias sritis:

- Vertinimai, susiję su ES politikos prioritetais: užimtumu, švietimu moksliniais tyrimais ir verslo aplinka socialine aprėptimi, švietimu, infrastruktūra ir kitais.
- Vertinimai, susiję su ES politikos „horizontaliaisiais“ prioritetais: regionine plėtra, lygiomis galimybėmis, informacine visuomene, darniu vystymusi.
- Veiksmų programų tęstinio tinkamumo bei nuoseklumo analizės vertinimai, struktūrinių fondų poveikio makroekonominiams rodikliams vertinimas
- vertinimai, prisidedantys prie strateginių ataskaitų parengimo.
- vertinimai, susiję su Lietuvos ūkio plėtra po 2013 metų.

Žeruoelis (2014) pateikia paramos vertinimo paskirstymą pagal sritis ir pagal tipą. Pagal tipą išskiriami:

- Proceso, administravimo sistemos vertinimai;
- Pasiekimų, rezultatų vertinimai;
- Poveikio vertinimai;
- Teminiai vertinimai.

Pagal sritį:

- MTTP;
- Parama verslui, informacinės ir ryšių technologijos (toliau – IRT);
- Žmogiškieji ištekliai
- Transportas;
- Aplinkosauga;
- Energetika;
- Teritorinis vystymasis (įskaitant sveikatos, švietimo, socialinę infrastruktūrą)
- Institucijų ir gebėjimų vystymas;
- Daugelį sričių apimantys.

Tarybos reglamente nustatančiame bendrąsias nuostatas dėl ERPF, ESF ir SF (2006), vertinimai skirstomi pagal jų atlikimo laiką:

- išankstiniai (*ex ante*). Jų vertinimo tikslas – optimizuoti biudžetinių lėšų paskirstymą pagal veiksmų programas ir pagerinti programavimo kokybę. Vertinimu nustatomi ir įvertinami skirtumai, spragos ir vystymosi galimybės, siekiami tikslai, laukiami rezultatai, skaičiais išreikšti tikslai ir kt.;
- einamieji (*ongoing*). Įgyvendinant programą atliekamas strateginis ar veiklos vertinimas.
- tarpinis (*interim*) arba vidurinis (*midterm*). Įgyvendinant programą atliekamas vertinimas, kuriuo siekiama nustatyti programos tikslų pasiekimo tikimybę ir prireikus atlikti tam tikrų programos pakeitimų.
- baigiamieji (*ex post*). Jų metu nagrinėjamas lėšų naudojimo mastas, fondo programavimo efektyvumas ir veiksmingumas, ir socialinis bei ekonominis poveikis. Vertinimu nustatomi veiksniai, prisidėję prie sėkmingo arba nesėkmingo veiksmų programų įgyvendinimo, bei tinkama praktika.

Žerulis (2014) išskiria tokius paramos vertinimo metodus:

- Kontrafaktiniai poveikio vertinimo metodai – nusako ar intervencija atnešė laukiamą naudą, koks buvo jos poveikis?
- Kiti kiekybiniai metodai (daugiausiai – ekonometrinis modeliavimas);
- Kiekybiniai ir kokybiniai;
- Kokybiniai.

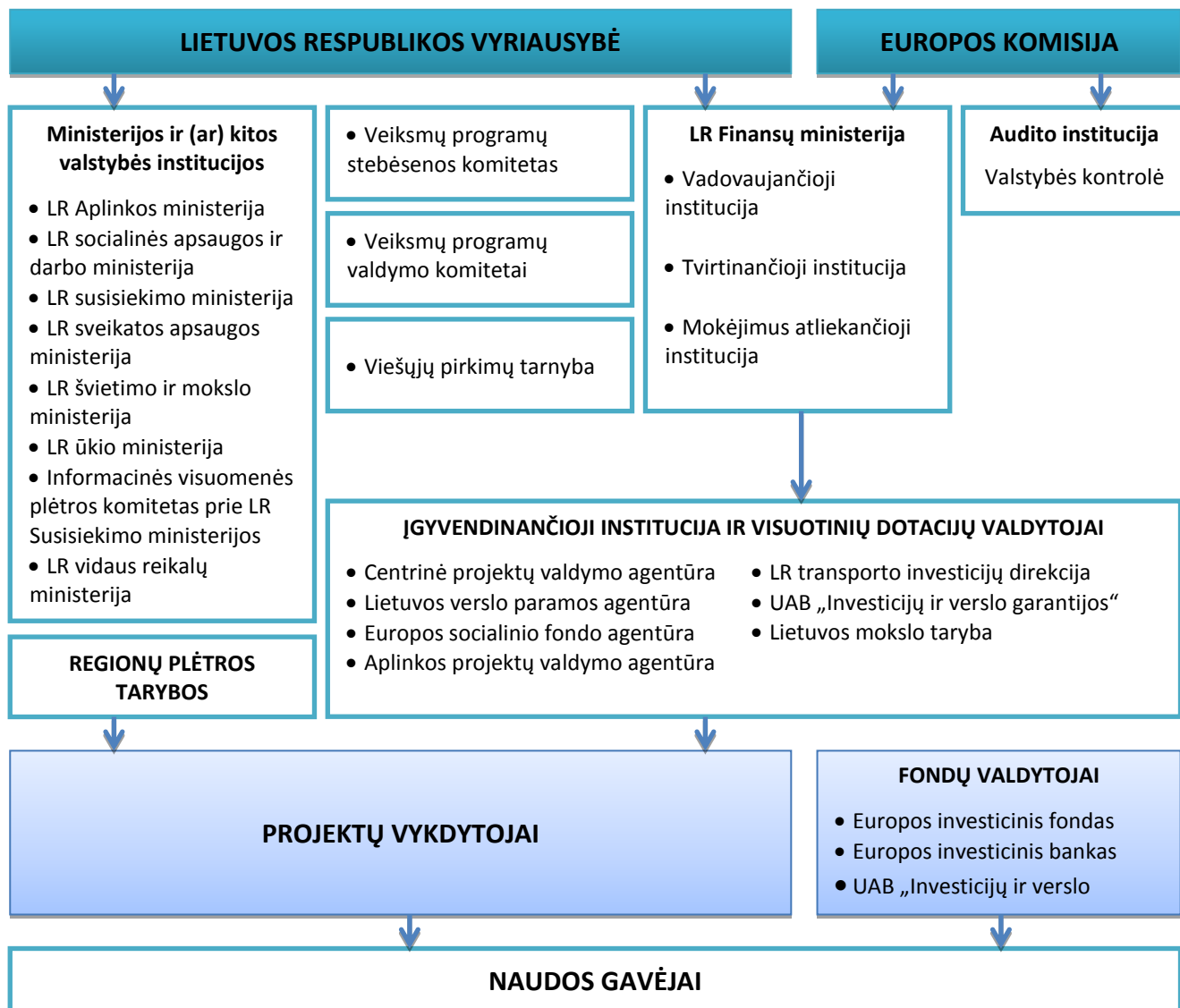
Kalbant apie atliekamo vertinimo mastą, yra išskiriamas vertinimas mikro ir makro lygmenimis (2007-2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio...,2016).

Mokslininkai vis daugiau tyrimų atlieka vertindami struktūrinių fondų lėšų panaudojimo efektyvumą. Vis dažniau kyla klausimas, ar paramos lėšos yra panaudojamos efektyviai, siekiant užsibrėžtų programos tikslų, ar tie tikslai yra įgyvendinami. Todėl tikslinga plačiau aptarti ES lėšų naudojimo efektyvumo vertinimo metodus.

Vertinant efektyvumą analizuojama, ar efektyviai naudojami finansiniai, žmogiškieji ir kiti ištekliai siekiant rezultato. ES struktūrinės paramos vertinimo gairėse (2010) teigiama, kad, vertinant efektyvumą Lietuvoje dažniausiai atliekamas ES struktūrinės paramos administravimo vertinimas ir mažai dėmesio teikiama ES struktūrinės paramos efektyvumo vertinimui, nagrinėjant kaštų rezultatyvumą“ (p.71).Efektyvumą galima vertinti naudojant kelis skirtingus metodus. Populiariausi efektyvumo vertinimo metodai tai efektyvumo ir kaštų rezultatyvumo analizė.

Efektyvumas parodo santykį tarp kaštų ir produktų. Vertinant santykį tarp kaštų ir rezultatų taikoma kaštų rezultatyvumo analizė, skaičiuojama koreliacija tarp projekto pasiektų rezultatų ir projektui skirtų lėšų (LR Finansų ministerija, 2010).

Dar vienas iš paramos efektyvumo vertinimo metodų yra ES struktūrinės paramos panaudojimo ir administravimo vertinimas. ES struktūrinės paramos vertinimo gairėse (2010) teigiama, kad naudingiau atlikti vienos programos administravimo vertinimą, kadangi vertinti visos ES paramos administravimo sistemos efektyvumą per daug sudėtinga. Todėl tikslinga pateikti ES struktūrinių fondų lėšų administravimą apibūdinančią schemą (žr. 11 pav.).

11 pav. ES paramos administravimo schema (Administravimo schema, 2011)

Svarbiausia šioje sistemoje yra Lietuvos Respublikos Vyriausybė, kurios paskirtis yra sudaryti stebėsenos komitetą, kurio veiklą organizuoja Finansų ministerija. Lietuvos Respublikos Vyriausybė tvirtina teisės aktus, reglamentuojančius bendrąją nacionalinę strategiją ir veiksmų programų administravimą ir finansavimą.

Administruojant 2007-2013 m. ES struktūrinę paramą Finansų ministerija atlieka koordinuojančiosios, vadovaujančiosios, tvirtinančiosios ir mokėjimus atliekančios institucijos funkcijas. Vadovaujančioji institucija teikia informaciją apie programą, parenka projektus ir stebi

įgyvendinimą. Tvirtinančioji institucija turi užtikrinti išlaidų suvestinių ir mokėjimų prašymų tikslumą bei sąžiningumą prieš šiuos dokumentus siunčiant Europos Komisijai. Finansų ministerija taip pat organizuoja Stebėsenos, Veiksmų programų valdymo komitetų veiklą bei Viešųjų pirkimų tarnybos veiklą. LR nuolatinėje atstovybėje ES (Bruselyje) dirba Finansų ministerijos deleguotas struktūrinės politikos atašė.

Ministerijos ir kitos valstybės institucijos vykdo įstatymų ir kt. teisės aktų atitinkamose srityse valstybės valdymo funkcijas ir įgyvendina valstybės politiką atitinkamose srityse.

Centrinė projektų valdymo agentūra (toliau – CPVA) – viešoji įstaiga, įsteigta Finansų ministerijos. Efektyviai administruoja ES finansinę paramą, užtikrina racionalų lėšų naudojimą, tobulina administravimo sistemas, skleidžia administravimo patirtį.

Viešoji įstaiga Lietuvos verslo paramos agentūra yra pelno nesiekianti institucija, įsteigta Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos, administruojanti ES paramos ir bendrojo finansavimo lėšas. Europos socialinio fondo agentūra Administruodama jai pavestas programas atlieka šias funkcijas: skelbia kvietimus teikti paraiškas ir jas vertina, rengia paramos sutartis, konsultuoja pareiškėjus ir kt. (Administravimo schema, 2011 metai).

Regionų plėtros tarybos tvirtina regioninio lygmens plėtros planavimo dokumentus – regionų plėtros planus; Vyriausybės nustatyta tvarka atrenka regiono socialinės ir ekonominės plėtros projektus, skirtus šiems planams įgyvendinti, ir teikia dėl jų savo išvadas finansavimą skiriančioms institucijoms; teikia siūlymus Vidaus reikalų ministerijai ir Nacionalinei regioninės politikos tarybai regioninės politikos formavimo ir įgyvendinimo (Lietuvos regioninė politika, 2016).

Išanalizavus mokslinę literatūrą apie atliktus ES paramos naudojimo vertinimus, pastebėta, kad vertinimų įvairovė yra didelė, todėl tikslinga pateikti susistemintą vertinimo metodų informaciją (žr. 6 lentelė.).

6 lentelė. Vertinimo metodikos ir jų esmė

Vertinimo metodika	Vertinimo metodikos esmė
Vertinimo kriterijų metodika	Programos vertinamos pagal 6 vertinimo kriterijus: <ul style="list-style-type: none"> • tinkamumas; • suderinamumas; • efektyvumas; • rezultatyvumas; • tvarumas; • poveikis.
ES struktūrinės paramos vertinimo plano metodika	Einamieji strateginiai ir einamieji veiklos vertinimai.
Žerulio vertinimo metodika	kontrafaktiniai poveikio vertinimai; kiekybiniai ir kokybiniai vertinimai; vertinimai pagal sritis; vertinimai pagal tipą.

Tarybos reglamento vertinimo metodika	išankstiniai vertinimai; tarpiniai vertinimai; baigiamieji vertinimai.
Finansų ministerijos metodika	Kokybiniai ir kiekybiniai vertinimo metodai

3. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ NAUDOJIMO VERTINIMO METODOLOGIJA

Vertinimo tyrimas apima makrolygmenį ir mezoekonominių. Mezoekonominiu lygmeniu nagrinėjamas ES struktūrinių fondų lėšų paskirstymas Lietuvos apskrityse ir analizuojamas poveikis makroekonominiams rodikliams. Analizės vertinimo objektas buvo Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija ir ją įgyvendinančios keturios veiksmų programos.

Statistinių duomenų analizei ir tyrimui atlikti buvo renkami, sisteminami ir tuomet panaudojami Marijampolės teritorinės darbo biržos, Lietuvos statistikos departamento, LR Finansų ministerijos ir Europos Sąjungos informacinių portalų „ES struktūrinė parama 2007-2013 m.“ ir „2014-2020 Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje“ duomenys.

Mezoekonominio lygmens analizė apėmė tiesioginį ES struktūrinės paramos poveikį užimtumo, nedarbo lygio, tiesioginių užsienio investicijų, materialinių investicijų, bruto darbo užmokesčio, veikiančių ūkio subjektų bei neto migracijos rodikliams. Tyrime analizuojami šeši svarbiausi makroekonominiai rodikliai, kuriame buvo pasirinktas 8 metų imtis, t. y. nuo 2008 m. iki 2015 m. intervalas. Intervalo pradžia pasirinkta nuo 2008 m. todėl, kad minėtais metais pasirašytos pirmosios ES struktūrinės paramos projektų sutartys ir pradėtos įsisavinti lėšos. ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimas tęsėsi ir 2015 m. Kad būtų galima tiksliau įvertinti ryšio stiprumą tarp makroekonominių rodiklių ir ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimo buvo naudojami ketvirtiniai duomenys.

Vertinimo tikslas – atlikti ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo vertinimą, išanalizuojant ES struktūrinės paramos poveikį Marijampolės regionui bei nustatant ryšį tarp investicijų ir makroekonominių rodiklių. Vertinimo tikslui pasiekti iškelti du vertinimo uždaviniai:

- atlikti Lietuvoje paskirstytų ES struktūrinių fondų lėšų ir statistinių duomenų analizę;
- išskirti septynis makroekonominius rodiklius, ištiriant jų priklausomybės ryšį su ES paramos investicijomis.

Atliekant įsisavintų ES struktūrinių fondų lėšų naudojimo vertinimo tyrimą, darbe remiamasi statistinių duomenų analize, o siekiant išanalizuoti ryšį tarp ES struktūrinių fondų finansinių investicijų ir Marijampolės savivaldybės makroekonominių rodiklių, darbe naudojami statistinės analizės metodai: skaičiuojamas koreliacijos koeficientas (r), determinacijos koeficientas (r^2) bei naudojama tiesinės regresijos lygtis. Remiantis koreliacijos koeficiento reikšmių skale nustatytas kintamųjų ryšio stiprumas. 7 lentelė. pateikiama koreliacijos koeficiento įverčio skalės reikšmės.

7 lentelė. Koreliacijos koeficientų įverčių skalės reikšmės (sudaryta pagal Čekanavičius, 2014)

$ r < 0,3$ labai silpna koreliacija
$0,3 \leq r < 0,5$ silpna koreliacija
$0,5 \leq r < 0,7$ vidutinė koreliacija
$0,7 \leq r < 0,9$ stipri koreliacija
$0,9 \leq r \leq 1$ labai stipri koreliacija

Kiekybiniu metodu tyrime naudojamosi, siekiant gauti objektyvius ir patikimus duomenis vertinant ryšį tarp ES struktūrinių fondų investicijų ir pasirinktų Lietuvos makroekonominių rodiklių kaitos. Kiekybinei analizei atlikti naudojamas porinės regresijos modelis, nes jis geriausiai parodo dviejų kintamųjų tarpusavio ryšį. Remiantis šiuo modeliu regresine lygtimi yra apibrėžiamas ryšys tarp analizuojamų makroekonominių rodiklių kaitos, kintant ES struktūrinių fondų investicijų rodikliui.

Kiekybinei analizei atlikti naudojamas porinės regresijos modelis, nes jis geriausiai parodo dviejų kintamųjų tarpusavio ryšį. Regresijos lygtis išreiškiama formule (Čekanavičius, 2014):

$$Y = C + b_1X + b_2Z + b_3W + e,$$

čia Y – priklausomas kintamasis;

X, Z, W – aiškinamieji kintamieji arba regresoriai;

e – liekamoji paklaida, t.y. viskas, nuo ko dar gali priklausyti Y ;

C – konstanta;

b_1, b_2, b_3 – koeficientai.

Visos spėjamos priklausomybės yra tiesinės Nei konstanta C , nei koeficientai b_1, b_2, b_3 , nei liekamoji paklaida nėra žinomi (Čekanavičius, 2014).

Remiantis šiuo modeliu regresine lygtimi yra apibrėžiamas ryšys tarp analizuojamų makroekonominių rodiklių kaitos, kintant ES struktūrinių fondų investicijų rodikliui.

Statistiniams skaičiavimams ir tyrimui atlikti buvo naudojamosi Microsoft Office Excel programos įrankiais ir SPSS Analyze paketu.

4. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ NAUDOJIMO MARIJAMPOLĖS SAVIVALDYBĖJE TYRIMAS

Išanalizavus ES struktūrinių fondų temą plačiu spektru, nustatyta, kad daugelis atliktų tyrimų bei ES struktūrinių fondų investicijų vertinimų atliekami makrolygmeniu, kurie dažnu atveju analizuoja paramos poveikį šalies makroekonominiams rodikliams. Dėl šios priežasties būtina nustatyti, kokią reikšmę ekonomikai turi ES struktūrinių fondų skiriamos paramos lėšos šalies savivaldybėms.

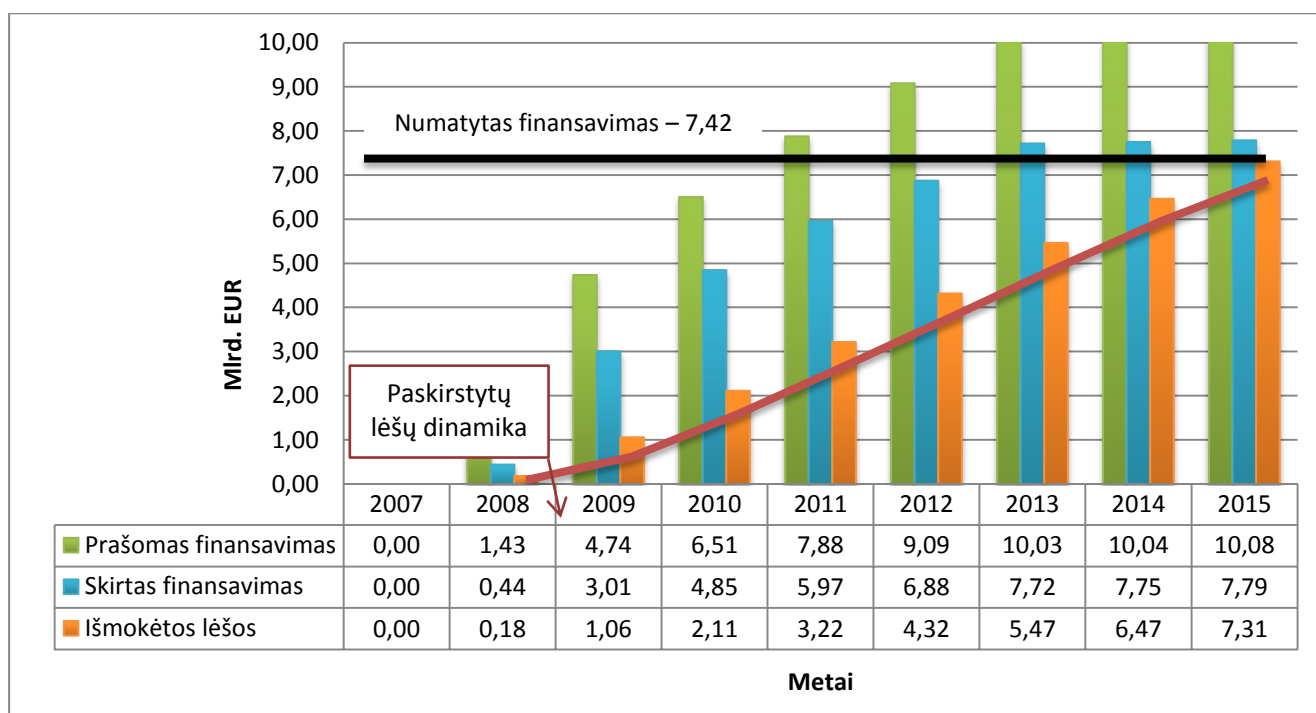
4.1. Europos Sąjungos struktūrinės paramos paskirstymas Lietuvoje ir poveikio analizė

Prieš atliekant mezoekonominiu lygmeniu tyrimą Marijampolės savivaldybėje būtina atlikti ES struktūrinių fondų lėšų paskirstymo analizę Lietuvoje ir įvertinti paramos poveikį pagrindiniams makroekonominiams rodikliams pažymint Marijampolės apskrities situaciją.

Lietuva ES struktūrinę paramą gauna pagal 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją bei atskiras veiklų programas. Tikslams įgyvendinti numatytas 7,42 mlrd. EUR finansavimas (žr. 12 pav.), iš jo 6,78 mlrd. EUR skirti iš ES biudžeto, kurie sudaro 91,27 proc. Būtina pabrėžti, jog 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos įsisavinimo procesas tęsiasi, nes LR Finansų Ministerijos duomenimis 2016 m. pabaigai pagal pasirašytas projektų finansavimo ir administravimo sutartis Lietuvai pavyko įsisavinti 92,37 proc. ES lėšų ir įgyvendinti 8 119 iš 8 306 projektų.

LR Finansų Ministerijos duomenimis ES struktūriniai paramai gauti buvo pateiktos 12 977 paraiškos, kurių bendra prašoma finansavimo suma 10,08 mlrd. EUR. Prašomas finansavimas viršijo 35,82 proc. numatytą ES struktūrinės paramos finansavimą. Finansuojami projektai – 8 306, kuriems skirta 7,79 mlrd. EUR finansavimo suma, tai 4,96 proc. didesnis finansavimas lyginant su numatytu ES struktūrinės paramos pradžioje. Pateikti duomenys rodo, jog ES struktūrinė parama yra aktualus finansavimo šaltinis.

12 pav. duomenys rodo, kad prasidėjus 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos įgyvendinimo laikotarpiui pirmieji lėšų paskirstymai prasidėjo 2008 m. per kuriuos paskirta lėšų suma sudarė 2,45 proc. nuo Lietuvai veiksmų programose ir jų prieduose numatyto finansavimo. Tačiau sekančiais 2009 m. skirstomų lėšų dinamika sparčiai kito, nes metų pabaigoje buvo paskirstyta 14,28 proc. lėšų.

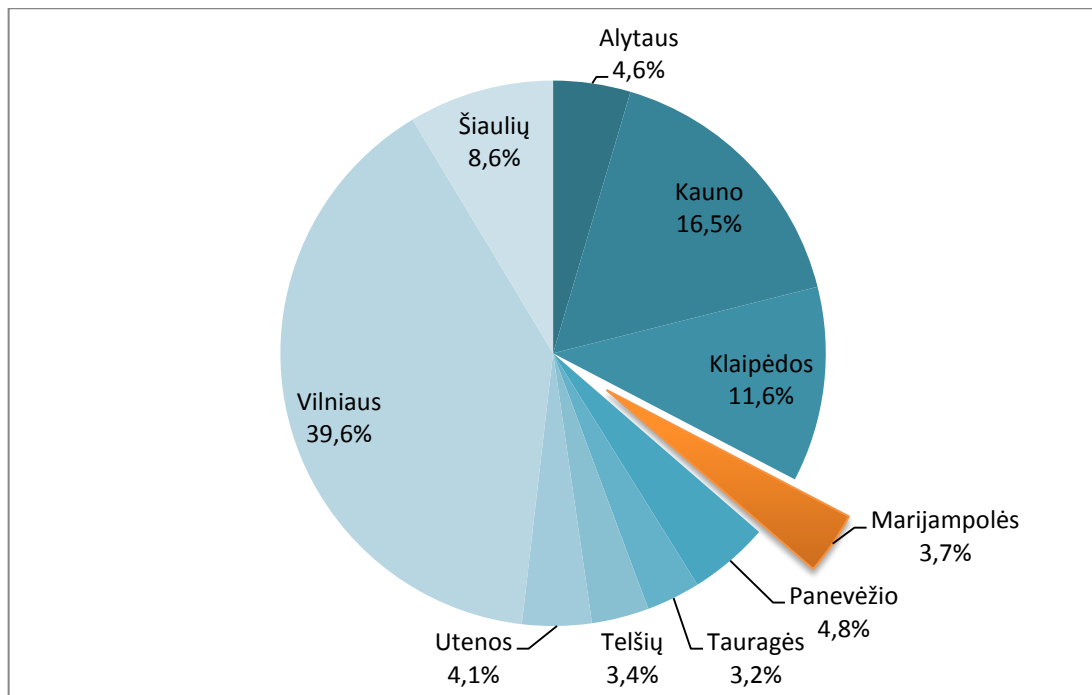
12 pav. ES struktūrinės paramos lėšų naudojimo dinamika Lietuvoje, mlrd. EUR (sudaryta pagal Detali 2007-2013 m. ES paramos panaudojimo statistika, 2016)

Vertinant 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos paskirstymo pagal Lietuvos apskritis statistiką (žr. 8 lentelė.), matyti, jog didžiausias lėšų paskirstymas įvyko 2009 m. Tais metais pasirašyta 1 512 finansavimo sutarčių, kurioms skirta daugiau kaip 2569,97 mln. EUR.

8 lentelė. ES struktūrinės paramos lėšų pasiskirstymas Lietuvos regionuose pagal pasirašytas sutartis, mln. EUR (sudaryta pagal Detali 2007-2013 m. ES paramos panaudojimo statistika, 2016)

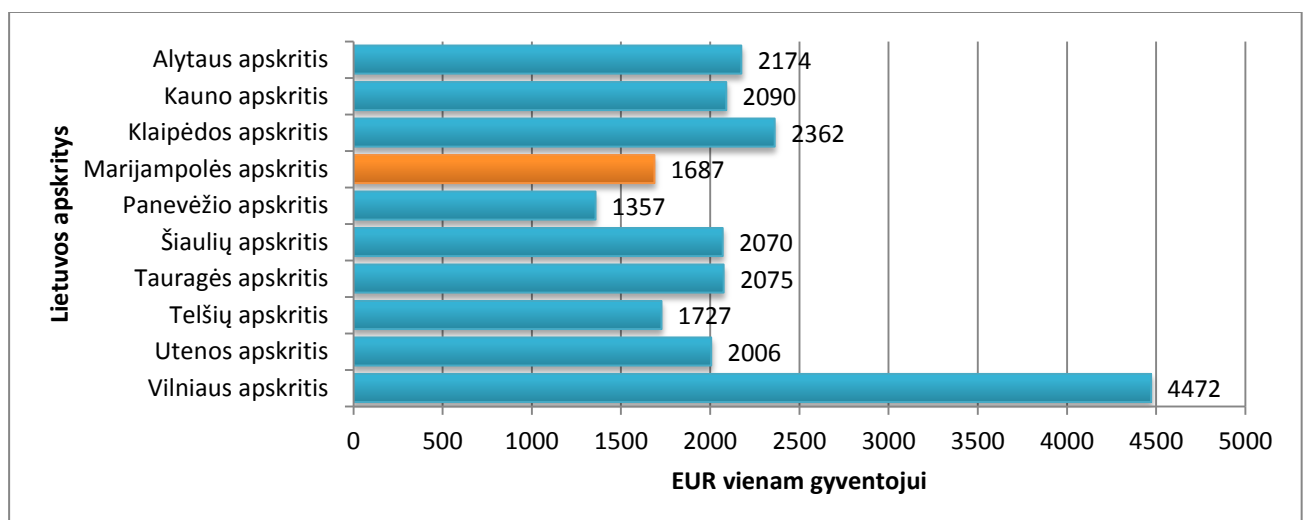
Metai	Regionai										Iš viso, mln. EUR
	Alytus	Kaunas	Klaipėda	Marijampolė	Panevėžys	Tauragė	Telšiai	Utena	Vilnius	Šiauliai	
2007	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2008	0,55	64,84	44,96	9,10	49,83	1,10	21,20	47,55	144,28	57,98	441,39
2009	152,95	249,31	252,03	49,82	92,68	40,03	47,90	49,55	1.474,09	161,61	2.569,97
2010	66,80	393,22	117,49	65,38	59,66	80,97	69,77	81,37	838,18	66,02	1.838,86
2011	44,30	132,30	138,23	36,35	52,04	27,40	37,17	39,53	509,68	97,84	1.114,83
2012	26,72	127,63	158,67	25,33	34,92	48,81	48,62	35,04	334,14	71,40	911,28
2013	24,84	234,44	49,37	67,79	24,70	11,33	21,13	22,68	290,54	97,61	844,42
2014	0,77	9,01	5,18	0,08	2,56	2,05	0,15	2,43	11,39	0,44	34,06
2015	1,53	1,94	3,91	0,00	0,11	0,32	0,00	0,00	4,28	24,68	36,77
2007-2015	318,47	1.212,69	769,84	253,84	316,50	211,99	245,93	278,15	3.606,58	577,59	7.791,57

13 pav. duomenys rodo, kad didžioji lėšų dalis atiteko Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskrityse įgyvendinamiems projektams. Šiems miestams kartu sudėjus paskirstyta didžioji lėšų dalis, 75,3 proc. nuo paskirstyto finansavimo ES struktūrinei paramai 2015 m. Mažiausiai paramos lėšų teko Tauragės apskričiai (3,2 proc.), Telšių apskričiai (3,4 proc.) ir Marijampolės apskričiai (3,7 proc.).

13 pav. ES struktūrinės paramos lėšų paskirstymas Lietuvos apskritys, proc. (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016)

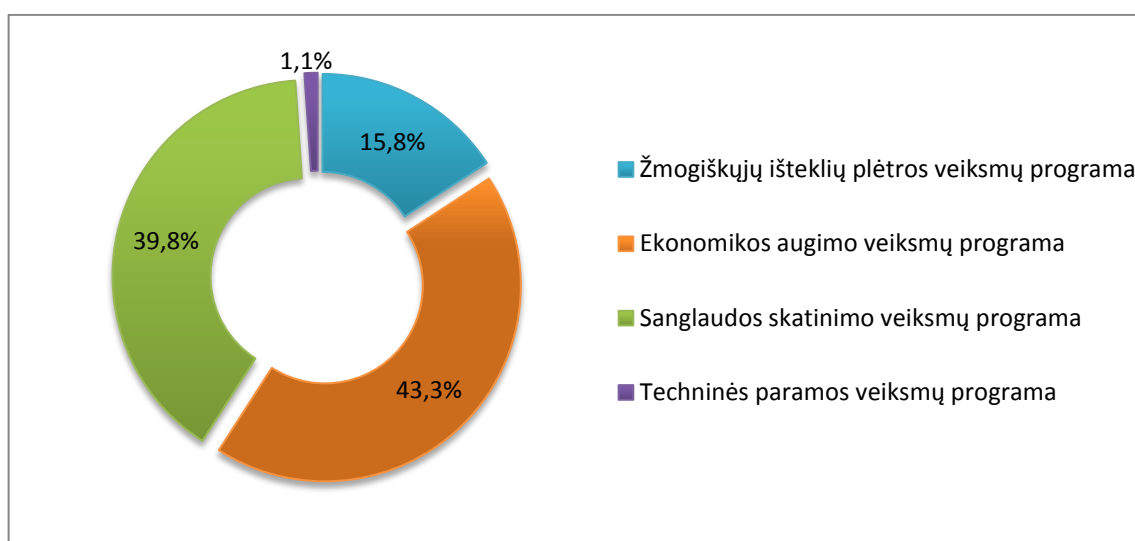
Perskaičius ES struktūrinės paramos pasiskirstymą pagal lėšų dalį, tekusią vienam gyventojui (žr. 14 pav.), apskričių paramos rodikliai pasikeičia. Pirmaujančia išlieka Vilniaus apskritis (4 472 EUR/gyv.), šešiose apskrityse (Klaipėdos, Alytaus, Kauno, Tauragės, Utenos ir Šiaulių) paramos pasiskirstymo rodikliai gana tolygūs (nuo 2 362 EUR/gyv. Klaipėdos apskrityje iki 2 006 EUR/gyv. Utenos apskrityje). Marijampolės apskrities situacija pagal lėšų dalį, tekusią vienam gyventojui išlieka tarp mažiausiai gavusių ES struktūrinės paramos lėšų. Mažiausia paramos dalis, tekusi vienam gyventojui yra Panevėžio apskrityje (1 357 EUR/gyv.).

14 pav. ES struktūrinės paramos suma, tekusi vienam gyventojui apskrityje 2015 m., EUR (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016; Lietuvos Statistikos departamento duomenis, 2016)

Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje teigiama, kad žmogiškųjų išteklių plėtros, ekonomikos augimo, sanglaudos skatinimo ir techninės paramos veiksmų programos padės įgyvendinti strategijoje iškeltus pagrindinius tikslus bei uždavinius. LR Finansų Ministerijos duomenimis Lietuvoje ES struktūrinės paramos lėšos veiksmų programoms paskirstytos:

- Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programai 1 231 mln. EUR;
- Ekonomikos augimo veiksmų programai 3 373 mln. EUR;
- Sanglaudos skatinimo veiksmų programai 3 102 mln. EUR;
- Techninės paramos veiksmų programai 83 mln. EUR.

15 pav. ES struktūrinės paramos lėšų paskirstymas pagal veiklos programas, proc. (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016)

Visos veiksmų programos turi atskiras vizijas, tikslus bei vertinimo kriterijus. Todėl skirtingai gali įtakoti regionų ekonomiką. ES struktūrinės paramos veiksmų programų investicijos Lietuvos apskritims paskirstytos įvairiai ir netolygiai, dėl to yra skirtingai įtakojami regionų makroekonominiai rodikliai.

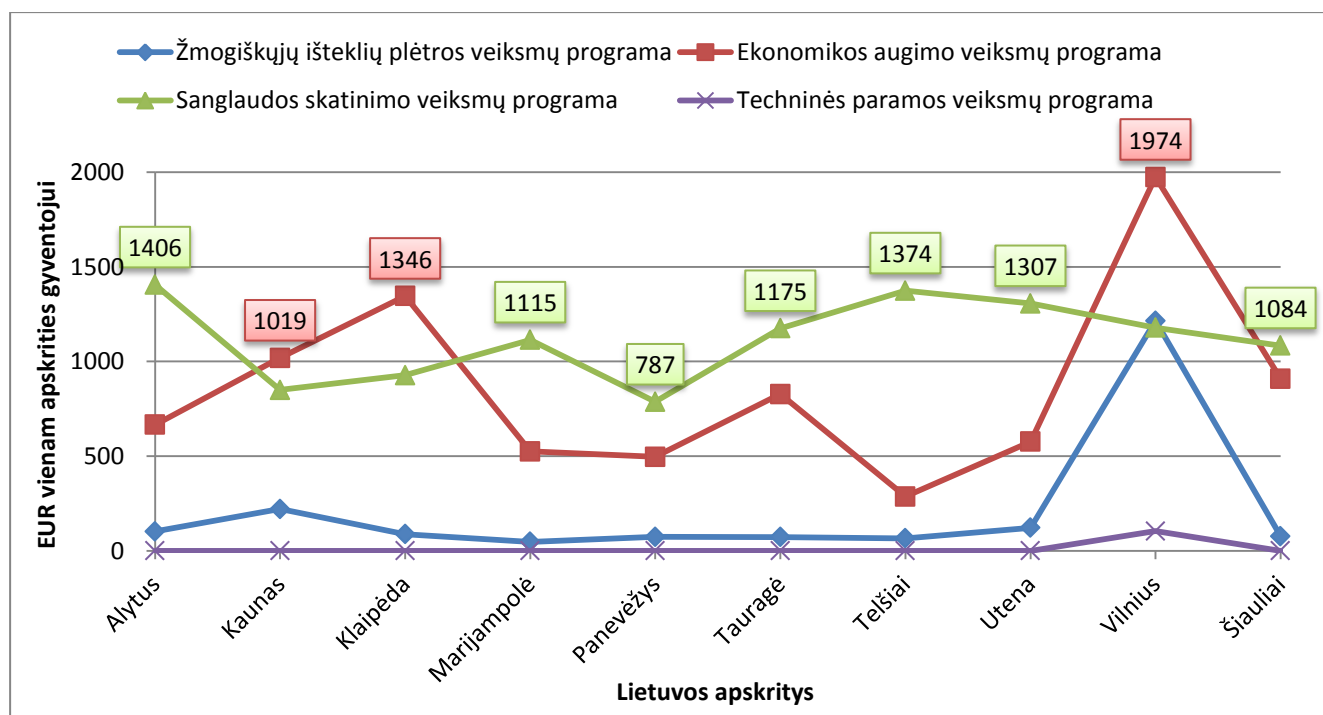
Diagramoje atvaizduojamas ES struktūrinių fondų lėšų pasiskirstymas pagal veiksmų programas vienam apskrities gyventojui (žr. 16 pav.), kuris parodo pagal kurią veiksmų programą apskritis daugiausiai įsisavina paramos lėšų ir kuriems ekonominiams rodikliams tikėtinas didžiausias teigiamas poveikis.

16 pav. duomenys rodo, kad vienintelei Vilniaus apskričiai paramos lėšos tolygiai paskirstytos pagal visas veiklos programas, kurios daro didžiausią įtaką ekonomikos augimui. Tai pat būtina parėžti, kad Vilniaus apskričiai skirtos ypač didelės ES paramos fondų investicijos žmogiškųjų išteklių produktyvumui, visuomenės užimtumo ir žinių poreikiams didinti pagal žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą. O tai įtakoti gyventojų ekonominio aktyvumo ir užimtumo bei naujų darbo vietų makroekonominis rodiklius.

Kauno ir Klaipėdos apskrityse didžioji dalis paramos investicijų vienam regiono gyventojui skiriama pagal ekonomikos augimo veiksmų programą, kurios poveikio tikimasi ilguoju laikotarpiu, siekiant sumažinti apskričių vidurkio išsivystymo netolygumus. Ekonominė sanglauda vertinama pagal BVP vienam gyventojui rodiklį apskrityse, palyginti su vidutiniu valstybės BVP vienam gyventojui rodikliu.

Iš 16 pav. pateiktų duomenų matyti, kad Alytaus, Marijampolės, Telšių ir Utenos apskričių ekonominė sanglauda nukreipta į ekonominių regionų vystymosi netolygumų mažinimą. Tuo tarpu socialine sanglauda siekiama užtikrinti, kad šių apskričių gyventojai jaustųsi vienos bendruomenės dalimi ir dalintųsi ekonominės plėtros teikiama nauda. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos tendencijas geriausiai apibūdina šių dviejų rodiklių dinamika, tai:

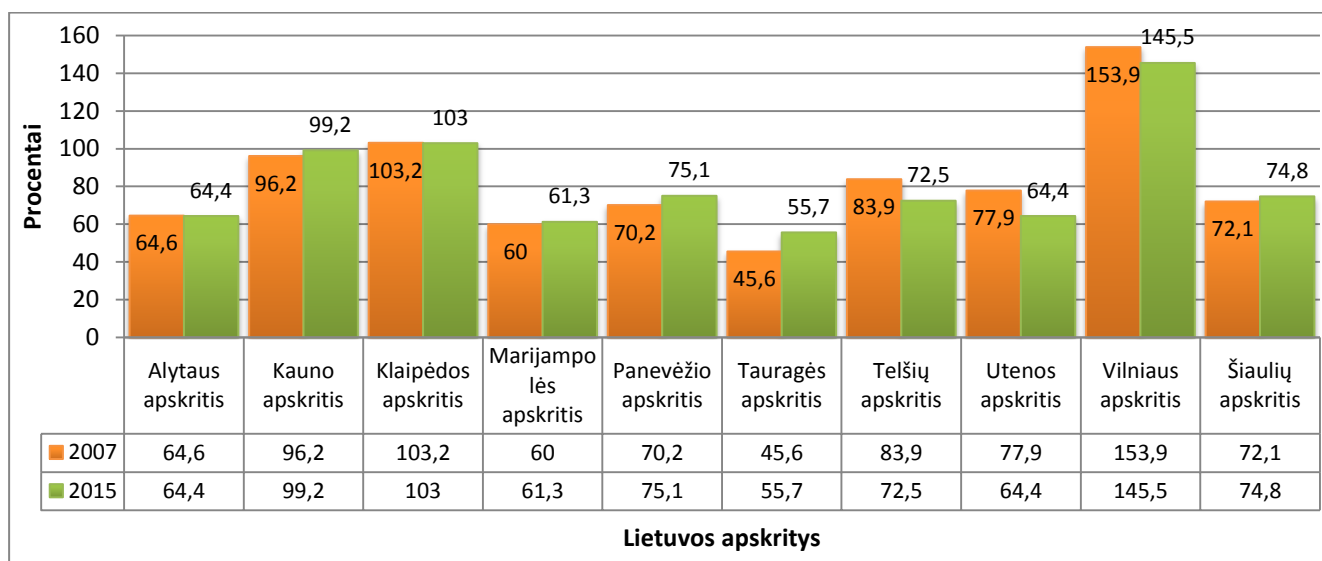
- vidutinio metinio nedarbo lygis;
- vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokestis.

16 pav. ES struktūrinių fondų lėšų paskirstymas vienam apskrities gyventojui pagal veiksmų programas 2015 m., EUR (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016; Lietuvos Statistikos departamento duomenis, 2016)

Lietuvos apskričių konvergencija su šalies vidurkiu 2007-2015 m. laikotarpiu vyko 5 iš 10 apskričių. Tačiau vertinant ES struktūrinių fondų lėšų paskirstytą pagal veiklos programas, reikia pabrėžti, kad aukščiausius BVP rodiklio pokyčius turėjo užtikrinti Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno apskritys. Visų apskričių, išskyrus Telšių ir Utenos apskritis, pokytis 2007-2015 m. laikotarpiu panašus, nes dauguma regionų pasiekė 2007 m. buvusį BVP vienam gyventojui rodiklį palyginti su

vidutiniu valstybės BVP vienam gyventojui rodikliu. Tuo remiantis nustatyta, kad regionai įsisavinę didžiąją dalį ES lėšų pagal ekonomikos augimo veiksmų programą didelės įtakos BVP vienam gyventojui rodikliui neturėjo.

17 pav. Regioninis BVP vienam gyventojui, to meto kainomis, palyginti su šalies vidurkiu 2007 m. ir 2015 m., proc. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2016)

Nagrinėjant vidutinio metinio nedarbo lygio ir vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio rodiklių pokyčius, kurie yra pagrindiniai Sanglaudos veiksmų programos vertinimo rodikliai, matyti, kad 2007-2015 m. laikotarpiu nedarbo lygio netolygumai tarp apskričių išaugo. 9 lentelės duomenys rodo, kad 2007 m. didžiausias nedarbo lygio procentų skirtumas buvo 4,8 proc. tarp Marijampolės ir Panevėžio apskričių. Tačiau prasidėjus pasaulinei ekonominei krizei nedarbo lygis visoje šalyje stipriai išaugo. Nuo 2010 metų nedarbo lygis Lietuvoje pradėjo mažėti, tačiau kiekvieno regiono nedarbo rodiklis kito skirtingai, todėl 2015 m. nedarbo lygių skirtumai tarp Klaipėdos ir Alytaus siekia 9,4 proc. O tai parodo, kad šiuo aspektu socialinė-ekonominė šalies regionų situacija 2007-2015 m. laikotarpiu prastėja.

Analizuojant nedarbo lygio pokytį tarp regionų, kurie didžiąją ES struktūrinių fondų paramos dalį įsisavino pagal sanglaudos skatinimo veiksmų programą pastebimas prieštaravimas minėtos veiksmų programos vertinimui. Alytaus, Marijampolės, Telšių bei Utenos apskritys daugiau kaip 64 proc. investicijų iš ES struktūrinių fondų įsisavino per Sanglaudos skatinimo veiksmų programą, kuri dažniausiai apibūdinama ir vertinama pagal vidutinį metinį nedarbo lygį ir vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį. 2007-2015 m. laikotarpiu vertinant šių regionų nedarbo lygio pokytį matyti, kad jis yra aukštas lyginant su kitais regionais ar Lietuvos vidurkiu.

9 lentelė. Nedarbo lygio kitimas Lietuvos apskrityse 2007-2015 m., proc. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2016)

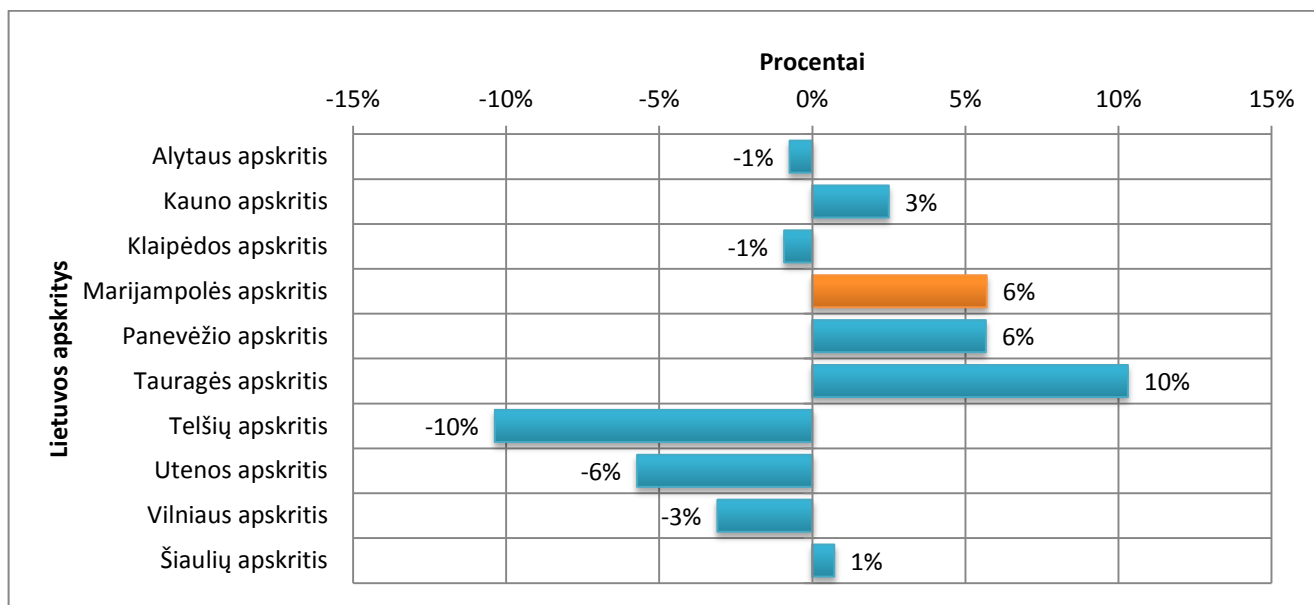
Apskritys	Nedarbo lygis, proc.									Pokytis 2007-2015, proc.
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Alytaus	3,3	4,4	15,6	17,6	16,9	15	16,8	18,5	15,4	-12,1
Kauno	4,2	6	13,2	16,9	13,3	10,7	10	8,9	7,2	-3
Klaipėdos	3,9	6,9	14,2	18,1	13	9,1	7,4	7,7	6	-2,1
Marijampolės	1,6	3,1	10,5	15,5	13,9	14,7	15,4	13	10,4	-8,8
Panevėžio	6,4	5,5	14,5	23,2	20,6	16,3	15,9	13,7	12	-5,6
Tauragės	2,7	5,7	11,5	11,9	11,3	12,8	10	11,6	9,1	-6,4
Telšių	4,5	6,4	16,8	22,5	19,3	14,8	13,9	12,4	10,3	-5,8
Utenos	4,4	5,4	10,1	21,3	23,8	23	19,8	17,4	14	-9,6
Vilniaus	4,5	6,2	14,2	16,2	14,3	12,8	9,7	8,5	7,6	-3,1
Šiaulių	4,5	5,6	14,5	19,1	17,3	16,5	14,8	12,9	13	-8,5
Lietuvos Respublika	4,2	5,8	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7	9,1	-4,9

Vertinant Sanglaudos veiksmų programą pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį, kuris priešingai nei nedarbo lygis, kito teigiamai. 2007 m. mažiausias darbo užmokestis buvo 386 EUR Tauragės apskrityje, o didžiausias 601 EUR Vilniaus apskrityje. Pasaulinė ekonominė krizė didelės įtakos darbo užmokesčio vidurkiui įtakos neturėjo, todėl po 2010 m. vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje didėjo ir 2015 m. siekė 714 EUR. Didžiausią vidutinį darbo užmokesčio vidurkį išlaikė Vilniaus apskritis – 804 EUR, o mažiausias Darbo užmokestis fiksuojamas Tauragės – 568 EUR ir Marijampolės 586 EUR apskrityse.

10 lentelė. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2007-2015 m., EUR (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2016)

Apskritys	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, EUR									Pokytis 2007-2015, proc.
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Alytaus	446	543	509	490	504	521	557	580	607	36
Kauno	498	597	572	548	569	589	624	655	694	39
Klaipėdos	511	612	595	576	586	604	629	657	695	36
Marijampolės	411	503	478	470	481	500	532	561	586	42
Panevėžio	436	532	513	492	512	529	556	587	622	42
Tauragės	386	474	468	456	464	481	507	534	568	47
Telšių	503	581	541	518	534	548	583	595	636	26
Utenos	469	564	541	505	516	530	560	581	615	31
Vilniaus	601	710	675	660	677	704	733	768	804	34
Šiaulių	434	527	501	483	494	506	537	559	597	38
Lietuvos Respublika	522	623	596	576	593	615	646	677	714	37

18 pav. pateikti duomenys rodo konvergenciją pagal darbo užmokesčio rodiklį. Iš 18 pav. duomenų matyti, kad Tauragės, Marijampolės, Panevėžio, Kauno ir Šiaulių apskričių vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis išaugo daugiau nei vidutiniškai lyginant su Lietuvos vidurkiu. Divergencija fiksuojama Telšių, Utenos, Klaipėdos ir Utenos apskrityse. Nors Vilniaus apskrities darbo užmokestis atvaizduojamas kaip rodiklio divergencija, tačiau jos atveju naudojama atvirkštinė logika, kadangi analizuojamas vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis Vilniaus apskrityje buvo didesnis nei Lietuvos vidurkis.

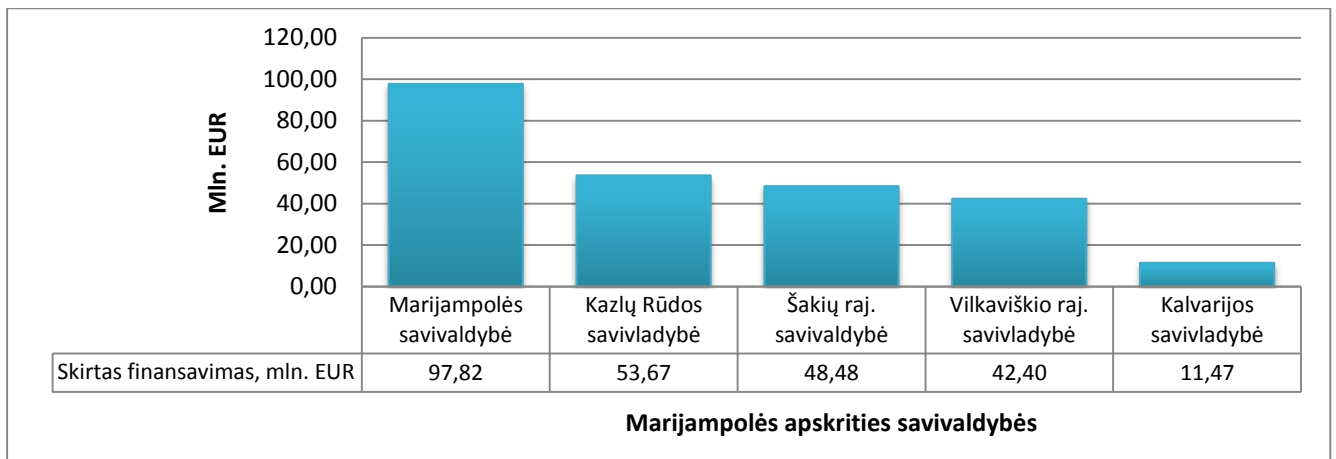
18 pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio kitimas lyginant su Lietuvos vidurkio kitimu 2007-2015 m., proc. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2016)

Atlikus statistinių duomenų analizę matyti, kad Marijampolės regionui paskirtų ES lėšų dalis pagal sanglaudos skatinimo veiksmų programą didelės įtakos analizuojamiems makroekonominiais rodikliams nepadarė.

4.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų naudojimo Marijampolės savivaldybėje tyrimas

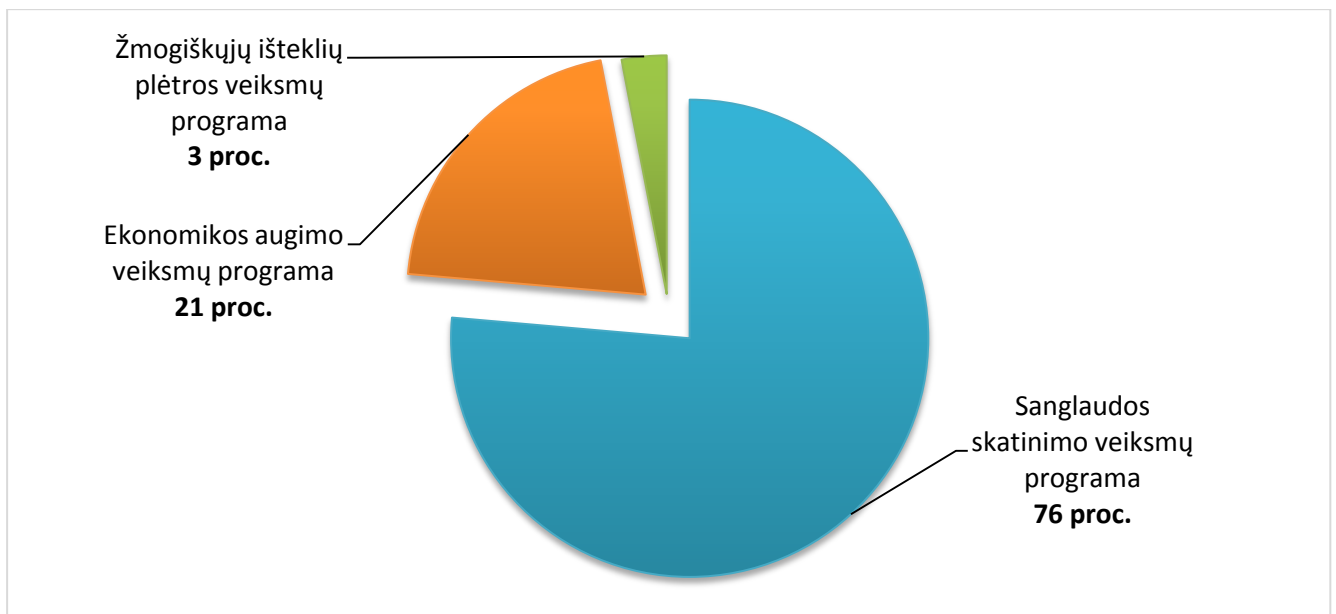
4.2.1. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų įsisavinimo ir poveikio analizė

Išanalizavus ES struktūrinių fondų lėšų paskirstymą Lietuvos apskrityse nustatyta, kad Marijampolės apskritis buvo 8 pagal paskirtų ES struktūrinių fondų lėšų dydį. Apskrityje daugiausiai ES paramos investicijų įsisavino Marijampolės savivaldybė (žr. 19 pav.).

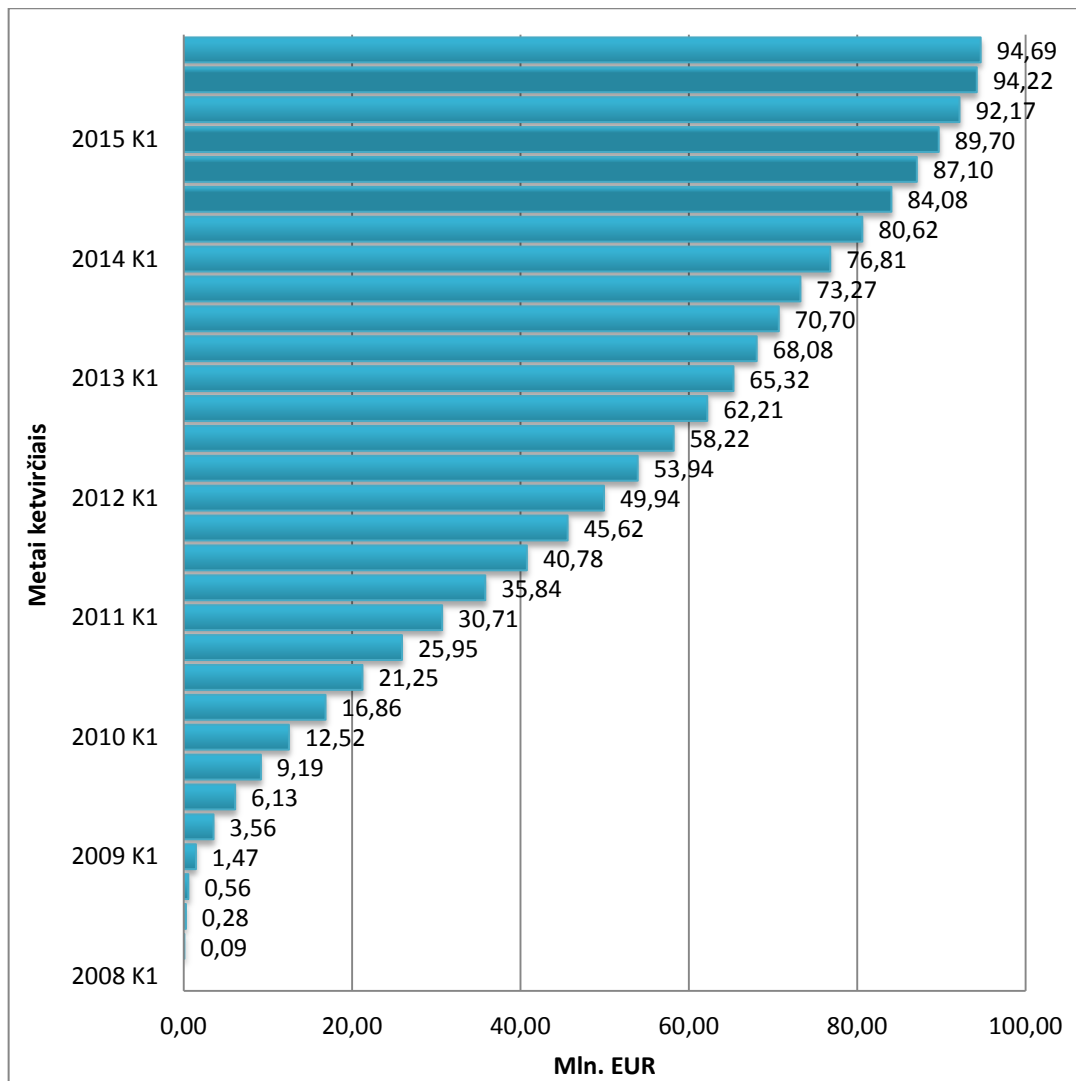
19 pav. ES struktūrinės paramos lėšų paskirstymas Marijampolės apskrityje 2015 m., mln. EUR (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016)

Iš 20 pav. pateiktų duomenų matyti, kad analizuojama Marijampolės savivaldybė daugiausiai ES struktūrinių investicijų įsisavino pagal sanglaudos skatinimo veiksmų programą. Tai rodo, kad didžiausia investicijų suma buvo nukreipta į darnesnės visuomenės įgyvendinimo viziją, kuria siekiama gerinti gyvenimo aplinką ir kokybę bei mažinti atskirų regionų skirtumas. Šiai vizijai įgyvendinti Marijampolės savivaldybei išmokėti 72,3 mln. EUR.

20 pav. ES struktūrinių fondų išmokėtos lėšos Marijampolės savivaldybei pagal veiksmų programas 2015 m., proc. (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016)

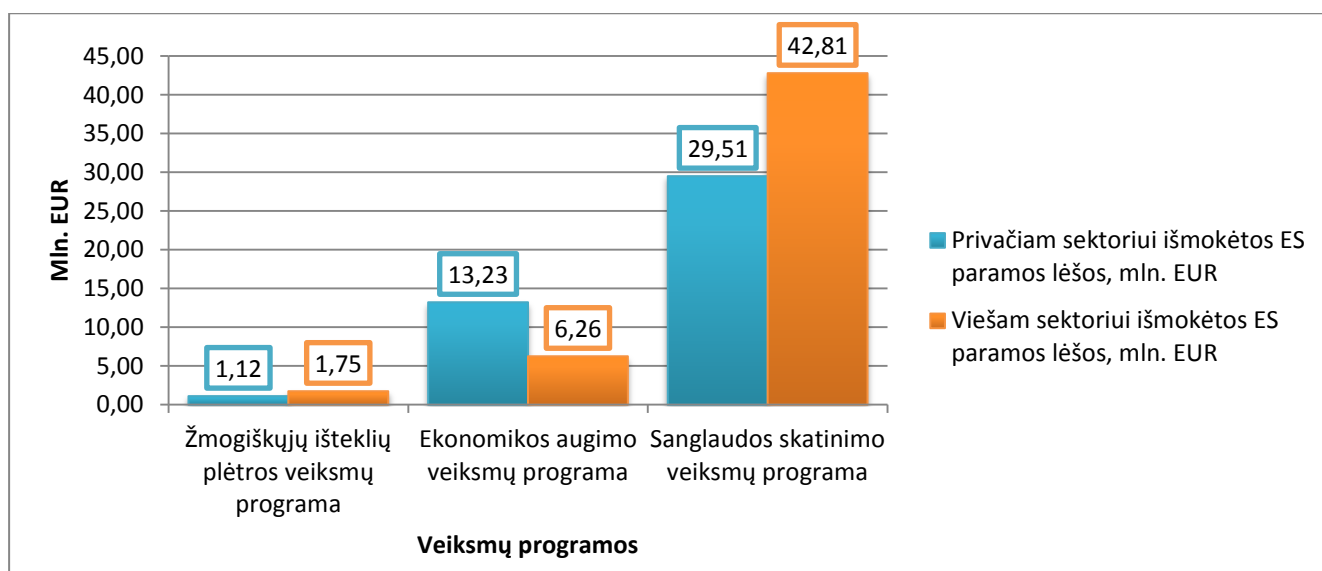
Marijampolės savivaldybėje spartus lėšų įsisavinimo tempas pradėjo didėti 2009 m. pradžioje (žr. 21 pav.) ir tolygiai augo iki 2015 m. pradžios. 2015 m. metų pabaigai išmokėti 94,7 mlrd. EUR ir įgyvendinti 112 projektų iš 115, o tai reiškia, kad 2007-2013 m. struktūrinės paramos finansavimas tęsiasi ir 2016 m.

21 pav. Projektų vykdytojams išmokėtų ES struktūrinės paramos lėšų tempas Marijampolės savivaldybėje, mln. EUR (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016)

Projektų teikime, ES struktūrinėms lėšoms gauti, dalyvavo 25 privataus sektoriaus įmonės, kurios per 2008-2015 m. laikotarpį įsisavino 43,8 mln. EUR, o tai sudaro 46,3 proc. nuo įgyvendintų projektų vykdytojams išmokėtų lėšų. 53,7 procentų lėšų įsisavino viešasis sektorius. Nors viešojo sektoriaus projektų vykdytojų buvo 19, tačiau didžiausią lėšų dalį įsisavino Marijampolės savivaldybės administracija, t. y. 68,8 proc. lėšų.

Vertinant investicijas pagal veiksmų programas, nustatyta, kad privataus sektoriaus poreikis skiriasi nuo viešojo sektoriaus. Pateiktame 22 pav. matyti, kad pelno siekiantys subjektai daugiau lėšų įsisavino ekonomikos augimo veiksmų programai, lyginant su viešuoju sektoriumi.

22 pav. ES paramos investicijos pagal veiksmų programas viešajame ir privačiajame sektoriuose 2015 m., mln. EUR (sudaryta pagal Įgyvendinami projektai, 2016)

22 pav. duomenys rodo, kad sanglaudos veiksmų programai paskirta daugiau kaip 72 mln. EUR paramos lėšų. Iš to galima daryti išvadą, kad Marijampolės regiono atveju didžiausia lėšų dalis investuojama į gyvenamąją aplinką, viešąją erdvę, bendruomenės infrastruktūros plėtrą, daugiabučių namų modernizavimą ir kitas finansavimo sritis susijusias su teritorijų vystymu. Finansavimo sritis orientuota į teritorijų vystymą gerina gyventojų gyvenimą ar atnaujina miesto infrastruktūrą, tačiau mažai įtakoja ekonomikos augimą.

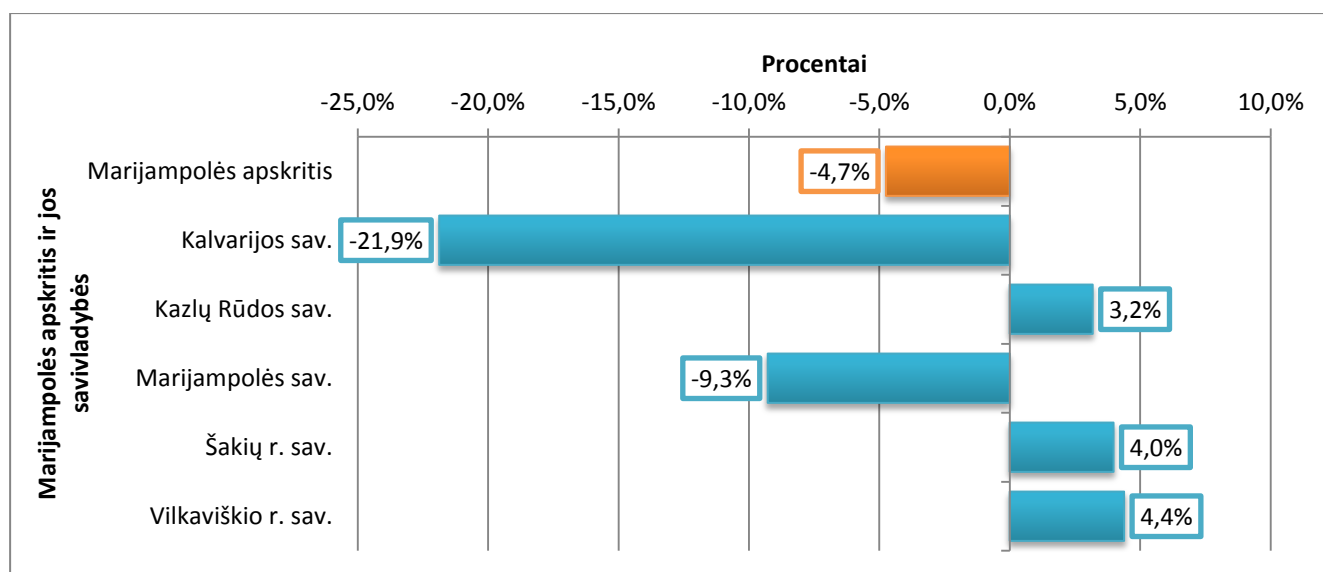
Atsižvelgiant į tai, kad Marijampolės savivaldybėje pirmosios ES struktūrinių fondų investicijos pradėtos įsisavinti 2008 m. antrame ketvirtyje, todėl toliau analizuojant gyventojų užimtumo ir tiesioginių užsienio investicijų pokyčiams analizuoti pasirinktas 2008-2015 m. laikotarpis.

11 lentelė. Gyventojų užimtumas Marijampolės regione, tūkst. EUR (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2016)

Administracinė teritorija	Užimti gyventojai, tūkst.								Pokytis 2008-2015, proc.
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Lietuvos Respublika	1427,1	1317,4	1247,7	1253,6	1275,7	1292,8	1319	1334,9	-6,5 proc.
Marijampolės apskritis	72,3	66,2	61,4	59,6	56,3	57,6	62,1	64,2	-11,2 proc.
Kalvarijos sav.	6	5,9	5,3	4,6	3,5	4,4	4,9	4,3	-28,3 proc.
Kazlų Rūdos sav.	6,1	6	6,3	5,4	5,1	6	6,1	5,9	-3,3 proc.
Marijampolės sav.	30,5	26,7	25,4	25,4	22,6	23,8	26,3	25,7	-15,7 proc.
Šakių r. sav.	12,1	10,3	9,7	10	10,2	10,5	10,5	11,8	-2,5 proc.
Vilkaviškio r. sav.	17,6	17,3	14,7	14,3	14,9	13	14,4	16,4	-6,8 proc.

Iš 11 lentelė. pateiktų duomenų matyti, kad gyventojų užimtumo pokytis Lietuvoje buvo 6,5 proc. mažesnis nei buvo 2008 m. Visų Marijampolės apskrities savivaldybių situacija analogiška Lietuvos situacijai.

Tačiau vertinant savivaldybių situaciją bei užimtumą pastebėta (žr. 23 pav.), kad trijų savivaldybių užimtumo pokytis didesnis, lyginant su Lietuvos gyventojų užimtumu, o tai leidžia teigti, kad šiose savivaldybės vyko konvergencija. Divergencija fiksuojama analizuojamos Marijampolės savivaldybės situacijoje ir Kalvarijos savivaldybėje, kurioje ypač prasta gyventojų užimtumo situacija. Apibendrinant duomenis matyti, kad ES struktūrinės paramos lėšų poveikis neturėjo įtakos analizuojamos Savivaldybės atveju.

23 pav. Vidutinio gyventojų užimtumo pokytis, lyginant su Lietuvos vidurkiu procentiniu pokyčiu 2008-2015 m., proc. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2016)

4.2.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų naudojimo Marijampolės savivaldybėje vertinimas

Analizuojant 2007-2015 m. laikotarpio skalėje *užimtumo lygio* ir ES struktūrinių fondų investicijų kintamųjų ryšius, nustatyta, kad:

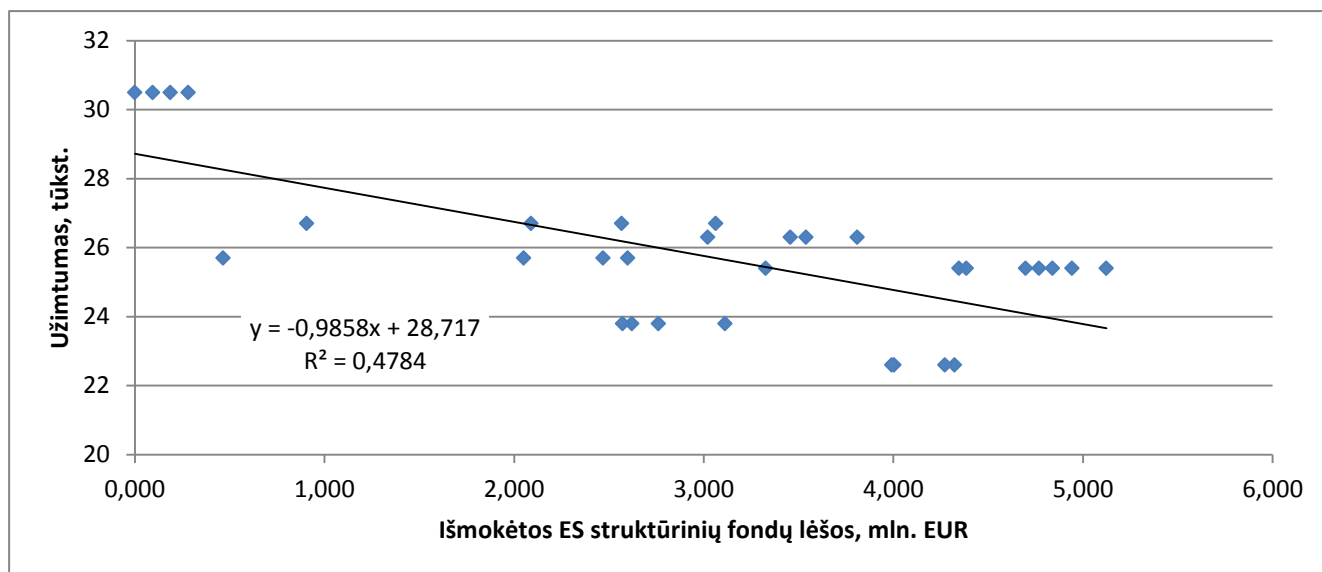
- ES struktūrinių fondų lėšos – laikomas *nepriklausomu* kintamuoju, kurio kitimas suteikia kito kintamojo pokyčius;
- užimtumo lygis – *priklausomas* kintamasis, kuris kečiasi, kintant nepriklausomam kintamajam.

12 lentelė. Užimtumo lygio ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.

	Koreliacijos koeficientas (r) ES struktūrinė paramos įsisavinimas	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
Užimtumo lygis ir ES struktūrinių fondų investicijos	0,692	0,478	$y = -0,9858x + 28,717$	28,717

Atliktame Marijampolės savivaldybės 8 metų ES struktūrinės paramos investicijų ir užimtumo lygio tyrime apskaičiuota, kad koreliacijos koeficiento reikšmė $r=0,692$. Gautas koreliacijos rezultatas atskleidė, kad skirtų ES paramos lėšų dydis daro vidutinį poveikį Marijampolės savivaldybės gyventojų užimtumui. Tikslesnę prasmę suteikia determinacijos koeficientas, kurio reikšmė – 0,478 parodo proporcijas. Taigi nustatyta, kad 47,8 proc. Marijampolės savivaldybės gyventojų užimtumas gali būti įtakojamas ES struktūrinės paramos lėšų, o $100-47,8=52,2$ proc. šio kitimo nulemia kiti veiksniai.

Tiesinės regresijos sklaidos 24 pav. rodo, kad Marijampolės savivaldybėje didėjant įsisavinamoms ES struktūrinės paramos investicijoms, mažėja gyventojų užimtumas.

24 pav. Marijampolės savivaldybės užimtumo lygio ir ES struktūrinės paramos lėšų priklausomybė 2007-2015 m.

Siekiant išanalizuoti 2007-2015 m. laikotarpio skalėje *nedarbo lygio* ir ES struktūrinių fondų investicijų kintamųjų ryšius, nustatyta, kad:

- ES struktūrinių fondų lėšos – laikomas *nepriklausomu* kintamuoju, kurio kitimas suteikia kito kintamojo pokyčius;

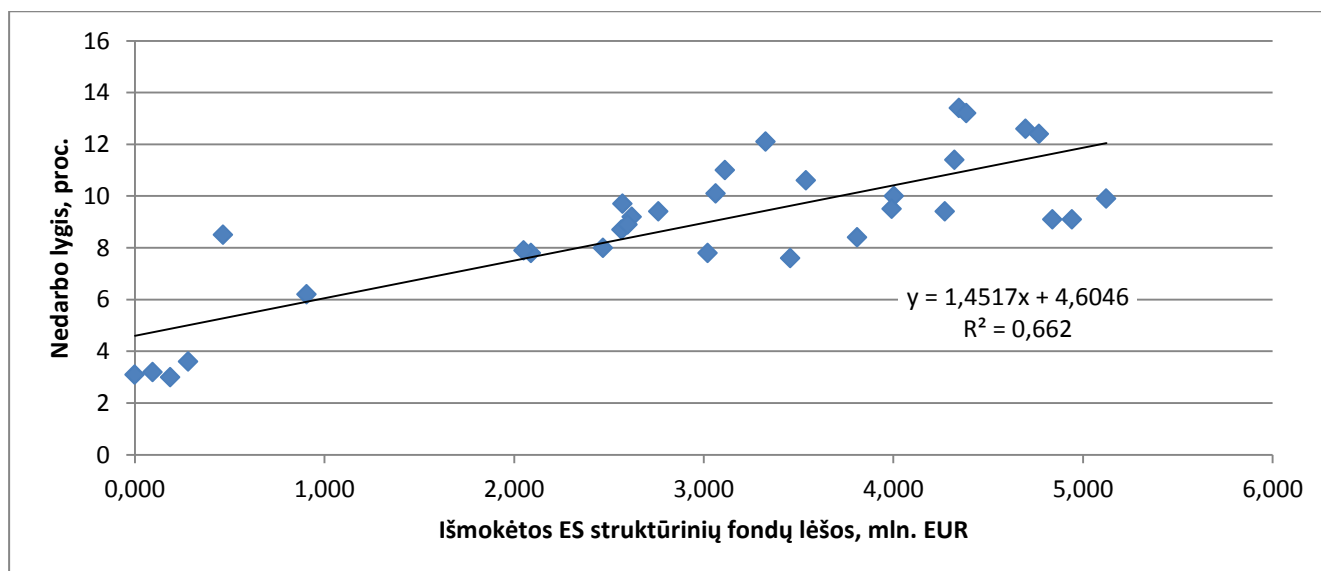
- nedarbo lygis – *priklausomas* kintamasis, kuris kečiasi, kintant nepriklausomam kintamajam.

13 lentelė. Nedarbo lygio ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.

	Koreliacijos koeficientas (r) ES struktūrinė paramos įsisavinimas	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
Nedarbo lygis ir ES struktūrinių fondų investicijos	0,814	0,662	$y = 1,4517x + 4,6046$	4,6046

Atliktame Marijampolės savivaldybės 8 metų ES struktūrinės paramos investicijų ir nedarbo lygio tyrime apskaičiuota, kad koreliacijos koeficiento reikšmė $r=0,814$. Gautas koreliacijos rezultatas atskleidė, kad skirtų ES paramos lėšų dydis daro stiprų poveikį Marijampolės savivaldybės nedarbo lygio rodikliui. Tikslesnę prasmę suteikia determinacijos koeficientas, kurio reikšmė – 0,662. Taigi nustatyta, kad 66,2 proc. Marijampolės savivaldybės nedarbo lygis gali būti įtakojamas ES struktūrinės paramos lėšų, o $100-66,2=33,8$ proc. šio kitimo nulemia kiti veiksniai.

Tiesinės regresijos sklaidos 25 pav. rodo, kad Marijampolės savivaldybėje didėjant įsisavinamoms ES struktūrinės paramos investicijoms, didėja gyventojų nedarbo lygio proc.

25 pav. Marijampolės savivaldybės nedarbo lygio ir ES struktūrinės paramos lėšų priklausomybė 2007-2015 m.

Siekiant išanalizuoti 2007-2015 m. laikotarpio skalėje *tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui* ir ES struktūrinių fondų investicijų kintamųjų ryšius, nustatyta, kad:

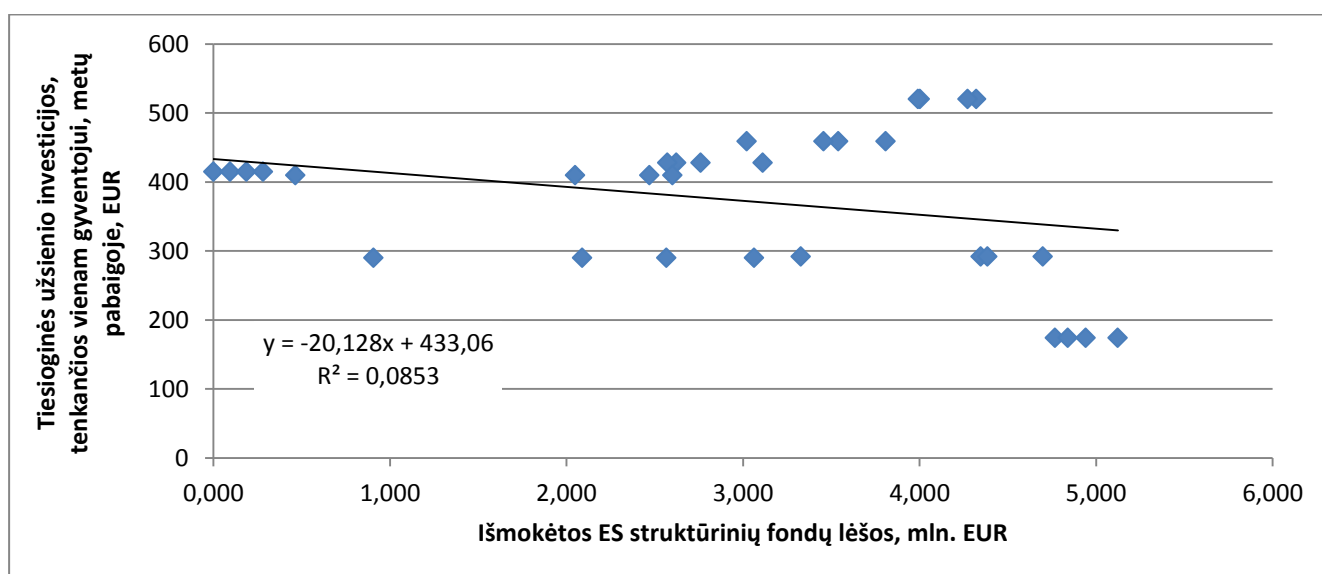
- ES struktūrinių fondų lėšos – laikomas *nepriklausomu* kintamuoju, kurio kitimas suteikia kito kintamojo pokyčius;
- tiesioginės užsienio investicijos – *priklausomas* kintamasis, kuris kečiasi, kintant nepriklausomam kintamajam.

14 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.

	Koreliacijos koeficientas (r) ES struktūrinė paramos įsisavinimas	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
Tiesioginės užsienio investicijos ir ES struktūrinių fondų investicijos	0,292	0,0853	$y = -20,128x + 433,06$	433,06

Atliktame Marijampolės savivaldybės 8 metų ES struktūrinės paramos investicijų ir tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui tyrime apskaičiuota, kad koreliacijos koeficiento reikšmė $r=0,292$. Gautas koreliacijos rezultatas atskleidė, kad skirtų ES paramos lėšų dydis daro labai silpną poveikį Marijampolės savivaldybės tiesioginių užsienio investicijų rodikliui. Tikslesnę prasmę suteikia determinacijos koeficientas, kurio reikšmė – 0,0853. Tai rodo, kad tik 8,5 proc. Marijampolės savivaldybės tiesioginės užsienio investicijos gali būti įtakojamas ES struktūrinės paramos lėšų, o 100-8,5=91,5 proc. šio kitimo nulemia kiti veiksniai.

Tiesinės regresijos sklaidos 26 pav. rodo, kad Marijampolės savivaldybėje didėjant įsisavinamoms ES struktūrinės paramos investicijoms, mažėja tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui.

26 pav. Marijampolės savivaldybės tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.

Siekiant išanalizuoti 2007-2015 m. laikotarpio skalėje *materialinių investicijų, tenkančių vienam gyventojui* ir ES struktūrinių fondų investicijų kintamųjų ryšius, nustatyta, kad:

- ES struktūrinių fondų lėšos – laikomas *nepriklausomu* kintamuoju, kurio kitimas suteikia kito kintamojo pokyčius;
- materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui – *priklausomas* kintamasis, kuris kečiasi, kintant nepriklausomam kintamajam.

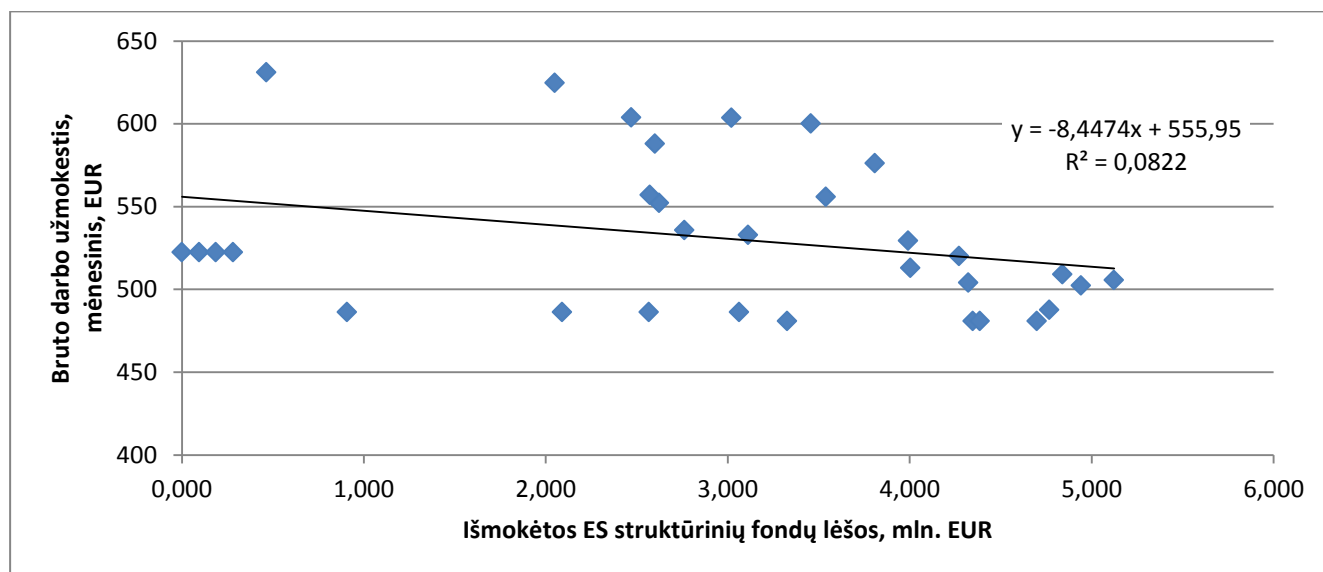
15 lentelė. Materialinių investicijų ir ES struktūrinių fondų investicijų ryšio rodikliai

	Koreliacijos koeficientas (r) ES struktūrinė paramos įsisavinimas	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
Materialinės investicijos ir ES struktūrinių fondų investicijos	0,434	0,1879	$y = -25,184x + 416,23$	416,23

Atliktame Marijampolės savivaldybės 8 metų ES struktūrinės paramos investicijų ir materialinių investicijų, tenkančių vienam gyventojui tyrime apskaičiuota, kad koreliacijos koeficiento reikšmė $r=0,434$. Gautas koreliacijos rezultatas atskleidė, kad skirtų ES paramos lėšų dydis daro silpną poveikį Marijampolės savivaldybės materialinių investicijų rodikliui. Tikslesnę prasmę suteikia determinacijos koeficientas, kurio reikšmė – 0,1879. Todėl nustatyta, kad 18,8 proc. Marijampolės savivaldybės materialinės investicijos gali būti įtakojamas ES struktūrinės paramos lėšų, o $100-18,8=81,2$ proc. šio kitimo nulemia kiti veiksniai.

Tiesinės regresijos sklaidos 27 pav. rodo, kad Marijampolės savivaldybėje didėjant įsisavinamoms ES struktūrinės paramos investicijoms, mažėja materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui.

Tiesinės regresijos sklaidos 28pav. rodo, kad Marijampolės savivaldybėje didėjant įsisavinamoms ES struktūrinės paramos investicijoms, mažėja bruto darbo užmokestis.

28pav. Marijampolės savivaldybės bruto darbo užmokesčio ir ES struktūrinės paramos lėšų priklausomybė 2007-2015 m.

Siekiant išanalizuoti 2007-2015 m. laikotarpio skalėje *veikiančių ūkio subjektų* ir ES struktūrinių fondų investicijų kintamųjų ryšius, nustatyta, kad:

- ES struktūrinių fondų lėšos – laikomas *nepriklausomu* kintamuoju, kurio kitimas suteikia kito kintamojo pokyčius;
- veikiantys ūkio subjektai – priklausomas kintamasis, kuris keičiasi, kintant nepriklausomam kintamajam.

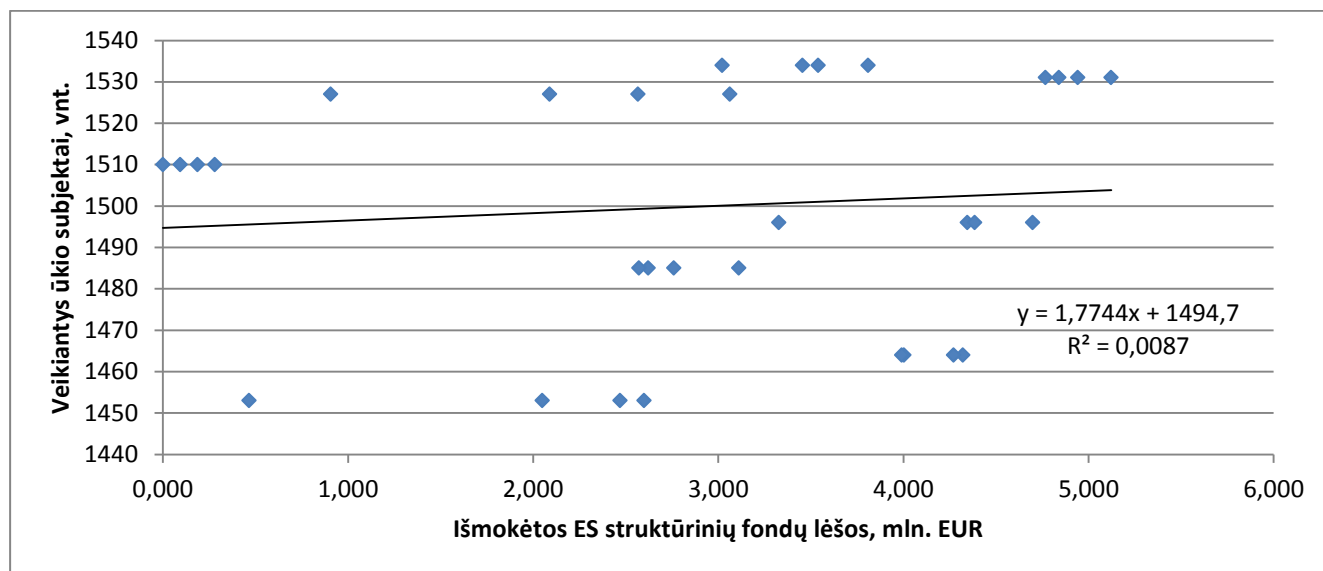
17 lentelė. Veikiančių ūkio subjektų ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.

	Koreliacijos koeficientas (r) ES struktūrinė paramos įsisavinimas	Determinacijos koeficientas (R ²)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
Veikiantys ūkio subjektai ir ES struktūrinių fondų investicijos	0,093	0,0087	$y = 1,7744x + 1494,7$	1494,7

Atliktame Marijampolės savivaldybės 8 metų ES struktūrinės paramos investicijų ir veikiančių ūkio subjektų tyrime apskaičiuota, kad koreliacijos koeficiento reikšmė $r=0,093$. Gautas koreliacijos rezultatas atskleidė, kad skirtų ES paramos lėšų dydis daro labai silpną poveikį Marijampolės savivaldybės veikiančių ūkio subjektų rodikliui. Tikslesnę prasmę suteikia determinacijos koeficientas, kurio reikšmė – 0,0087. Nustatyta, kad tik 0,87 proc. Marijampolės savivaldybės veikiančių ūkio

subjektai gali būti įtakojami ES struktūrinės paramos lėšų, o $100 - 0,87 = 99,13$ proc. šio kitimo nulemia kiti veiksniai.

Tiesinės regresijos sklaidos 29 pav. rodo, kad Marijampolės savivaldybėje didėjant įsisavinamoms ES struktūrinės paramos investicijoms, didėja veikiančių ūkio subjektų skaičius.

29 pav. Marijampolės savivaldybės veikiančių ūkio subjektų ir ES struktūrinės paramos lėšų priklausomybė 2007-2015 m.

Siekiant išanalizuoti 2007-2015 m. laikotarpio skalėje Marijampolės savivaldybės *neto migracijos* ir ES struktūrinių fondų investicijų kintamųjų ryšius, nustatyta, kad:

- ES struktūrinių fondų lėšos – laikomas *nepriklausomu* kintamuoju, kurio kitimas suteikia kito kintamojo pokyčius;
- neto migracija – priklausomas kintamasis, kuris kečiasi, kintant nepriklausomam kintamajam.

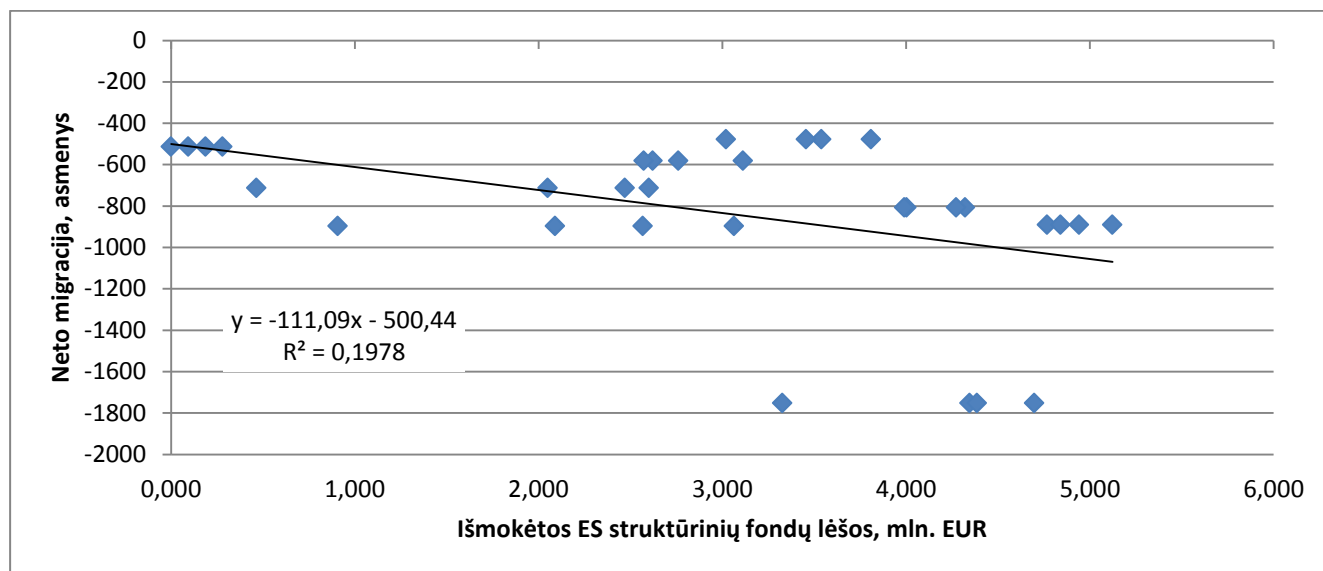
18 lentelė. Neto migracijos ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.

	Koreliacijos koeficientas (r) ES struktūrinė paramos įsisavinimas	Determinacijos koeficientas (R^2)	Regresijos lygtis	Regresijos koeficientas
Neto migracija ir ES struktūrinių fondų investicijos	0,445	0,1978	$y = -111,09x - 500,44$	500,44

Atliktame Marijampolės savivaldybės 8 metų ES struktūrinės paramos investicijų ir neto migracijos tyrime apskaičiuota, kad koreliacijos koeficiento reikšmė $r=0,445$. Gautas koreliacijos rezultatas atskleidė, kad skirtų ES paramos lėšų dydis daro silpną poveikį Marijampolės savivaldybės neto migracijos rodikliui. Tikslesnę prasmę suteikia determinacijos koeficientas, kurio reikšmė –

0,1978. Tai rodo, kad tik 19,78 proc. Marijampolės savivaldybės neto migracija gali būti įtakojami ES struktūrinės paramos lėšų, o $100-19,78=80,22$ proc. šio kitimo nulemia kiti veiksniai.

Tiesinės regresijos sklaidos 30 pav. rodo, kad Marijampolės savivaldybėje didėjant įsisavinamoms ES struktūrinės paramos investicijoms, didėja neto migracija.

30 pav. Marijampolės savivaldybės neto migracijos ir ES struktūrinių fondų investicijų Marijampolės savivaldybėje ryšio rodikliai 2007-2015 m.

Atliktas regresinės analizės tyrimas parodė, kad visi analizuojami makroekonomikos rodikliai prieštaravo ES struktūrinių fondų daromai įtakai Marijampolės regione. Iš analizuojamų rodiklių geriausias priklausomybės rezultatas užfiksuotas tarp ES struktūrinės paramos investicijų ir nedarbo lygio, kurio koreliacijos koeficiento reikšmė, kuri buvo $r=0,814$. Išanalizavus nedarbo lygio tiesinės regresijos grafiką daroma prielaida, kad nedarbo lygio augimas Marijampolės regione buvo įtakojamas pasaulinės ekonomikos krizės ir tam ES struktūrinės paramos lėšos poveikio neturėjo.

Remiantis gausia ekonominės geografijos literatūra ir tyrimų rezultatais šiame vertinime vadovaujamosi prielaida, kad ES investicijų poveikis neturi įtakos mezoekonominiu lygmeniu ir gali būti matuojamas tik didesniuose teritoriniuose vienetuose. Todėl galima teigti, kad įgyvendinus projektus savivaldybėse lieka projektų įgyvendinimo metu sukurtas ar atnaujintas turtas, keičiasi gyvenimo kokybė, sąlygos bei gyvenamoji aplinka. Tuomet gyventojai gali naudotis atnaujintomis viešosiomis erdvėmis ir paslaugomis, atnaujinta miesto infrastruktūra, gauti geresnės kokybės švietimo, sveikatos ar socialines paslaugas.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Atlikus magistro darbo teorinės dalies analizę nustatyta, kad ES struktūrinė parama yra svarbi tiek Lietuvai tiek kitoms ES šalims narėms, kadangi duoda šalims daugiau naudos nei žalos. ES parama Lietuvai atvėrė tokias investicines galimybes, kurios be ES paramos būtų neįmanomos, todėl labai svarbu tomis galimybėmis tinkamai pasinaudoti. Su struktūrinių fondų lėšų naudojimu susijusios problemos: administracinės (kompetentingų specialistų trūkumas, stebėsenos trūkumas), teisinės (projektai finansuojami pagal nustatytus kriterijus, vyriausybė, o ne rinka skirsto išteklius), finansinės (konkurencijos iškraipymas, paramos kapitalizavimas, privataus sektoriaus motyvacijos iškraipymas, prielaidos korupcijai, poveikis infliacijai).
2. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad išskiriami šie pagrindiniai ES regioninės politikos tikslai: konvergencijos tikslas (suartėjimas), regioninio konkurencingumo ir užimtumo tikslas, Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslas. ES regioninės politikos priemonėmis siekiama sumažinti gerovės lygio skirtumus tarp ES regionų ir atskirų šalies regionų. Pagrindinis ES regioninės politikos įgyvendinimo instrumentas yra: Europos regioninės plėtros fondas, Europos socialinis fondas ir sanglaudos fondas, Europos investicijų bankas, Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas, Europos investicijų fondas.
3. ES struktūrinių fondų lėšų poveikis šalies makroekonominiams rodikliams skirtingų autorių traktuojamas skirtingai. Vieni autoriai teigia, kad ES struktūrinių fondų lėšos turėjo teigiamą įtaką šalies ekonomikos augimui, o kiti teigė, kad poveikio neturėjo. Tam, kad ES parama darytų užtikrintai teigiamą įtaką šalies ekonomikai, reikalinga kad ES paramos lėšos būtų naudojamos efektyviai. Tik tokiu atveju šalis sulauks ilgalaikio teigiamo poveikio ekonomikai.
4. Atliktas tyrimas parodė, kad vertinimu laikoma viešosios politikos ar jos dalies vertės analizė, skirta viešajai politikai ar jos daliai tobulinti ir už ją atsiskaityti. Vertinimai yra svarbūs, nes atlieka dvi pagrindines funkcijas: atskaitomybės funkcija (atliktu vertinimu atsiskaitoma valdžiai bei piliečiams už paramos lėšų panaudojimą ir tikslų pasiekimą), viešosios politikos ir jos dalies tobulinimo funkcija (vertinimu tobulinama pati viešoji politika, gerinamos būsimos programos). Išanalizavus mokslinę literatūrą apie atliktus ES paramos naudojimo vertinimus, pastebėta, kad vertinimų įvairovė yra didelė, todėl išskiriamos pagrindinės paramos naudojimo vertinimo metodikos: vertinimo kriterijų metodika (tinkamumas; suderinamumas; efektyvumas; rezultatyvumas; tvarumas; poveikis), ES struktūrinės paramos vertinimo plano metodika (einamieji strateginiai ir einamieji veiklos vertinimai.), vertinimo metodika (kontrafaktiniai poveikio vertinimai;

kiekybiniai ir kokybiniai vertinimai, vertinimai pagal sritis, vertinimai pagal tipą), Tarybos reglamento vertinimo metodika (išankstiniai vertinimai; tarpiniai vertinimai; baigiamieji vertinimai), Finansų ministerijos metodika (kokybiniai ir kiekybiniai vertinimo metodai).

5. Atlikus magistro darbo praktinės dalies tyrimą nustatyta, kad Lietuvos apskričių BVP konvergencija su šalies vidurkiu 2007-2015 m. laikotarpiu vyko 5 iš 10 apskričių, iš jų ir Marijampolės apskritį. Marijampolės regiono situacija pagal paskirstytą ES struktūrinės paramos lėšų dalį, tekusią vienam gyventojui išliko tarp mažiausiai gavusių. Per 2008-2015 m. laikotarpį regionas įsisavino 94,6 mln. EUR investicijų. 46,3 proc. lėšų išmokėti privataus sektoriaus projektų vykdytojams, o likusią paramos dalį įsisavino viešasis sektorius.

Marijampolės apskritis daugiausiai paramos lėšų įsisavino pagal sanglaudos skatinimo veiksmų programą, kurią geriausiai apibūdina vidutinio metinio nedarbo lygio ir vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio rodiklių dinamika. Atlikus tyrimą nustatyta, kad Marijampolės regione vyko konvergencija pagal darbo užmokesčio rodiklį, o vidutinis metinis nedarbo lygis Marijampolės apskrityje išliko aukštas - 10,4 proc. O tai rodo, kad Marijampolės regionui paskirtų ES lėšų dalis pagal sanglaudos skatinimo veiksmų programą didelės įtakos analizuojamiems makroekonominiams rodikliams nepadarė.

Atliktas regresinės analizės tyrimas parodė, kad visi analizuojami makroekonomikos rodikliai prieštaravo ES struktūrinių fondų daromai įtakai Marijampolės regione. Remiantis tyrimų rezultatais šiame vertinime vadovaujamosi prielaida, kad ES investicijų poveikis neturi įtakos mezoekonominiu lygmeniu. Todėl galima teigti, kad įgyvendinus projektus savivaldybėse lieka projektų įgyvendinimo metu sukurtas ar atnaujintas turtas, keičiasi gyvenimo kokybė, sąlygos bei gyvenamoji aplinka.

Įvertinus ES struktūrinių fondų lėšų naudojimą, rekomenduojama:

- Siekiant stabilizuoti nedarbo lygį Lietuvoje ir jos regionuose būtina sudaryti palankią aplinką vidutiniam ir smulkiam verslui bei inovacijoms. Todėl skirstant ES struktūrinių fondų lėšas siūloma didžiąją investicijų dalį skirti pagal Ekonomikos augimo veiksmų programą, kurios svarbiausias tikslas - spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu, siekiant sumažinti Lietuvos ir ES vidurkio išsivystymo netolygumus.

LITERATŪRA

1. Administravimo schema. (2011). [žiūrėta 2016-11-02]. Prieiga per internetą <http://www.esparama.lt/administravimo-sistema>
2. Adomynienė I. (2014). Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo vertinimas. [žiūrėta 2016-11-05]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/c/document_library/get_file?uuid=8223b608-0be6-477d-9144-a0693f0b5aa7&groupId=19002
3. Agha S. B., Turpin N., Vedrine L. (2010). Fostering the potential endogenous development of European regions: a spatial dynamic panel data analysis of the Cohesion Policy on regional convergence over the period 1980-2005. Tep working paper, 17. [žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00812077/document>
4. Apie Europos sąjungos politiką. Regioninė politika. (2014). [žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą https://europa.eu/european-union/topics/regional-policy_lt
5. Aprāns J. (2014). EU region policy. Riga, University of Latvia Press. [žiūrėta 2016-10-30]. Prieiga per internetą http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/cets/Publications/Teach_Mat_EU_Regional_Policy.pdf
6. Bagdzevičienė R. (2001). Regioninės politikos vykdymo prielaidos. Regionų plėtra-2001. [žiūrėta 2016-11-02]. Prieiga per internetą <http://www.lrti.lt/veikla/publikacijos.html>
7. Barcevičius E. (2013). The contribution of the ESF to a meliorating employment and social inclusion situation in Lithuania 2007-2013. Cohesion policy 2014-20: Towards evidence-based programming and evaluation international evaluation Conference. [žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą. http://www.esparama.lt/c/document_library/get_file?uuid=970da2dc-54a8-4277-8e79-bd2991ebe6a3&groupId=19002
8. Beržinskienė D., Cibulskienė D. ir Būdvytytė- Gudienė A. (2012). ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo intensyvumas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo sektoriuje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 4(28), 53-64.
9. Bruneckienė J. ir Krušinskas R. (2011). ES struktūrinės paramos įtakos Lietuvos regionų plėtrai ir išsivystymo netolygumams mažinti vertinimas. *Economics and management*, 16, 127-136.
10. Burneika D. (2013). Regioninė politika Europoje: mokomoji knyga. Vilnius: Vilniaus universitetas. [žiūrėta 2016-10-12]. Prieiga per internetą http://www.gkk.gf.vu.lt/images/leidiniai/ERP.11.11vadovelis.Fin_.pdf
11. Busillo F., T. Muccigrosso T., G. Pellegrini, Tarola O. ir Terribile F. (2010). Measuring the effects of European regional policy on economic growth: a regression discontinuity approach. *Analysis e Studi series of the Materiali Uval*, 20. [žiūrėta 2016-10-15]. Prieiga internete

http://www.dps.mef.gov.it/documentazione/uval/materiali_uval/european_regional_policy_Muval20.pdf

12. Butkus M. ir Matuzevičiūtė K. (2011) Ekonomikos teritorinių (regionų) skirtumų vertinimas ES šalyse. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3(23), 66-79.

13. Campos N. F., Coricelli F., Moretti L. (2014). *Economic Growth and Political Integration: Estimating the Benefits from Membership in the European Union Using the Synthetic Counterfactuals Method*. Germany. [žiūrėta 2016-10-30]. Prieiga per internetą <http://anon-ftp.iza.org/dp8162.pdf>

14. Čaplikas, V. (2006). *Lietuvos ir Europos sąjungos regioninė politika: vadovėlis*. Kaunas: Atmintis.

15. Čekanavičius V., Murauskas G. (2014). *Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose*. Vilnius: Vilniaus universitetas. [žiūrėta 2016-11-02]. Prieiga per internetą http://www.lidata.eu/files/mokymai/trast/Regresine_Analize_soc_tyrimuose.pdf

16. Česonis G. (2012). *Lietuvos regioninės politikos tobulinimo kryptys: daktaro disertacija*. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius

17. *Detali 2007-2013 m. ES paramos panaudojimo statistika*. (2016). [žiūrėta 2016-11-07]. Prieiga per internetą <http://www.esparama.lt/barometras>

18. *Devyni sanglaudos politikos privalumai Europai*. (2016). [žiūrėta 2016-11-07]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp1_synthesis_factsheet_lt.pdf

19. Dilba R. (2014). *ES struktūrinių fondų investicijų įvertinimas dviejų programavimo period sankirtoje*. [žiūrėta 2016-10-02]. Prieiga per internetą http://www.europarl.lt/vilnius/resource/static/files/failai_internetui/pranesimas_rd_0520_final.pdf

20. Dumčius R. ir Šiupšinskas S. (2003). *ES poveikis Lietuvos savivaldybėms Regioninės plėtros srityje: nacionalinė studija*. Vilnius. [žiūrėta 2016-11-02]. Prieiga per internetą http://elibrary.lt/resursai/DB/Regionai/Tyrimai/ILSA_nacionaline_studija_ES%20poveikis_Lietuvos%20savivaldybems_2003.pdf

21. Dumčiuvienė D., ir Stravinskas T. (2012). *Struktūrinės paramos įtaka šalies ekonominiam augimui*. *Economics and management*, 17(4), 1347-1356.

22. Dumčiuvienė D., Stundžiuvienė A. ir Startienė G. (2015). *Relationship between Structural Funds and Economic Indicators of the European Union*. *Engineering Economics*, 26(5), 507-516.

23. *ES plėtra. Europos vertybių ir standartų sklaida kitose šalyse*. (2015). [žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą <https://bookshop.europa.eu/lt/es-pl-tra-pbNA0215516/>

24. ES struktūrinės paramos poveikio užimtumui ir kitiems Lietuvos ūkio makroekonominiams rodikliams vertinimas. Galutinė ataskaita. (2016). [žiūrėta 2016-10-28]. Prieiga per internetą http://www.esinvesticijos.lt/lt/es_panaudojamumo_vertinimas
25. ES programų Lietuvoje vertinimo gairės. (2007). [žiūrėta 2016-10-05]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Atnaujintos_vertinimo_gaires.pdf
26. ES struktūrinės paramos vertinimas: metodinės gairės. (2010). [žiūrėta 2016-10-05]. Prieiga per internetą <http://www.esparama.lt/documents/10157/f2b85f6b-9813-4d35-a7f4-5ef15e1695fb>
27. ES struktūrinių fondų poveikio šalies ekonomikai vertinimas, ekonomikos augimo prognozės iki 2020 m. Santrauka. (2012). [žiūrėta 2016-11-05]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Poveikio_ekonomikai_modeliavimas2012_santrauka_LT.pdf
28. Europos parlamentas ir Europos sąjungos taryba. (2006).). Europos parlamento ir tarybos reglamentas dėl Europos socialinio fondo ir panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1784/1999 (2006 m. liepos 5 d. Nr. 1081/2006). [žiūrėta 2016-10-28]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1081&from=LT>
29. Europos parlamentas ir Europos sąjungos taryba. (2006). Europos parlamento ir tarybos reglamentas dėl Europos regioninės plėtros fondo ir panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1783/1999 (2006 m. liepos 5 d. Nr. 1080/2006). [žiūrėta 2016-10-28]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1080&from=LT>
30. Europos regioninė politika. Esminės nuostatos. (2007). [žiūrėta 2016-11-02]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/basic/basic_2007_lt.pdf
31. Europos sąjungos taryba. (2006). Europos parlamento ir tarybos reglamentas įsteigiantis Sanglaudos fondą ir panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1164/94 (2006 m. liepos 11 d. Nr. 1084/2006). [žiūrėta 2016-10-28]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1084&from=EN>
32. Europos sąjungos taryba. (2006). Tarybos reglamentas nustatantis bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo bei panaikinantį Reglamentą (EB) N. 1260/1999 (2006 m. liepos 11 d. Nr. 1083/2006). [žiūrėta 2016-10-28]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1083&from=LT>
33. Europos socialinis fondas. (2016). [žiūrėta 2016-10-30]. Prieiga per internetą http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/lt/FTU_5.10.2.pdf

34. Florio M., Moretti L. (2013). The Effect of Business Support on Employment in Manufacturing: Evidence from the European Union Structural Funds in Germany, Italy and Spain. *European planning studies*, 22(9), 1802-1823. [žiūrėta 2016-11-15]. Prieiga per internetą <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09654313.2013.805731>
35. Hurjui M. C. (2015). Convergence of regional development in the European Union. *The USV annals of economics and public administration*, 15, 71-79. [žiūrėta 2016-11-15]. Prieiga per internetą <http://seap.usv.ro/annals/ojs/index.php/annals/article/viewFile/773/725>
36. Investavimas į darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą, ekonominės plėtros ir gero valdymo skatinimas ES regionuose ir miestuose. (2014). Šeštoji ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ataskaita. [žiūrėta 2016-10-20]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_lt.pdf
37. Investavimas į darbo vietų kūrimą ir ekonominės plėtros ir gero valdymo skatinimas ES regionuose ir miestuose. (2014). Šeštoji ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ataskaita. [žiūrėta 2016-10-20]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_lt.pdf
38. Įgyvendami projektai. (2016). [žiūrėta 2016-10-30]. Prieiga per internetą <http://www.esparama.lt/igyvendinami-projektai>
39. Jakaitienė A. ir Klyvienė V. (2007). Europos sąjungos finansinės paramos poveikis Lietuvos ekonominei raidai. *Pinigų studijos*, 2, 24-46.
40. Kas yra struktūrinė parama? (2008). [žiūrėta 2016-10-05]. Prieiga per internetą <http://www.esparama.lt/kas-yra-strukturine-parama>
41. Kazėnas G. (2008). ES struktūrinės politikos reforma. *Viešoji politika ir administravimas*, 26, 55-62.
42. Kilijonienė A. ir Bruneckienė J. (2011). Regionų ekonomikos konvergencija ir divergencija ekonominės krizės kontekste. *Ekonomika ir vadyba*, 16, 189-196.
43. Kilijonienė A., Simanavičienė Ž. (2010). Regionų plėtros teorijų taikymas: Lietuvos atvejis. *Ekonomika ir vadyba*, 15, 93-99.
44. http://www.managenergy.net/financial/articles/10#.WEXbrbk_ZYB
45. Kraujelytė, A. (2006). ES struktūrinių fondų panaudojimas: ekspertų nuomonės. *Europos sąjungos parama. Lietuvos galimybės*. (p. 91-101). Vilnius: Versus aureus.
46. Kuokštis V. (2014). Lietuvos narystė Europos sąjungoje: ekonominė raida. [žiūrėta 2016-10-15]. Prieiga per internetą www.journals.vu.lt/politologija/article/download/4877/6322
47. Leonavičienė, T. (2007). SPSS programų paketo taikymas statistiniuose tyrimuose: vadovėlis. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

48. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. (2011). ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas Lietuvoje. [žiūrėta 2016-10-20]. Prieiga per internetą <http://files.lrinka.lt/analitiniai%20darbai/ES%20lesos.pdf>
49. Lietuvos regioninė politika (2016). [žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą <http://www.nrp.vrm.lt/index.php?id=162>
50. Lietuvos Respublikos Seimas. (2008). Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas dėl Europos sąjungos struktūrinės paramos vertinimo plano patvirtinimo (2008 m. sausio 15 d. Nr. 1K-018). [žiūrėta 2016-11-03]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.313201>
51. Lietuvos statistikos departamentas. (2016). [žiūrėta 2016-10-03]. Prieiga per internetą <http://www.stat.gov.lt/>
52. Melnikas B. (2012). Cohesion and the uniqueness: new challenges in the environment of globalization, integration processes. A theoretical and practical journal, 1(33), 33-49. [žiūrėta 2016-10-02]. Prieiga per internetą <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?sid=f7f28c8b-cbf8-49df-bb44-6f4b17ffa4a4%40sessionmgr107&vid=0&hid=125&bdata=JnNpdGU9ZWWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=84962943&db=bth>
53. Milevskis A. (2014). Pagrindiniai makroekonominiai rodikliai. [žiūrėta 2016-10-30]. Prieiga per internetą <http://www.investavimas.lt/pagrindiniai-makroekonominiai-rodikliai/>
54. Mohl P. ir Hagen T. (2011). Do EU structural funds promote regional employment? [žiūrėta 2016-11-03]. Prieiga per internetą <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.224.9493&rep=rep1&type=pdf>
55. Nacionalinė bendroji strategija. (2012). [žiūrėta 2016-10-30]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Visos_patvirtintos_priemones/strategija_20120925.pdf
56. Nakrošis V., Jarmalavičiūtė N., Burakienė D. (2007). Ką kaip ir kodėl vertiname? Vilnius [žiūrėta 2016-10-22]. Prieiga per internetą <http://www.esparama.lt/documents/10157/7f3178d8-fc17-43eb-af89-26f11a5a8e30>
57. Pagrindinė ES investavimo politika, (2016). [žiūrėta 2016-11-01]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/regional_policy/lt/policy/what/investment-policy/
58. Pirvu R. (2015). Reform of cohesion policy for the 2007-2013 period to boost economic growth, innovation and job growth in an enlarged EU. Economic theories - international economic relations, 83-90.
59. Popescu A.S. ir Florea I. A. (2015). Coordinates of the absorption capacity of structural and cohesion funds at EU level. Finance – Challenges of the Future, 176-185.

60. Puidokas M. ir Daukaitė I. (2013). Lietuvos regioninės politikos tobulinimo kryptys Europos Sąjungos regioninės politikos kontekste. *Viešoji politika ir administravimas*, 12(1), 65-79.
61. Remeikienė R., Gasparenienė L. ir Grikštaitė I. (2015). ES struktūrinių fondų paramos poveikio ekonomikos konkurencingumui problematika. *Socialinių mokslų studijos*, 7(2), 335-350.
62. Sanglaudos politika remia ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą Lietuvoje. (2016). [žiūrėta 2016-11-07]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp1_lt_factsheet_lt.pdf
63. Scutariu A. L. (2016). The EU regional policy and the economic development. *The USV annals of economics and public administration*, 1(23), 56-64.
64. Strategija ir veikslių programos. (2014). [žiūrėta 2016-10-02]. Prieiga per internetą <http://www.esparama.lt/strategija-ir-veikslu-programos>
65. Strategija ir veikslių programos. (2014). [žiūrėta 2016-11-07]. Prieiga per internetą <http://www.esparama.lt/strategija-ir-veikslu-programos>
66. Stockholm School of Economics in Riga. (2011). Evaluation of the impact of EU funds on the economy of Latvia. [žiūrėta 2016-11-15]. Prieiga per internetą www.esfondi.lv/...un.../2ndstagereportenglishultimatefinal15dec.doc
67. Structural Cohesion Funds for energy efficiency in buildings 2007-2013: An overview. (2016). [žiūrėta 2016-11-02]. Prieiga per internetą http://www.managenergy.net/financial/articles/10#.WEXbrbk_ZYB
68. Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš ES struktūrinių fondų lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas. Galutinė ataskaita. (2011). [žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf
69. Vainienė R. (2008). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba
70. Verkulevičiūtė-Kriukienė D., ir Galinienė J. (2015). p. 148) (Europos Sąjungos struktūrinių lėšų panaudojimo pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veikslių programą ir prioritetus kitimas Lietuvos savivaldybėse. *Regional formation and development studies*, 1(15), 147-156.
71. Žalevičienė A. (2012). Regioninė politika ir Europos sąjungos struktūrinė parama: patirties įvertinimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2 (26), 44-53. [žiūrėta 2016-11-05]. Prieiga per internetą <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188408584/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
72. Žeruolis D. (2014). Narystės Europos Sąjungoje ir ES finansinės paramos įtaka Lietuvos plėtrai. Europos Sąjungos struktūrinių fondų panaudojimas Lietuvoje. [žiūrėta 2016-10-23]. Prieiga per internetą:

http://www.europarl.lt/lt/jusu_paslaugoms/naujienos/naujienos_2014/naujienos_2014_geguze/es_parama_apzvalga.html

73. 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų Programa. (2013). [žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/teises_aktai/Atnaujinta_EAVP_2014_06_02.pdf

74. 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa. (2013). [žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/teises_aktai/Atnaujinta_SSVP_2014_05_26.pdf

75. 2007–2013 m. Techninės paramos veiksmų programa. (2013). [žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/teises_aktai_PDF/TPVP_2013_07_25.PDF

76. 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa. (2013). [žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/teises_aktai_PDF/ZIPVP_2013_07_25.PDF

77. 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio Lietuvos miestams ir miesteliams vertinimas. Galutinė ataskaita. (2016). [žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą http://www.esinvesticijos.lt/lt/es_panaudojamumo_vertinimas

PRIEDAI

PRIEDAS 1

Tyrime naudojami duomenys – 1 dalis

Metai	Išmokėtos ES struktūrinių fondų lėšos, mln. EUR	Užimtumas, tūkst.	Nedarbo lygis, proc. (sav.) TDB duomenys	Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, metų pabaigoje, EUR
2008 K1	0,000	30,5	3,1	415
2008 K2	0,094	30,5	3,2	415
2008 K3	0,187	30,5	3	415
2008 K4	0,281	30,5	3,6	415
2009 K1	0,907	26,7	6,2	290
2009 K2	2,090	26,7	7,8	290
2009 K3	2,567	26,7	8,7	290
2009 K4	3,063	26,7	10,1	290
2010 K1	3,327	25,4	12,1	292
2010 K2	4,346	25,4	13,4	292
2010 K3	4,385	25,4	13,2	292
2010 K4	4,698	25,4	12,6	292
2011 K1	4,768	25,4	12,4	174
2011 K2	5,123	25,4	9,9	174
2011 K3	4,942	25,4	9,1	174
2011 K4	4,840	25,4	9,1	174
2012 K1	4,322	22,6	11,4	520
2012 K2	4,003	22,6	10	520
2012 K3	4,272	22,6	9,4	520
2012 K4	3,991	22,6	9,5	520
2013 K1	3,112	23,8	11	428
2013 K2	2,761	23,8	9,4	428
2013 K3	2,622	23,8	9,2	428
2013 K4	2,572	23,8	9,7	428
2014 K1	3,540	26,3	10,6	459
2014 K2	3,809	26,3	8,4	459
2014 K3	3,456	26,3	7,6	459
2014 K4	3,021	26,3	7,8	459
2015 K1	2,600	25,7	8,9	410
2015 K2	2,470	25,7	8	410
2015 K3	2,050	25,7	7,9	410
2015 K4	0,465	25,7	8,5	410

Tyrimė naudojami duomenys – 2 dalis

Metai	Materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui, EUR	Bruto darbo užmokestis	Veikiantys ūkio subjektai	Neto migracija, asmenys
2008 K1	480,75	522,5	1510	-513
2008 K2	480,75	522,5	1510	-513
2008 K3	480,75	522,5	1510	-513
2008 K4	480,75	522,5	1510	-513
2009 K1	200	486,3	1527	-897
2009 K2	200	486,3	1527	-897
2009 K3	200	486,3	1527	-897
2009 K4	200	486,3	1527	-897
2010 K1	219	480,8	1496	-1752
2010 K2	219	480,8	1496	-1752
2010 K3	219	480,8	1496	-1752
2010 K4	219	480,8	1496	-1752
2011 K1	371,75	487,7	1531	-891
2011 K2	371,75	505,6	1531	-891
2011 K3	371,75	502,3	1531	-891
2011 K4	371,75	509,1	1531	-891
2012 K1	340	504,1	1464	-807
2012 K2	340	513	1464	-807
2012 K3	340	520,1	1464	-807
2012 K4	340	529,3	1464	-807
2013 K1	365	532,9	1485	-582
2013 K2	365	535,7	1485	-582
2013 K3	365	552,2	1485	-582
2013 K4	365	557,1	1485	-582
2014 K1	333,75	555,8	1534	-478
2014 K2	333,75	576,1	1534	-478
2014 K3	333,75	600,1	1534	-478
2014 K4	333,75	603,6	1534	-478
2015 K1	423,5	588	1453	-713
2015 K2	423,5	603,8	1453	-713
2015 K3	423,5	624,6	1453	-713
2015 K4	423,5	631	1453	-713